

Aan de voorzitter van de Eerste Kamer
der Staten-Generaal
Kazernestraat 52
2514 CV Den Haag

Directie Juridische Zaken
Afdeling Verdragen
Rijnstraat 8
2515 XP Den Haag
Postbus 20061
2500 EB Den Haag
Nederland
www.rijksoverheid.nl
www.nederlandwereldwijd.nl

Onze Referentie

BZ2631990

Kopie aan:

Griffie I

Datum 18 september 2026
Betreft Kaderverdrag van de Raad van Europa inzake de waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving; Faro, 27 oktober 2005

Geachte voorzitter,

Overeenkomstig het bepaalde in artikel 2, eerste en derde lid, en artikel 5, eerste en tweede lid, van de Rijkswet goedkeuring en bekendmaking verdragen, de Raad van State van het Koninkrijk gehoord, heb ik de eer u hierbij ter stilzwijgende goedkeuring over te leggen het op 27 oktober 2005 te Faro tot stand gekomen Kaderverdrag van de Raad van Europa inzake de waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving (Trb. 2025, 15).

Een toelichtende nota bij dit verdrag treft u eveneens hierbij aan.

De goedkeuring wordt voor het gehele Koninkrijk gevraagd.

Aan de Gouverneurs van Aruba, Curaçao en van Sint Maarten is verzocht hogergenoemde stukken op 5 oktober 2026 over te leggen aan de Staten van Aruba, Curaçao en van Sint Maarten.

De Gevolmachtigde Ministers van Aruba, Curaçao en van Sint Maarten zijn van deze overlegging in kennis gesteld.

De Minister van Buitenlandse Zaken,

T.B.W. Berendsen

Kaderverdrag van de Raad van Europa inzake de waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving; Faro, 27 oktober 2005 (*Trb.* 2024, 15)

Toelichtende nota

1. Algemeen

1.1. Inleiding

Onder auspiciën van de Raad van Europa is op 27 oktober 2005 te Faro, Portugal, het Kaderverdrag van de Raad van Europa inzake de waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving (hierna: Verdrag) (*Trb.* 2024, 15) tot stand gekomen. Het Verdrag is op 1 juni 2011 in werking getreden. Momenteel hebben 25 lidstaten van de Raad van Europa het Verdrag aanvaard. Het Koninkrijk der Nederlanden heeft het Verdrag op 10 januari 2024 onder voorbehoud van aanvaarding ondertekend.

1.2. Strekking van het Verdrag

Het Verdrag strekt ertoe om het recht van alle personen te erkennen om betrokken te zijn bij het cultureel erfgoed van hun keuze, waarbij zij de rechten en vrijheden van anderen eerbiedigen. Dit recht op culturele betrokkenheid is onderdeel van het recht om vrijelijk te kunnen deelnemen aan het culturele leven, vastgelegd in de op 10 december 1948 te Parijs tot stand gekomen Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (*Trb.* 1969, 99). Dit recht wordt gewaarborgd door het op 16 december 1966 te New York tot stand gekomen Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (*Trb.* 1969, 100) dat op 11 maart 1979 voor het gehele Koninkrijk in werking is getreden (*Trb.* 1978, 178).

1.3. Verband met bestaande verdragen

Het Verdrag bouwt voort op reeds bestaande verdragen van de Raad van Europa, met name het op 19 december 1954 te Parijs tot stand gekomen Europees Cultureel Verdrag (*Trb.* 1955, 117) dat op 8 februari 1956 voor het Europese deel van Nederland in werking is getreden (*Trb.* 1956, 22), de op 3 oktober 1985 te Granada tot stand gekomen Overeenkomst inzake het behoud van het architectonische erfgoed van Europa (*Trb.* 1985, 163) (hierna: Verdrag van Granada) die op 1 juni 1994 voor het Europese deel van Nederland in werking is getreden (*Trb.* 1994, 59) en sinds 10 oktober 2010 geldt voor het Caribische deel van Nederland (de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba) (*Trb.* 2011, 26), het op 16 januari 1992 te Valletta tot stand gekomen Europees Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed (herzien) (*Trb.* 1992, 32 en *Trb.* 1992, 97) (hierna: Verdrag van Valletta) dat op 12 december 2007 voor Nederland en de voormalige Nederlandse Antillen in werking is getreden en sinds 10 oktober 2010 geldt voor het Caribische deel van Nederland, Curaçao en Sint Maarten (*Trb.* 2007, 126) en het op 20 oktober 2000 te Florence tot stand gekomen Europees landschapsverdrag (*Trb.* 2005, 23) dat op 1 november 2005 voor het Europese deel van Nederland in werking is getreden (*Trb.* 2005, 233). Deze verdragen leggen een stevige basis voor het behoud van cultureel erfgoed. Het Verdrag beoogt daarop een aanvullend perspectief te bieden, zoals het centraal stellen van de relatie met erfgoed van de mens en de samenleving. Het Verdrag is voorts aanvullend op de op 16 november 1972 te Parijs tot stand gekomen Overeenkomst inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed van de wereld (hierna: Werelderfgoedverdrag) (*Trb.* 1973, 155) en op het op 17 oktober 2003 te Parijs tot stand gekomen Verdrag inzake de bescherming van het immaterieel cultureel erfgoed (hierna: UNESCO immaterieel erfgoed verdrag) (*Trb.* 2011, 151) die voor het gehele Koninkrijk gelden. Beide zijn verdragen van de VN-Organisatie voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur (UNESCO). Waar bijvoorbeeld het Werelderfgoedverdrag zich richt op het uitzonderlijke erfgoed van de wereld, richt het Verdrag zich ook op het alledaagse erfgoed van alle volkeren.

De totstandkoming van het Verdrag is een reactie op conflicten binnen de grenzen van Europa waarbij bewust cultureel erfgoed van de tegenpartij werd vernietigd. In eerste instantie werd gesproken over een aanvullend protocol bij het Verdrag van Granada en het Verdrag van Valletta. Dit protocol zou ongeacht de actuele politieke context de bescherming moeten waarborgen van representatief erfgoed voortkomend uit verschillende vormen van culturele expressie door de tijd heen. De bestaande verdragen vormden naar het oordeel van de Raad van Europa een te smalle basis, omdat ze niet alle aspecten van cultureel erfgoed - met name de immateriële aspecten ervan - omvatten. In de visie van de opstellers vormen materiële én immateriële elementen samen het cultureel erfgoed. Door een separaat verdrag op te stellen kon van een meer volledig en meer dynamisch begrip van cultureel erfgoed worden uitgegaan. In bestaande instrumenten wordt cultureel erfgoed behandeld als iets dat op zichzelf bewaard moet worden vanwege een intrinsieke of wetenschappelijke waarde, of bijdrage aan culturele diversiteit. Het Verdrag gaat daarnaast uit

van een functioneel belang waarin het bijdraagt aan de kwaliteit van het alledaagse leven en toekomstige vooruitgang.

2. Het Verdrag: doel en inhoud

Het Verdrag biedt een nieuw breed perspectief om naar cultureel erfgoed te kijken ter ondersteuning van maatschappelijke ontwikkelingen en veranderingen. Het Verdrag omschrijft brede doelstellingen; ambities om met behulp van cultureel erfgoed om te gaan met maatschappelijke veranderingen of om deze eventueel zelfs op gang te brengen. Daarbij ligt de focus niet primair bij het behoud en de bescherming van cultureel erfgoed. Het gedachtegoed dat in het Verdrag naar voren komt, gaat om cultureel erfgoed als een voortdurend sociaal cultureel (maatschappelijk) proces waarin cultureel erfgoed zowel middel als doel kan zijn.

De hoofdthema's in het Verdrag zijn:

- Cultureel erfgoed ontstaat in een doorlopend sociaal cultureel proces waarin mensen en hun opvattingen centraal staan. Eenieder heeft het recht om betrokken te zijn bij cultureel erfgoed van diens keuze en het recht om er een eigen betekenis aan te geven.
- Cultureel erfgoed kan dienen als een vitale hulpbron voor duurzame ontwikkeling in andere domeinen: sociaal (maatschappelijke doeleinden, sociale verbinding), fysiek (ruimtelijke ontwikkeling), economie, onderwijs en (internationale) samenwerking.

2. 1. Verdrag in de context van Nederland

In de Kamerbrief 'Verdrag van Faro; erfgoed is mensenwerk' van 24 april 2023 wordt het belang van het Verdrag voor Nederland benadrukt en is uitgesproken dat het gedachtegoed van het Verdrag richtinggevend is bij de ontwikkeling van nieuw erfgoedbeleid.¹

Het breed gevoerde gesprek in de Nederlandse erfgoedsector over de betekenis van het Verdrag heeft geleid tot een breed gedragen visie over de drie kerndoelen van het Verdrag voor de Nederlandse erfgoedsector. Met de aanvaarding van het Verdrag worden deze kerndoelen medebepalend voor beleid en praktijk:

1. Meedoen en meebeslissen meer gemeengoed maken in de erfgoedpraktijk;
2. Cultureel erfgoed verbinden aan sociaal-maatschappelijke doelen; en
3. Openstaan voor alle erfgoedopvattingen en meer ruimte bieden aan kennis van burgers.

De regering wil door middel van het Verdrag de maatschappelijke basis van het erfgoedbeleid versterken. Onder meer door de relatie tussen de professionele erfgoedzorg, vrijwilligers en erfgoedgemeenschappen te versterken. Vrijwilligers en erfgoedgemeenschappen willen graag meedenken, meedoen en meebeslissen in alle erfgoedprocessen, maar zijn door de professionalisering van de erfgoedzorg in de afgelopen decennia meer op afstand komen te staan.

2.2. Betekenis en impact van aanvaarding van het Verdrag voor de Nederlandse erfgoedsector

Aanvaarding van het Verdrag ondersteunt reeds lopende ontwikkelingen in het brede erfgoedveld in Nederland. Deze ontwikkelingen raken de fundamenteën van de erfgoedsector. Ze bieden nieuwe kansen voor democratische participatie en versterken de maatschappelijke relevantie van de erfgoedzorg. Daarmee vragen ze niet alleen om reflectie op beleid en wet- en regelgeving, maar ook op het persoonlijk handelen en de waardenkaders van alle betrokkenen. Een dergelijke cultuurverandering is gebaat bij een krachtige bevestiging van de ingeslagen weg, onder meer met de aanvaarding van het Verdrag. In het oog springende ontwikkelingen zijn:

Cultureel erfgoed maken we samen

De vraag wat cultureel erfgoed is en hoe ermee om te gaan, wordt in toenemende mate beantwoord in een voortdurende dialoog tussen erfgoedexperts, erfgoedgemeenschappen en burgers. Daardoor ontstaat meer ruimte voor aanvullende perspectieven op het expertoordeel en ruimte voor zeggenschap en actieve betrokkenheid van gemeenschappen in de zorg voor cultureel erfgoed. Deze paradigmaverschuiving betekent een democratisering van de omgang met cultureel erfgoed.

Gedeelde verantwoordelijkheid

Overheden, erfgoedinstellingen, -vrijwilligers en -gemeenschappen zoeken naar nieuwe arrangementen om als partners invulling te geven aan een gedeelde verantwoordelijkheid voor

¹ Kamerstukken II 2022/2023, 32820, nr. 493.

cultureel erfgoed. Dit leidt op centraal en decentraal niveau tot nieuwe rolopvattingen en de ontwikkeling van alternatieve financieringsmodellen. Overheden en erfgoedinstellingen verkennen een meer faciliterende rol, waarbij zij expertise en middelen beschikbaar stellen aan gemeenschappen die de dragende kracht van hun cultureel erfgoed zijn.

Verbreed en integraal erfgoedbegrip

De huidige ontwikkelingen kenmerken zich door een breder en integraler erfgoedbegrip. Daarbij ontstaan verbindingen tussen materieel en immaterieel, roerend en onroerend cultureel erfgoed. Er is een open houding voor nieuwe, waaronder alledaagse, vormen van cultureel erfgoed, en groeit de aandacht voor de verhalende en herinneringswaarden ervan. Deze verbreding toont zich bijvoorbeeld in de erkenning van "oral history" (hierna: mondelinge geschiedenis) als cultureel erfgoed.

In dienst van de samenleving

Het besef groeit dat cultureel erfgoed een toegevoegde waarde kan hebben voor sociaal maatschappelijke vraagstukken. Dit ligt in lijn met ontwikkelingen in het bredere cultuurveld, waar cultuur al wordt ingezet voor het bevorderen van welzijn, participatie in de samenleving en sociale cohesie.

Nieuwe rollen, vaardigheden en modellen

Onder erfgoedprofessionals leiden al deze ontwikkelingen tot een indringend gesprek over nieuwe rollen en benodigde vaardigheden. Naast inhoudelijk expert, is de professional steeds vaker een verbinder, facilitator en procesbegeleider. Dit vereist aanvullende vaardigheden op het gebied van samenwerken, netwerkmanagement en procesontwerp. In toenemende mate passen erfgoedopleidingen hun curriculum en cursusaanbod hier op aan.

3. Ontwikkeling uitvoering Verdrag in Nederland

Na de totstandkoming van het Verdrag in 2005 heeft Nederland gewacht met het ondernemen van stappen voor aanvaarding van het Verdrag. De totstandkoming van andere, voor het behoud van cultureel erfgoed fundamentele wetgeving kreeg prioriteit: achtereenvolgens de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, de Erfgoedwet en de Omgevingswet. In de begripsbepalingen van de Erfgoedwet is wel al voorgesorteerd op het Verdrag door de daarin opgenomen begripsomschrijving van cultureel erfgoed te omarmen.

De regering heeft hierna bewust gekozen voor een geleidelijke en breed gedragen route naar aanvaarding van het Verdrag. Hierbij is eerst ingezet op een brede verkenning naar de betekenis van het Verdrag (2019-2022) en een eerste implementatie van het gedachtegoed (vanaf 2023), voorafgaand aan de aanvaarding. Deze aanpak heeft geleid tot een breed draagvlak bij overheden, erfgoedinstellingen en betrokkenen in de samenleving.

3.1. Verkenningfase (2019-2022)

Op verzoek van de toenmalige minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) heeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) tussen 2019 en 2022 onderzocht wat de meerwaarde van het Verdrag is voor de Nederlandse erfgoedpraktijk. Ook is verkend wat aanvaarding zou betekenen voor de erfgoedpraktijk en het erfgoedbeleid.

In deze verkenningfase zijn projecten geanalyseerd die al werkten in de geest van het Verdrag. Uit de onderzoeken *Cultureel Erfgoed voor en met iedereen; overwegingen bij het ratificeren Verdrag van Faro* van onderzoeksbureau DSP en het Programma Faro: Erfgoed maak je samen van de RCE bleek dat er in Nederland sprake was van een innovatieve praktijk in wording met veel kansen voor implementatie van het Verdrag.² Het enthousiasme in het erfgoedveld en in sectoren daarbuiten, bij gemeenten en provincies om te werken 'in de geest van het Verdrag' was groot. De verkenning toonde aan dat het Verdrag goed aansluit bij het Nederlandse beleid ten aanzien van erfgoed, participatie en vrijwilligers.

Een belangrijke mijlpaal was het opstellen van de Uitvoeringsagenda Faro in 2022.³ Deze agenda is opgesteld in samenwerking met de erfgoedsector in Europees en Caribisch Nederland en benoemt de ambities van de erfgoedsector, gegroepeerd rond zestien thema's, zoals cultureel erfgoed in het

² Bijlagen bij *Kamerstukken II 2020/2021*, 32820, nr. 410.

³ Bijlage bij *Kamerstukken II 2022/2023*, 32820, nr. 493.

sociale domein, archeologie, dynamische leefomgeving en erfgoedbewustzijn en educatie. Deze ambities zetten de koers uit voor de implementatie van het Verdrag in de komende jaren.

Parallel hieraan hebben bijna honderd organisaties uit het brede erfgoedveld op eigen initiatief de Intentieverklaring Faro opgesteld en ondertekend.⁴ Met deze intentieverklaring sprak een brede waaier aan organisaties steun uit voor de kerndoelen en aanvaarding van het Verdrag. Deze intentieverklaring werd in 2022 aangeboden aan de toenmalige staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

3.2. Implementatiefase (vanaf 2023)

Voor de periode vanaf 2023 tot en met 2026 heeft de regering in totaal € 6 miljoen beschikbaar gesteld om samen met de erfgoedsector het gedachtegoed van het Verdrag duurzaam onderdeel te maken van de erfgoedpraktijk en waar mogelijk door te vertalen naar bijvoorbeeld het sociale of economische domein. Samen met het brede erfgoedveld wordt onderzocht hoe de ambities in de Uitvoeringsagenda Faro verder kunnen worden uitgewerkt. Dit proces wordt gefaciliteerd door de RCE. Daartoe ondersteunt de RCE om te beginnen een dynamisch lerend Faro-netwerk. Dit netwerk is een plek van ontmoeting en kennisdeling over het gedachtegoed van Faro en de implementatie hiervan. Ervaringen en inzichten uit het netwerk gebruikt de RCE om te adviseren over beleidsontwikkeling en -uitvoering.

Daarnaast voert de RCE de Subsidieregeling Uitvoeringsagenda Faro uit. In 2024 zijn op basis van deze regeling 26 projecten financieel ondersteund die een interventie op de bestaande erfgoedzorg beogen. In 2025 zijn 20 projecten financieel ondersteund. De verdeling van de middelen gebeurt op een manier die aansluit bij het gedachtegoed van Faro, waarbij betrokkenen in gezamenlijkheid initiatieven bespreken en elkaar voorzien van advies.

Vanuit de beschikbare Faro-middelen worden tevens twee meerjarige initiatieven ondersteund. Ten eerste de erfgoedparticipatiecoaches, die coaching bieden bij de aanpak van allerlei knelpunten die erfgoedvrijwilligers, vrijwillige besturen of burgerinitiatieven ervaren. Deze coaches werken vanuit de twaalf provinciale erfgoedhuizen, in afstemming met het Interprovinciaal Overleg (IPO).

Ten tweede het Knooppunt Sprekende Geschiedenis, een samenwerkingsverband van dertig musea, archieven, erfgoedhuizen en universiteiten. Dit knooppunt zorgt voor centrale ondersteuning en ontwikkeling van mondelinge geschiedenis-initiatieven bij bijvoorbeeld musea en historische verenigingen. Daarnaast maakt het collecties van mondelinge geschiedenis-bronnen, zoals geluidsopnames van 'gesproken geschiedenis'-interviews, houdbaar, zichtbaar en bruikbaar.

De stappen die sinds 2019 zijn gezet, tonen aan dat het gedachtegoed van het Verdrag in Nederland op een vruchtbare bodem valt en dat er een breed draagvlak is voor aanvaarding van het Verdrag. De aanvaarding zal een bekroning vormen op het proces dat de afgelopen jaren in gang is gezet en tegelijkertijd een impuls geven aan verdere ontwikkeling van het gedachtegoed in de Nederlandse erfgoedpraktijk.

3.3. Zienswijzen betrokken partijen

Hieronder volgen de samenvattingen van de zienswijze ingestuurd door partijen die direct betrokken zijn geweest bij de verkenningsfase en -mits het parlement het Verdrag aanvaardt- betrokken zullen zijn bij de verdere implementatie van het Verdrag van Faro. In de bijlage is de volledige tekst van de vier zienswijzen vinden.

3.3.1. Zienswijze VNG

De VNG erkent dat het Verdrag van Faro gemeenten een aanvullend perspectief biedt voor beleidsontwikkeling in zowel het erfgoeddomein als andere domeinen. Dit is ook vastgesteld in de Cultuurpropositie van de VNG.⁵ Gemeenten willen bij beleidsontwikkeling de kennis van erfgoedgemeenschappen benutten. Daarnaast stelt de VNG dat erfgoed ook van betekenis is bij maatschappelijke opgaven buiten het erfgoeddomein. De VNG vraagt verder aandacht voor kennisoverdracht bij erfgoedgemeenschappen, -organisaties en onderwijs in de ambachten. Gemeenten kunnen daar zelf slechts een gedeeltelijke rol in spelen.

⁴ Idem.

⁵ VNG, 'Samen cultuur borgen', propositie van gemeenten, januari 2024. Te vinden op www.vng.nl.

Gemeenten zijn de dichtstbijzijnde bestuurslaag voor inwoners en willen kennis bij erfgoedgemeenschappen en burgerkracht benutten. Het ondersteunen van de rol als verbinder tussen lokaal en nationaal beleid is een belangrijk speerpunt in de VNG-strategie 2030. De VNG merkt hoe belangrijk het is om aandacht te besteden aan het borgen van het inwonersperspectief. Om deze redenen zet de VNG zich actief in op verkenningen op erfgoedbeoefening en immaterieel erfgoed in de Bestuurlijke Afspraken Cultuurbeoefening 2025-2028. Het samenwerken als één overheid komt inwoners, vaak ook cultuur- en erfgoedbeoefenaars, ten goede.

Het gedachtegoed van het Verdrag sluit goed aan bij de behoefte van inwoners aan meer invloed op zaken die hen direct raken, hoewel de praktijk weerbarstig blijft en slechts een handvol gemeenten rechtsgeldig participatiebeleid heeft. De plek van erfgoed in deze participatieprocessen is daarnaast nog onderbelicht. Het Verdrag kan zorgen voor een perspectiefwisseling op erfgoed: gemeenschappen en professionals die samen bepalen wat erfgoed is. De VNG kan haar leden goed informeren door kennis en voorbeelden te delen die helder maken wat Faro in de praktijk is en hoe je dat vormgeeft.

3.3.2. Zienswijze IPO

De twaalf provincies onderschrijven de inhoud en betekenis van het Verdrag, waarin de mens en diens relatie tot erfgoed centraal staan. Provincies zien hierin een stimulans voor het versterken van de maatschappelijke verankering van erfgoed en het ontwikkelen van nieuwe, meer inclusieve benaderingen. De uitvoering van het Faro-gedachtegoed sluit aan bij bestaande provinciale inspanningen op erfgoedparticipatie, immaterieel erfgoed, archieven, musea, monumentenzorg, archeologie, historisch landschap en mondelinge geschiedenis.

Provincies willen graag de inhoudelijke en financiële samenwerking met OCW, VNG en relevante erfgoedpartijen continueren. Het IPO benadrukt vier centrale punten:

- Samenhang met aanpalende beleidsterreinen waarbij erfgoed steviger wordt verbonden met het sociaal en ruimtelijk domein;
- Ruimte voor provinciale invulling vanwege diversiteit aan opgaven, gemeenschappen en erfgoedstructuren;
- Het belang van ondersteunende infrastructuur via erfgoedhuizen, steunpunten en erfgoedcoaches;
- De noodzaak van duurzame financiering en realistische opdrachtformulering indien Faro-gedachtegoed onderdeel wordt van opdrachtstellingen aan erfgoedinstellingen.

Het IPO spreekt bereidheid uit om actief bij te dragen aan verdere implementatie in partnerschap met Rijk, gemeenten en erfgoedpartners, met oog voor regionale diversiteit en kracht.

3.3.3. Zienswijze Raad voor Cultuur

De Raad voor Cultuur is positief over het aanvaarden van het Verdrag door Nederland en onderschrijft de principes waarin sprake is van een breed perspectief op erfgoed en eenieder recht heeft op toegang tot cultureel erfgoed. De raad ziet dat er in Nederland veel draagvlak is voor de uitgangspunten van het Verdrag en dat er zowel beleidsmatig als in het erfgoedveld een beweging op gang is gekomen om meer mensen bij erfgoed te betrekken.

Het Verdrag wordt gezien als waardevolle toevoeging op de bestaande omgang met erfgoed. De raad ondersteunt de vertaalslag naar de drie kerndoelen voor de Nederlandse erfgoedpraktijk. De raad hecht er belang aan dat gestelde kerndoelen worden geborgd in beleid op landelijk, regionaal en lokaal niveau. Het Verdrag biedt kansen om een breed erfgoedbegrip een plek te geven in gemeentelijk en provinciaal beleid en om mensen daadwerkelijk mee te laten denken én mee te laten beslissen over erfgoed. Daarbij verdient initiatief van onderop extra stimulans, en het belang van dialoog en ontmoeting extra aandacht.

Afstemming tussen Rijk en decentrale overheden is hierbij essentieel, zodat de principes van het Verdrag op alle niveaus kunnen doorwerken. Het vraagt bovendien om verregaande interdisciplinaire samenwerking, wil cultureel erfgoed daadwerkelijk worden ingezet als hulpbron voor duurzame ontwikkeling in andere domeinen. De raad benadrukt dat de uitwerking van het beleid in de praktijk zorgvuldig moet worden gemonitord en geëvalueerd.

3.3.4. Zienswijze indieners intentieverklaring

Het brede erfgoedveld juicht toetreding tot het Verdrag toe en ziet het Verdrag als een kompas voor de toekomst van de erfgoedpraktijken in Nederland. De partijen herkennen de uitgangspunten van het Verdrag en de waarden en beweging die het erfgoedveld de afgelopen jaren heeft ingezet.

Cultureel erfgoed als mensenwerk dat ontstaat in wisselwerking tussen verleden, heden en toekomst, als dynamisch geheel dat door gemeenschappen betekenis krijgt.

Het Verdrag onderstreept dat ieder mens het recht heeft betrokken te zijn bij erfgoedpraktijken van diens keuze. De Faro-benadering biedt ruimte aan bewonersinitiatieven, gedeeld eigenaarschap en participatief beleid. Het erfgoedveld ziet in het Verdrag niet alleen een erkenning, maar ook een aanmoediging van een erfgoedpraktijk die gedragen wordt door een breed maatschappelijk fundament.

In Nederland is al veel in beweging met bewonerscollectieven, erfgoedgemeenschappen, vrijwilligers, professionals en overheden die samenwerken aan behoud en betekenisgeving van erfgoed. Toch is structurele inbedding van deze werkwijzen nog kwetsbaar. Het Verdrag biedt kansen dit te versterken door erfgoedbeleid te verbinden aan bredere maatschappelijke opgaven zoals leefbaarheid, sociale cohesie, welzijn en duurzaamheid.

Het erfgoedveld onderschrijft de oproep tot voortdurende reflectie op wat erfgoed is en voor wie. Dit vraagt van overheid, instellingen, gemeenschappen en individuen open te staan voor andere perspectieven, drempels te verlagen en actief ruimte te geven aan gedeelde zeggenschap. Ervaring met uitvoering van het Verdrag zal breed aanwezig zijn en in samenwerking met erfgoedgemeenschappen en overheden groeien.

4. Ontwikkeling uitvoering Verdrag in Aruba

Inhoudelijk sluit het Verdrag goed aan bij de Arubaanse erfgoedpraktijk, waarin cultureel erfgoed in belangrijke mate wordt gedragen door gemeenschappen en waarin immaterieel en levend erfgoed een centrale plaats inneemt. Het Verdrag erkent expliciet de waarde van lokaal en alledaags erfgoed en legitimeert daarmee bestaande beleidsbenaderingen, zonder deze te verzwaken. Het participatieve uitgangspunt van het Verdrag biedt een passend kader voor het versterken van gemeenschapsbetrokkenheid en draagvlak voor erfgoedbeleid in Aruba. Verder biedt het Verdrag ruimte om erfgoed beleidsmatig te verbinden aan bredere maatschappelijke doelstellingen, zoals sociale cohesie, identiteitsvorming, cultuuroverdracht en duurzame ontwikkeling. Het Verdrag draagt bij aan de positionering van Aruba binnen het Koninkrijk en faciliteert kennisuitwisseling en samenwerking op het terrein van erfgoed, met behoud van volledige beleidsautonomie en biedt ruimte voor een eigen invulling.

5. Een ieder verbindende verdragsbepalingen

Het Verdrag is een kaderverdrag. Dit betekent dat in het Verdrag brede doelstellingen worden geformuleerd en gebieden van cultureel erfgoed worden geïdentificeerd waarop door de partijen actie kan worden ondernomen. De bepalingen verplichten partijen om, zo nodig, binnen de eigen nationale rechtsorde de benodigde wet- en regelgeving uit te vaardigen en beleidsmaatregelen te nemen om uitvoering te geven aan het Verdrag.

In artikel 6, aanhef en onder c, van het Verdrag wordt bepaald dat geen enkele bepaling in het Verdrag zodanig wordt uitgelegd dat er afdwingbare rechten worden gecreëerd. Het Verdrag bevat naar het oordeel van de regering dan ook geen een ieder verbindende bepalingen in de zin van de artikelen 93 en 94 van de Grondwet, die aan rechtssubjecten rechtstreeks rechten toekennen of verplichtingen opleggen. Deze inschatting van de regering wordt ondersteund door de toelichting van de Raad van Europa bij het Verdrag.⁶

6. Koninkrijkspositie

Om het mogelijk te maken dat het Verdrag in de toekomst aanvaard zal kunnen worden voor de vier landen in het Koninkrijk der Nederlanden, wordt thans de goedkeuring gevraagd voor het gehele Koninkrijk. Met betrekking tot Nederland zal het Verdrag voor Europees en Caribisch Nederland worden aanvaard. De regering van Aruba heeft inmiddels aangegeven medegelding te wensen. De regeringen van Curaçao en Sint Maarten hebben de wenselijkheid van medegelding voor hun landen nog in beraad. Goedkeuring voor het gehele Koninkrijk maakt het mogelijk dat de

⁶ Raad van Europa Toelichting bij het Kaderverdrag van de Raad van Europa inzake de waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving *Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed* <https://www.cultureelerfgoed.nl/2021/01/01>

medegelding spoedig tot stand kan worden gebracht, op het moment dat ook de regeringen van Curaçao en Sint Maarten aangeven dit wenselijk te achten.

7. Artikelsgewijze toelichting

Deel I - Doelen, begripsomschrijvingen en beginselen

Artikel 1. Doelen van het Verdrag

Artikel 1 van het Verdrag benoemt de doelen van het Verdrag.

Recht op cultureel erfgoed

In artikel 1, aanhef en onder a, van het Verdrag wordt ingegaan op een belangrijk richtinggevend principe in het Verdrag, het "recht op cultureel erfgoed". Dit is een afgeleide van het mensenrecht om deel te nemen aan het culturele leven (artikel 27, eerste lid, van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens). Het gaat in het Verdrag om de relatie die mensen aangaan met cultureel erfgoed en de betekenis die zij er aan geven. Dat betekent bijvoorbeeld dat eenieder toegang heeft tot, medezeggenschap kan uitoefenen over en een bijdrage kan leveren aan cultureel erfgoed waarmee men zich identificeert. Dit recht vindt zijn oorsprong in conflictsituaties, zoals de oorlog in het voormalige Joegoslavië in de jaren negentig van de vorige eeuw, waarin de ene bevolkingsgroep het cultureel erfgoed van de andere vernietigde. De gedachte achter dit mensenrecht is echter breder toepasbaar dan alleen in conflictsituaties. In Finland was het Verdrag een leidraad om het belang van cultureel erfgoed voor de Sami te erkennen en in te zetten voor regionale ontwikkeling. Ook kan hierbij worden gedacht aan de teruggave van objecten die in de koloniale context in Europa terecht zijn gekomen aan gemeenschappen in het oorspronkelijke land van herkomst.

In Nederland krijgt het recht op cultureel erfgoed daarnaast een vertaling in erfgoedbeleid dat zich richt op het bevorderen van de toegankelijkheid van cultureel erfgoed door digitalisering en op de toegankelijkheid van erfgoedlocaties voor mensen met een beperking. Ook het bredere cultuurbeleid gericht op toegankelijkheid en inclusie draagt hieraan bij. Het voornemen om het Verdrag te aanvaarden wordt door de erfgoedsector gezien als een katalysator voor actuele ontwikkelingen in de erfgoedpraktijk waarin actief gezocht wordt naar processen, werkwijzen en methoden voor co-creatie en co-waardering. Erfgoedinstellingen en erfgoedgemeenschappen maken bijvoorbeeld samen een tentoonstelling, verrijken kennis over collecties met nieuwe perspectieven, of stellen een lijst op voor aanwijzing als beschermd monument. In die praktijk vullen wetenschappelijke kennis, burgerexpertise, beleving en verhalen elkaar aan.

Gedeelde zorg en verantwoordelijkheid

In artikel 1, aanhef en onder b, roept het Verdrag Partijen op om individuele en collectieve verantwoordelijkheden ten opzichte van cultureel erfgoed te erkennen.

In de Nederlandse context verdient vooral de in het Verdrag genoemde "collectieve actie" van publieke, institutionele en private betrokkenen bij cultureel erfgoed de komende jaren aandacht. Door de krachten te bundelen kan de maatschappelijke waarde van cultureel erfgoed worden versterkt. Zo biedt het Verdrag een kans om de band tussen professionals en vrijwilligers in het erfgoedveld te versterken. Bijvoorbeeld door de ondersteuning aan erfgoedgemeenschappen te verbeteren, burgerinitiatief te versterken, democratische participatie te bevorderen, burgerexpertise te erkennen, etc. De uitwerking hiervan vindt plaats in het programma Faro (2023 tot en met 2026) van de RCE.⁷

Cultureel Erfgoed als cultureel kapitaal

In artikel 1, aanhef en onder c, van het Verdrag benadrukken de Partijen dat het behoud van cultureel erfgoed en het duurzame gebruik ervan de ontwikkeling van de mens en de kwaliteit van leven tot doel hebben.

In Nederland dient cultureel erfgoed als bron voor economische activiteiten zoals toerisme, recreatie en de creatieve industrie. Daarbij worden voortdurend afwegingen gemaakt tussen het genereren van inkomsten die (deels) bijdragen aan instandhouding van cultureel erfgoed en maatregelen om te voorkomen dat cultureel erfgoed letterlijk of figuurlijk onder de voet wordt gelopen.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen wordt eveneens gezocht naar wederzijds voordeel. In Nederland is de sectorale, op bescherming gerichte benadering van de erfgoedzorg eind vorige eeuw aangevuld

⁷ Te vinden via www.cultureelerfgoed.nl.

met de strategie van “behoud door ontwikkeling”. In deze benadering verleent cultureel erfgoed identiteit en kwaliteit aan nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen en is het een informatie- en inspiratiebron voor actuele opgaven. Tegelijkertijd vormen de ontwikkelingen een nieuwe economische, functionele of sociaal-maatschappelijke drager onder het cultureel erfgoed. Denk aan het opnieuw laten meanderen van ooit strakgetrokken beken om regenwater langer in een gebied vast te houden, of de herbestemming van leegstaande kerken.

In de recente beleidsnota's *Erfgoed Telt* en *Cultuur in een open samenleving* zet de regering daarnaast in op de maatschappelijke kracht van cultureel erfgoed: als ankerpunt van identiteit, als toonbeeld van culturele diversiteit, als middel voor dialoog, etc.⁸ Daardoor is er steeds meer aandacht voor de relatie tussen cultureel erfgoed enerzijds en welzijn en het sociale domein anderzijds.

Toepassen van de uitgangspunten

In artikel 1, aanhef en onder d, van het Verdrag worden Partijen opgeroepen om maatregelen te nemen om de drie bovenstaande uitgangspunten van het Verdrag in de praktijk te brengen. De manier waarop Nederland deze uitgangspunten in de praktijk brengt, is reeds geschetst bij de benoemde uitgangspunten.

Artikel 2. Begripsomschrijvingen

Artikel 2 van het Verdrag verduidelijkt wat in het Verdrag wordt verstaan onder cultureel erfgoed en erfgoedgemeenschappen. Een belangrijk aspect in het Verdrag is het besef dat er naast een juridisch en economisch eigenaarschap van cultureel erfgoed ook een sociaal-maatschappelijke of emotionele vorm van eigenaarschap is. Mensen voelen zich verbonden met cultureel erfgoed, omdat het deel uitmaakt van hun identiteit en leefomgeving.

Begripsomschrijving cultureel erfgoed in het Verdrag

Uit de formulering van de begripsomschrijving van cultureel erfgoed in artikel 2, aanhef en onder a, van het Verdrag blijkt dat cultureel erfgoed vele verschijningsvormen kan hebben: uitzonderlijk of alledaags, fysiek of niet tastbaar, beschermd of onbeschermd. Het kan een gebouw of landschap zijn, een schilderij, een optocht, een boek of archief, mondelinge geschiedenis, sporen van vroegere bewoning in de bodem, een culinaire traditie, etc. Ook kan cultureel erfgoed verschillende van deze vormen tegelijk zijn, die gezamenlijk een verhaal vertellen over vroeger en nu.

In de toelichting op het Verdrag wordt uiteengezet dat met ‘omgeving’ in artikel 2, aanhef en onder a, van het Verdrag vooral bedoeld wordt op de omgevingsdimensie, waarbij erkend wordt dat menselijke en natuurlijke invloeden op het landschap niet los van elkaar kunnen worden gezien en dat de context van de culturele omgeving een erfenis is uit het verleden.⁹ Deze opvatting gaat verder dan het concept ‘historische omgeving’ waarin doorgaans alleen de materiële aspecten van de omgeving aandacht krijgen.

De begripsomschrijving maakt daarnaast duidelijk dat cultureel erfgoed en de betekenis ervan niet in de tijd bevroren is. Het kan in de loop der tijd veranderen. Zoals het door boeren vormgegeven cultuurlandschap dat steeds opnieuw verandert onder invloed van nieuwe technieken en bedrijfsmatige inzichten. Hetzelfde cultureel erfgoed kan uiteenlopende emoties en herinneringen oproepen. De karakteristieke toegangspoort van een oud fabriekscomplex kan toonaangevend zijn voor het werk van een beroemde architect én herinneren aan de slechte werkomstandigheden voor de arbeiders. Soms is er sprake van herwaardering. De afgelopen jaren is er bijvoorbeeld beleidsmatig meer aandacht voor immaterieel erfgoed zoals oude gebruiken, tradities en ambachten. Daarnaast blijkt mondelinge geschiedenis in de afgelopen jaren steeds belangrijker te worden. Mondelinge overleveringen hebben op zichzelf erfgoedwaarde als persoonlijke getuigenissen van gebeurtenissen of ontwikkelingen in een regio of een gemeenschap. Of ze brengen verschillende perspectieven op cultureel erfgoed in beeld.

Deze dynamische benadering biedt ook ruimte aan nieuwe vormen van cultureel erfgoed. Zelfs vandaag wordt nieuw erfgoed gemaakt, waarmee mensen zich morgen identificeren. Denk bijvoorbeeld aan het *digital born* erfgoed; van online games tot sociale media.

⁸ Zie de bijlage bij *Kamerstukken II* 2017/2018, 32820, nr. 248 en de bijlage bij *Kamerstukken II* 2017/2018, 32820, nr. 221.

⁹ *Trb.* 2024, 15, p. 6.

Begripsomschrijving cultureel erfgoed in de Erfgoedwet

De Erfgoedwet integreerde in 2016 wet- en regelgeving rond een aantal verschillende erfgoed domeinen, waarvoor een allesomvattende begripsomschrijving van cultureel erfgoed nodig was. De begripsomschrijving van cultureel erfgoed in de Erfgoedwet is destijds al ontleend aan de begripsomschrijving in het Verdrag en voorziet in een brede en dynamische erfgoedopvatting.

De begripsomschrijvingen in het Verdrag en de Erfgoedwet verschillen wel op één wezenlijk punt van elkaar.

In de begripsomschrijving in het Verdrag gaat het om erfgoed dat mensen erkennen als de weerspiegeling van hun eigen identiteit, van een culturele gemeenschap of bijvoorbeeld groep erfgoedvrijwilligers. Daarmee bepalen mensen en gemeenschappen zelf wat zij van waarde vinden. Het Verdrag gaat uit van democratische participatie bij beslissingen over cultureel erfgoed: wat bewaren we, hoe behouden we dat en hoe presenteren we dat?

In de begripsomschrijving in de Erfgoedwet blijft onbenoemd wie bepaalt wat cultureel erfgoed is. In de praktijk ligt dit mandaat vaak bij overheden en bij de hen bekende erfgoedinstellingen en professionals. Beslissingen kunnen immers gevolgen hebben voor privaat bezit, of leiden tot een groter beroep op schaarse (publieke) middelen of voorzieningen. De rol van erfgoedgemeenschappen bij het identificeren en benoemen van cultureel erfgoed blijft daarmee onderbelicht en krijgt niet altijd een vertaling in besluitvormingsprocessen. Vooral als wensen niet passen binnen de bestaande kaders, gevoelig liggen, of geld kosten. De minister van OCW heeft eind 2024 aangekondigd de begripsbepaling in de Erfgoedwet aan te willen scherpen, om te verduidelijken dat overheden, erfgoedinstellingen, erfgoedgemeenschappen en individuele burgers de ruimte toekomt om in een voortdurend maatschappelijk gesprek te bepalen wat cultureel erfgoed is.¹⁰ Dit is reeds staande praktijk in Nederland bij immaterieel cultureel erfgoed. Gemeenschappen kunnen hun gebruik, traditie of ambacht zelf aanmelden voor de 'Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland' en stellen desgewenst zelf een plan op voor toekomstig behoud.¹¹

Begripsomschrijving erfgoedgemeenschap

De formulering van de begripsomschrijving erfgoedgemeenschap in artikel 2, aanhef en onder b, van het Verdrag is met het UNESCO immaterieel erfgoed verdrag¹² voor het eerst geïntroduceerd in de Nederlandse erfgoedzorg, maar niet precies gedefinieerd. Het Verdrag geeft een duidelijke omschrijving van het begrip in artikel 2, aanhef en onder b, van het Verdrag.

Het Verdrag geeft erfgoedgemeenschappen een prominente positie als actor in de erfgoedzorg. Een erfgoedgemeenschap kan een geografische, culturele of religieuze achtergrond hebben, zoals een lokale heemkundekring, Tukkers, Molukse Nederlanders of doopsgezinden. Maar een erfgoedgemeenschap kan ook een gedeelde ervaring, interesse of belang hebben. Zoals regimentsleden, inwoners van het Groningse aardbevingsgebied, molenaars, stekers voor het bloemencorso, vrijwilligers van een museum of buurtbewoners die zich inzetten voor het behoud van een oud schoolgebouw. Deel uitmaken van een erfgoedgemeenschap vereist geen actieve inzet of een formele organisatievorm. Iemand maakt deel uit van een erfgoedgemeenschap door waarde te hechten aan het daaraan verbonden cultureel erfgoed.

Artikel 3. Het gemeenschappelijke erfgoed van Europa

Artikel 3 van het Verdrag gaat over het belang van het gemeenschappelijke cultureel erfgoed van Europa als basis voor eenheid in verscheidenheid.

Het is niet de intentie van het Verdrag om tot één uniforme Europese identiteit te komen of de Europese cultuur te verheffen boven andere culturen. Het Verdrag omarmt de diversiteit aan culturele verschillen en benadrukt het belang hierover met elkaar in gesprek te blijven om onderling begrip te bevorderen en conflicten te voorkomen. Dit is ook in lijn met de verdragen van UNESCO over werelderfgoed en immaterieel erfgoed.

Omschrijving gemeenschappelijk erfgoed van Europa

¹⁰ Kamerstukken II 2024/2025, 32820, nr. 533.

¹¹ www.immaterieelerfgoed.nl.

¹² Zie paragraaf 1.3 Verband met bestaande verdragen.

In artikel 3, aanhef en onder a en b, van het Verdrag wordt uitgelegd wat onder het gemeenschappelijk erfgoed van Europa wordt verstaan. Enerzijds gaat het om objecten en collecties, structuren en landschappen, ambachten en gebruiken die samenhangen met een gedeeld verleden. Anderzijds gaat het ook om gedeelde opvattingen over sociale en democratische waarden.

Europese erfgoedlocaties en tradities

In Nederland groeit het besef dat cultureel erfgoed een belangrijke drager is van het Europese verhaal. Om het belang van gemeenschappelijk Europees cultureel erfgoed te onderstrepen, kende de Europese Commissie de afgelopen jaren het Europees Erfgoedlabel toe aan 67 sites die een bijzondere symbolische waarde voor Europa hebben. Daaronder 5 sites in Nederland. In 2025 is Nederland lid geworden van het “*Cultural Routes of the Council of Europe programme*”. Dit programma van de Raad van Europa bevordert sinds 1987 de interculturele samenwerking tussen landen en regio's rond gemeenschappelijk cultureel erfgoed en bevordert de duurzame toeristische ontsluiting ervan. Als lid verkent Nederland de mogelijkheden voor Nederland om zelf routes te initiëren die een gedeeld Europees verhaal vertellen.

Erfgoed van sociale en democratische waarden

Het erfgoed van sociale en democratische waarden heeft een duidelijke plek in Nederland. Onder andere de organisatie ProDemos, 'Huis voor democratie en rechtsstaat', draagt nationaal en Europees democratisch erfgoed uit. De medewerkers leggen bijvoorbeeld aan schoolklassen uit wat de spelregels zijn van de democratie en de rechtsstaat en laten zien wat je zelf kunt doen om invloed uit te oefenen, in de gemeente, het waterschap, de provincie, het land en de Europese Unie.

Artikel 4. Rechten en verantwoordelijkheden met betrekking tot cultureel erfgoed

In artikel 4, aanhef en onder a, van het Verdrag erkennen Partijen dat iedereen, individueel of collectief, het recht heeft de voordelen van cultureel erfgoed te ondervinden en bij te dragen aan de verrijking ervan. Daarbij moet volgens artikel 4, aanhef en onder b, iedereen het cultureel erfgoed van anderen in even grote mate respecteren als zijn eigen erfgoed, het cultureel erfgoed van Europa daaronder begrepen. Het gaat om een gelijkwaardige benadering van het cultureel erfgoed van iedereen in een democratische samenleving. Het recht op cultureel erfgoed mag volgens artikel 4, aanhef en onder c, van het Verdrag alleen worden onderworpen aan de beperkingen die in een democratische samenleving noodzakelijk zijn om het algemeen belang en andere rechten en vrijheden van anderen te beschermen.

In Nederland wordt de uitoefening van het recht op cultureel erfgoed allereerst gewaarborgd door onze principes van de rechtsstaat en democratie. Het 'recht op cultureel erfgoed' is geen direct afdwingbaar recht op bijvoorbeeld financiële steun of wettelijke bescherming, maar biedt een opening tot gesprek. Iedereen heeft in principe toegang tot het publieke debat over cultureel erfgoed en kan daarin wensen en zorgen kenbaar maken. Generieke ontwikkelingen op het gebied van de participatieve democratie als aanvulling op de representatieve democratie versterken de uitoefening van dit recht. Vanuit het publieke debat krijgt 'het recht op betrokkenheid bij cultureel erfgoed' vervolgens zijn weerslag in wet- en regelgeving, beleid en voorzieningen; met name in het stelsel van de erfgoedzorg. In de beschouwing op artikel 5 wordt toegelicht hoe het Nederlandse erfgoedstelsel dit faciliteert.

Artikel 5. Wetgeving en beleid inzake cultureel erfgoed

Artikel 5 van het Verdrag gaat over de politieke betrokkenheid en inzet die nodig zijn om de uitoefening van het recht op cultureel erfgoed toe te staan en te waarborgen. Hierbij is van belang om te weten dat in artikel 6, aanhef en onder c, van het Verdrag expliciet is bepaald dat dit Verdrag geen direct afdwingbaar recht creëert met betrekking tot de in het Verdrag behandelde onderwerpen.¹³ Indien nodig moeten Partijen hiervoor zelf wettelijke of beleidsmatige maatregelen treffen.

Erkenning algemeen belang van cultureel erfgoed in relatie tot andere belangen

De Partijen verbinden zich in artikel 5, aanhef en onder a, van het Verdrag ertoe om het algemeen belang van elementen van cultureel erfgoed te erkennen. Dit is een eerste vereiste om de uitoefening van het recht op cultureel erfgoed mogelijk te maken.

¹³ Zie paragraaf 5 Een ieder verbindende verdragsbepalingen.

Het algemeen belang van cultureel erfgoed wordt in Nederland breed erkend. Nederland heeft zich hieraan internationaal gecommitteerd, door zich te binden aan een aantal erfgoedverdragen.¹⁴ De hieruit voortvloeiende verplichtingen zijn vertaald in het nationale wettelijke stelsel. Het nationale wettelijke stelsel voor de erfgoedzorg is - mede door de voor Nederland kenmerkende decentralisatie - zowel op nationaal, provinciaal als op gemeentelijk niveau ontwikkeld. Het faciliteert de identificatie, het beheer en behoud van cultureel erfgoed, evenals de mogelijkheden er kennis van te nemen, er gebruik van te maken en ervan te genieten. Van belang in dit verband zijn onder andere de Erfgoedwet, de Omgevingswet, de Wet op het specifiek cultuurbeleid, de Archiefwet 1995, de Monumentenwet BES en de Archiefwet BES.

Vergroten van de waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving

Naast de erkenning van het algemeen belang roept het Verdrag in artikel 5, aanhef en onder b, op de waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving te vergroten door identificatie, bestudering, interpretatie, bescherming, behoud en presentatie ervan.

In Nederland is een samenstel van organisaties hiervoor verantwoordelijk. Op landelijk niveau maken onder andere de RCE, het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland (KIEN), het Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP), het Nationaal Archief, de KB Nationale Bibliotheek en de vanuit de Erfgoedwet gefinancierde museale instellingen deel uit van het stelsel. De meeste provincies hebben een provinciaal erfgoedhuis, een steunpunt cultureel erfgoed en een provinciaal archeologisch depot. Op provinciaal of - in mindere mate - op regionaal niveau zijn er daarnaast vaak een regionaal historisch centrum, regionale archieven, een landschapsbeheerorganisatie en (streek)musea die (mede) door de overheid worden gefinancierd. Op lokaal niveau bestaan in de uitvoering van de publieke taak en het voorzieningenniveau onderling grote verschillen: van gemeenten die zich nadrukkelijk profileren met hun cultureel erfgoed tot gemeenten waar cultureel erfgoed nauwelijks op de agenda staat. In Caribisch Nederland is het versterken van de culturele infrastructuur benoemd als speerpunt in het Cultuurconvenant 2022-2025.¹⁵

Wettelijke waarborgen voor uitoefening van het recht op cultureel erfgoed

In artikel 5, aanhef en onder c, van het Verdrag verbinden de Partijen zich ertoe om te waarborgen dat er wettelijke bepalingen bestaan voor het uitoefenen van het recht op cultureel erfgoed zoals omschreven in artikel 4. Het Verdrag is een Kaderverdrag en creëert derhalve geen rechtstreeks afdwingbare rechten en bevat geen concreet uitgewerkte verplichtingen. De Partijen verplichten zich ertoe om adequate maatregelen te treffen indien bestaande regelgeving niet toereikend is.

Nederland heeft zich gecommitteerd aan verschillende internationale erfgoedverdragen.¹⁶ Verder heeft de Nederlandse overheid in de loop der tijd een wettelijk stelsel voor de erfgoedzorg in het leven geroepen. De wettelijke grondslagen van dit stelsel zijn onder andere te vinden in de Grondwet, de Kieswet en de Algemene wet bestuursrecht alsmede de in al genoemde Erfgoedwet, de Omgevingswet, de Wet op het specifiek cultuurbeleid, de Archiefwet 1995, de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen, de Monumentenwet BES en de Archiefwet BES. Zo wordt cultureel erfgoed in de Omgevingswet bijvoorbeeld erkend als een belangrijk onderdeel van de fysieke leefomgeving, waarvan het behoud moet worden geborgd (zie ook de beschouwing op artikel 8 van het Verdrag). De Wet versterking participatie op decentraal niveau vraagt provincies, gemeenten en waterschappen een participatieverordening op te stellen waarin wordt aangegeven hoe inwoners invloed kunnen uitoefenen op het beleid van de desbetreffende overheid; van beleidsvorming tot uitvoering en evaluatie. Deze wet voorziet ook in een uitdaagrecht, waarbij (erfgoed)gemeenschappen taken van de overheid kunnen overnemen, omdat zij die beter of goedkoper kunnen uitvoeren.

Bevorderen participatie in cultureel-erfgoedactiviteiten

Naast het mógen uitoefenen van het recht op cultureel erfgoed, vraagt artikel 5, aanhef en onder d, van het Verdrag aandacht voor het kúnnen uitoefenen van dit recht door het bevorderen van gunstige economische en sociale omstandigheden.

De regering vindt het belangrijk dat het cultuur- en erfgoedaanbod in Nederland voor zoveel mogelijk mensen toegankelijk is. Dit doet de regering door het verstrekken van subsidies in het

¹⁴ Zie paragraaf 1.3 Verband met bestaande verdragen.

¹⁵ Het 'Cultuurconvenant 2022-2025', ministerie van OCW - openbare lichamen Caribisch Nederland, is te vinden via <https://www.rijksdienstcn.com/documenten/beleidsnotas/ocw/cultuurconvenant/2022-2025/index>

¹⁶ Zie paragraaf 1.3 Verband met bestaande verdragen.

landelijke subsidiestelsel en het uitvoeren van programma's en beleidslijnen op het gebied van cultuurbeoefening. Naast het Rijk spelen provincies en gemeenten een belangrijke rol in de publieke financiering. Ook het door musea zelf geïnitieerde systeem van de museumkaart heeft een positief effect op de toegankelijkheid van cultureel-erfgoedactiviteiten.

Digitale toegankelijkheid van cultureel erfgoed is sinds 2015 een speerpunt van het rijksbeleid (zie ook de beschouwing op artikel 14 van het Verdrag), omdat het cultureel erfgoed voor veel meer mensen toegankelijk maakt. Zo ontwikkelt de erfgoedsector binnen het Netwerk Digitaal Erfgoed landelijke voorzieningen om cultureel erfgoed op digitale wijze voor iedereen zichtbaar en bruikbaar te maken.

Cultureel erfgoed en doelen van duurzame ontwikkeling, culturele diversiteit en hedendaagse creativiteit

In artikel 5, aanhef en onder e, van het Verdrag verbinden de Partijen zich ertoe om de bescherming van cultureel erfgoed te bevorderen als centrale factor in wederzijds versterkende doelen met duurzame ontwikkeling, culturele diversiteit en hedendaagse creativiteit. Bij duurzame ontwikkeling kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de specifieke aanpak in Nederland van het verduurzamen van monumenten. De opgave om te verduurzamen wordt erkend en tegelijkertijd worden de oplossingen afgestemd op de monumentale waarden. Bij culturele diversiteit kan gedacht worden aan het bevorderen van de bewustwording over het koloniale en slavernijverleden en het toevoegen van nieuwe perspectieven aan bestaande erfgoedopvattingen. Bij hedendaagse creativiteit kan gedacht worden aan het stimuleren van de ontwikkeling van culturele broedplaatsen in oude gebouwen.

Gastheerschap

In artikel 5, aanhef en onder f, van het Verdrag verbinden Partijen zich ertoe om de waarde te erkennen van al het cultureel erfgoed dat zich bevindt in gebieden die onder hun jurisdictie vallen, ongeacht de herkomst ervan.

Hierbij moet voor Nederland bijvoorbeeld gedacht worden aan vliegtuig- en scheepswrakken van andere landen uit de Tweede Wereldoorlog. Over de omgang met deze wrakken zijn of worden na ontdekking afspraken gemaakt met het land van herkomst.

Onderdeel van een ethische omgang met roerend cultureel erfgoed is ook de bereidheid om cultuurgoederen te restitueren die onvrijwillig zijn verloren door toedoen van het Naziregime of onder een koloniaal regime. Voor een zorgvuldige omgang met restitutieverzoeken is nationaal beleid geformuleerd.¹⁷ Verzoeken worden behandeld door de Adviescommissie Restitutieverzoeken Cultuurgoederen en Tweede Wereldoorlog (Restitutiecommissie) of de Commissie Koloniale Collecties op basis van herkomstonderzoek naar de cultuurgoederen. Ook als onvrijwillig bezitsverlies niet is aangetoond, kan worden gerestitueerd op basis van culturele significantie en afweging van belangen.

Geïntegreerde strategieën

Afsluitend roept het Verdrag in artikel 5, aanhef en onder g, de Partijen op om strategieën te ontwikkelen waarmee een goede omgang met cultureel erfgoed integraal deel uitmaakt van beleid en regelgeving over bijvoorbeeld ruimtelijke, economische en sociale ontwikkelingen.

Een voorbeeld hiervan in Nederland is het opstellen van integrale omgevingsvisies door alle overheden op grond van de Omgevingswet. Daarin wordt een samenhangend toekomstbeeld geschetst op de fysieke leefomgeving. Cultureel erfgoed moet daarin integraal worden meegenomen en verbonden met andere opgaven. In dit verband kan gedacht worden aan toekomstig beleid voor klimaatadaptatie en de energietransitie; maatschappelijke opgaven die voor cultureel erfgoed grote gevolgen kunnen hebben.

In relatie tot sociale ontwikkelingen zijn er in Nederland nog nauwelijks geïntegreerde strategieën. In de Uitvoeringsagenda Faro heeft het erfgoedveld aangegeven dat een dergelijke verwevenheid met het sociaal domein wel wenselijk is. Hierbij wordt bijvoorbeeld gedacht aan de wijkaanpak en beleid gericht op sociale cohesie, welzijn op recept en werkervaringsplaatsen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Artikel 6. Gevolgen van het Verdrag

¹⁷ Bijlage bij *Kamerstukken II* 2020/2021, 32820, nr. 405.

Geen inperking van mensenrechten en fundamentele vrijheden

In artikel 6, aanhef en onder a, van het Verdrag wordt onderstreept dat het Verdrag niet zo mag worden uitgelegd dat mensenrechten en fundamentele vrijheden, zoals bijvoorbeeld vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM) (*Trb.* 1969, 99) en het op 4 november 1950 te Rome tot stand gekomen Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) (*Trb.* 1951, 154), worden beperkt of ondermijnd.

Gunstiger nationaal recht over cultureel erfgoed en andere verdragen gerespecteerd

Het Verdrag mag op grond van artikel 6, aanhef en onder b, van het Verdrag evenmin zo worden uitgelegd dat gunstigere bepalingen met betrekking tot cultureel erfgoed in andere nationale of internationale instrumenten nadelig worden beïnvloed. Zo staat het de Partijen vrij om wetten te behouden of te maken die verder gaan dan dit Verdrag.

Het Verdrag creëert geen rechtstreeks afdwingbare rechten

Tot slot benadrukt artikel 6, aanhef en onder c, van het Verdrag dat het Verdrag geen enkel afdwingbaar recht creëert met betrekking tot de erin behandelde onderwerpen. Dit kan uitsluitend door het uitvaardigen van wet- en regelgeving en beleidsmaatregelen binnen de nationale rechtsorde. Dit houdt in dat een burger zich niet rechtstreeks bij een rechter op de bepalingen van het Verdrag kan beroepen.¹⁸

Deel II - Bijdrage van cultureel erfgoed aan de samenleving en de menselijke ontwikkeling

Artikel 7. Cultureel erfgoed en dialoog

Artikel 7 van het Verdrag gaat over de noodzaak om met elkaar in gesprek te zijn over de verschillende waarden die mensen en gemeenschappen verbinden aan cultureel erfgoed en daarmee over de verschillende perspectieven en overtuigingen die daaraan ten grondslag liggen. Op die manier kan cultureel erfgoed bijdragen aan een vreedzame samenleving die om kan gaan met conflicterende zienswijzen.

Aanmoedigen van reflectie

Artikel 7, aanhef en onder a, van het Verdrag vraagt Partijen reflectie aan te moedigen over de ethiek en methodes van het presenteren van cultureel erfgoed, met oog voor een diversiteit in interpretaties.

In de pluriforme samenleving die Nederland kenmerkt, is het belangrijk dat zoveel mogelijk mensen zich herkennen in en zich verbonden voelen met cultureel erfgoed, ongeacht hun culturele, religieuze of sociaaleconomische achtergrond, hun opleidingsniveau of bijvoorbeeld een fysieke of mentale beperking. Door mensen de mogelijkheid te bieden om verschillende interpretaties en eigen waarden aan hetzelfde erfgoed toe te kennen, draagt cultureel erfgoed bij aan een open en inclusieve samenleving.

Sinds de beleidsbrief 'Cultuur in een Open Samenleving' uit 2018 is het erkennen en hanteren van een meerstemmig perspectief dan ook een belangrijke leidraad voor de Nederlandse erfgoedsector.¹⁹ Voorbeelden van omgaan met meerstemmigheid zijn inmiddels in de hele Nederlandse erfgoedsector te vinden. Zo hanteren bijvoorbeeld tal van culturele instellingen de Gedragscode Diversiteit en Inclusie (2019) en vertalen dit naar hun beleid, organisatie en activiteiten.²⁰ Archieven verzamelen en ontsluiten documenten en bronnen in samenwerking met erfgoedgemeenschappen wiens geschiedenis onderbelicht is gebleven. Het samenwerkingsverband 'Musea bekennen Kleur' onderzoekt actief hoe musea meer ruimte kunnen maken voor verschillende perspectieven en verhalen.²¹

Begeleiden maatschappelijke dialoog

In artikel 7, aanhef en onder b, van het Verdrag verbinden Partijen zich ertoe om bemiddelingsprocessen in te stellen voor situaties waarin verschillende gemeenschappen tegenstrijdige waarden verbinden aan hetzelfde cultureel erfgoed.

¹⁸ Zie paragraaf 5 Een ieder verbindende verdragsbepalingen.

¹⁹ Zie bijlage bij *Kamerstukken II* 2017/2018, 32820, nr. 221.

²⁰ Zie www.codedi.nl.

²¹ Zie www.museabekennenkleur.nl.

In Nederland komen meningsverschillen en conflicten over de betekenis en waarde van cultureel erfgoed ook voor. De Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) bracht bijvoorbeeld het rapport *Wankele Sokkels* (2023) uit over omstreden standbeelden in de publieke ruimte.²² Daarin adviseert de KNAW bijvoorbeeld om op lokaal niveau een visie op het 'herinneringslandschap' van de stad of regio te ontwikkelen, om ad-hoc oplossingen te vermijden. Op landelijk niveau pleit de KNAW voor het oprichten van een expertiseteam dat beleidsmakers en burgers kunnen raadplegen.

Bij immaterieel erfgoed kunnen er discussies ontstaan over tradities uit oogpunt van milieu, dierenwelzijn of respect voor de medemens. In Nederland kan het KIEN een dialoog ondersteunen over de verschillende gezichtspunten en wenselijkheid om tradities aan te passen aan hedendaagse maatstaven. Als het roerend cultureel erfgoed betreft, kunnen de musea die zijn aangesloten bij de Nederlandse Museumvereniging de hulp inroepen van de Ethische Commissie voor Musea. In het verleden heeft de commissie onder meer geadviseerd over kwesties als het herbegraven van schedels uit een collectie, over herkomstonderzoek en over afstoting van kunstwerken.

Kennis als bron voor wederzijds begrip

Artikel 7, aanhef en onder c, van het Verdrag verplicht Partijen ertoe kennis te ontwikkelen over cultureel erfgoed van alle culturele gemeenschappen, teneinde wederzijds begrip te bevorderen.

In Nederland hebben het Nationaal Museum van Wereldculturen en het daaraan verbonden "Research Centre for Material Culture" te Leiden hierin een belangrijke kennisfunctie. Ook andere musea vergroten hun kennis over cultureel erfgoed van uiteenlopende gemeenschappen. Daarnaast organiseren erfgoedgemeenschappen steeds vaker zelf activiteiten om het eigen erfgoedbewustzijn te vergroten en kennis te ontwikkelen. Zo is "The Culture", voortkomend uit de (afro-)diasporische stads cultuur, inmiddels een voor de cultuur- en erfgoedsector bekende culturele stroming.²³ Ook de oprichting van "The Black Archives" en het Moslim Archief zijn goede voorbeelden van initiatief uit gemeenschappen zelf.

Leven lang leren en opleiden

Artikel 7, aanhef en onder d, van het Verdrag verplicht Partijen ertoe de dialoog over cultureel erfgoed te integreren in onderwijs en scholing voor alle leeftijden. Dit aspect komt ook terug in artikel 13 van het Verdrag, dat gaat over cultureel erfgoed en kennis.

Specifiek als het gaat om de dialoog over culturele diversiteit is de introductie van het begrip 'erfgoedwijsheid' door de Reinwardt Academie het vermelden waard. Erfgoedwijsheid staat voor een andere benadering van cultureel erfgoed in het onderwijs. Traditioneel wordt cultureel erfgoed gebruikt als een historische bron over hoe het vroeger was. Bij erfgoedwijsheid is cultureel erfgoed een aanknopingspunt om met elkaar in gesprek te gaan, te leren een eigen mening te vormen en om te gaan met emoties en standpunten van anderen.

Artikel 8. Omgeving, erfgoed en kwaliteit van leven

Artikel 8 van het Verdrag gaat over de betekenis van cultureel erfgoed voor een evenwichtige en harmonieuze territoriale ontwikkeling.

De betekenis van cultureel erfgoed voor gebiedsontwikkeling

Artikel 8, aanhef en onder a, van het Verdrag wordt aandacht gevraagd voor de inzet van cultureel erfgoed als een verbindende waarde in processen van gebiedsontwikkeling waarin verschillende dimensies (ecologische, culturele, economische, sociale en culturele) samengebracht worden in één enkele ontwikkelingsstrategie.

Nederland heeft een lange traditie van het verbinden van de zorg voor cultureel erfgoed met ruimtelijke ordening en planvorming. Die werd formeel bekrachtigd in 1961 met de eerste Monumentenwet, waarmee rijksbeschermd stads- en dorpsgezichten en rijksmonumenten konden worden aangewezen. Daarna gingen stadsvernieuwing en monumentenzorg vaak hand in hand. Met de Nota Belvedere (1999) werd ingezet op cultuurhistorie – het verzamelbegrip van archeologie, gebouwd erfgoed en historische geografie – als inspiratiebron voor ruimtelijke

²² Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen, 'Wankele sokkels – omstreden monumenten in de openbare ruimte', KNAW 2023.

²³ Zie bijvoorbeeld het advies van de Nederlandse UNESCO Commissie 'On(ver)vangbaar – de innovatieve kracht van the culture', KNAW 2023, te vinden via <https://unesco.nl/artikel/advies-onvervangbaar-de-innovatieve-kracht-van-the-culture>.

ordering en ontwerp.²⁴ Conform het Verdrag van Valletta is ook het cultureel erfgoed in de bodem beter beschermd en geïntegreerd in het proces van ruimtelijke ordening. In de Visie Erfgoed en Ruimte (2011) werd cultureel erfgoed verbonden met grote ruimtelijke opgaven, als water en klimaat, duurzaamheid en energie, transitie landelijk gebied en de verstedelijking. Deze koers is sindsdien voortgezet, onder andere in de beleidsbrief Erfgoed Telt (2018).²⁵

In Nederland is op 1 januari 2024 de Omgevingswet in werking getreden. Deze wet zet in op een integrale benadering van de fysieke leefomgeving. Eén van de belangen waarop de Omgevingswet ziet, is het behoud van cultureel erfgoed. De wet voorziet erin dat Rijk, provincies en gemeenten een omgevingsvisie vaststellen voor hun hele grondgebied. De omgevingsvisie is een samenhangend strategisch beleidsdocument, waarin de ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving voor de lange termijn worden vastgesteld. Het Rijk heeft dat gedaan in de Nationale Omgevingsvisie (2020). Deze wordt momenteel geactualiseerd, wat inmiddels heeft geleid tot een nieuwe Ontwerp-Nota Ruimte.²⁶ De Nationale Omgevingsvisie bevat ook de hoofdlijnen voor de ontwikkeling van het landelijk gebied, waar diverse grote maatschappelijke vragen en sectorale claims samenkomen (natuurherstel, transitie van de landbouw, wateropgaven, etc.). Dit met aandacht voor regionale identiteit, cultureel erfgoed en een goede leefomgevingskwaliteit.

Op grond van de Omgevingswet hebben gemeenten via een instructieregel de opdracht om bij het vaststellen van het omgevingsplan rekening te houden met het belang van het behoud van cultureel erfgoed. In het omgevingsplan moeten regels gesteld worden ter bescherming van daarvoor in aanmerking komend cultureel erfgoed. Daarnaast volgt Nederland de Europese richtlijnen voor het opstellen van milieueffectrapportages (MER-richtlijn 2011/92 en Plan-MER-richtlijn 2001/42). Bij grote ruimtelijke plannen en projecten wordt in beeld gebracht wat de effecten zijn voor cultureel erfgoed en hoe negatieve effecten kunnen worden verminderd. Hiertoe heeft de RCE in februari 2025 een geactualiseerde Handreiking Cultureel erfgoed in mer-procedures gepubliceerd.²⁷

Culturele en historische gelaagdheid

In artikel 8, aanhef en onder b, van het Verdrag wordt naast aandacht voor een integrale gebiedsontwikkeling, ook aandacht gevraagd voor de historische en culturele gelaagdheid van een gebied. In Nederland is het goed gebruik om deze gelaagdheid te erkennen bij de inventarisatie en waardering van cultureel erfgoed in de fysieke leefomgeving. Dit komt bijvoorbeeld tot uitdrukking in methodes als de gebiedsbiografie, het transformatiekader en de stadsgenese die de levensloop en ontwikkelrichtingen van een gebied in beeld brengen.

Sociale cohesie

Artikel 8, aanhef en onder c, van het Verdrag vraagt Partijen voorts een besef van gedeelde verantwoordelijkheid te stimuleren voor de plaatsen waar mensen leven, om zo – met gebruik van alle erfgoedaspecten van de culturele omgeving – de sociale cohesie in de samenleving te bevorderen. Hierbij kan gedacht worden aan zaken als leefbaarheid, wijkverbetering, sociale cohesie, integratie, welzijn, gezondheid, arbeidsparticipatie, openbare orde en veiligheid.

In de verkenningsfase naar de betekenis van het Verdrag heeft het brede erfgoedveld aangegeven dat in Nederland op dit vlak nog veel te winnen valt. Toch zijn er wel eerdere voorbeelden te vinden van de verbinding tussen de fysieke leefomgeving en het sociale domein. De Nederlandse monumentenzorg kende in de jaren zeventig, tachtig en negentig met de stadsvernieuwing en later de stedelijke vernieuwing zowel in (rijks)beleid als in de uitvoering op lokaal niveau een sterke verbinding met de verbetering van de woon- en leefomstandigheden in stadscentra, wijken en buurten. Dit kwam ook tot uiting in financiële arrangementen als het Stadsvernieuwingsfonds en het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing. In de huidige situatie zijn er nieuwe aanknopingspunten vanuit de Wijkaanpak (het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid). Cultureel erfgoed kan als plek van ontmoeting of als onderwerp van gesprek de relaties en samenwerking in wijk of buurt bevorderen. Cultureel erfgoed kan bijdragen aan het gevoel van thuis zijn en verbondenheid met de omgeving, (juist) ook als die in verandering is. Zo wordt ook bijgedragen aan brede welvaart.

Hedendaagse toevoegingen

²⁴ Kamerstukken II 1998/1999, 26663, nr. 2.

²⁵ Bijlage bij Kamerstukken II 2017/2018, 32820, nr. 248.

²⁶ Bijlage bij Kamerstukken II 2025/2026, 29435, K.

²⁷ RCE, 'Handreiking Cultureel erfgoed in mer-procedures, RCE: februari 2025.

Gebiedsontwikkeling gaat meestal gepaard met ruimtelijke ingrepen. Artikel 8, aanhef en onder d, van het Verdrag vraagt deze ingrepen zo vorm te geven dat bestaande culturele waarden worden gerespecteerd en nieuwe ontwerp kwaliteit wordt toegevoegd. De creaties van vandaag vormen samen met de omgeving waarin zij worden ingepast, het cultureel erfgoed van morgen. Waar het gaat om ruimtelijke kwaliteit is er in Nederland een lange traditie van lokaal beleid, startend met de eerste Schoonheidscommissie in Amsterdam in 1898. Op dit moment zijn er bijna overal in het land geïntegreerde commissies voor ruimtelijke kwaliteit (voorheen welstand genoemd) en monumenten. In sommige gemeenten kennen deze commissies ook een of meer burgerleden.

Met hedendaagse toevoegingen voortbouwen aan, op en in bestaand cultureel erfgoed is in Nederland een gevestigde praktijk. Herbestemming van cultureel erfgoed wordt al jaren actief gestimuleerd, onder andere met subsidieregelingen, en heeft tot vele toonaangevende resultaten geleid. Op de hogere schaalniveaus is vanuit het Rijk met andere betrokken partijen gewerkt aan het programma Mooi Nederland, dat zich richt op het versterken van de ruimtelijke kwaliteit bij het aanpakken van de grote ruimtelijke opgaven.²⁸ Het programma gaat uit van de gedachte dat iedereen zich thuis en verbonden voelt met de eigen leefomgeving, en dat deze ook in de toekomst van hoge kwaliteit moet zijn.

Artikel 9. Duurzaam gebruik van het cultureel erfgoed

In artikel 9 van het Verdrag verbinden Partijen zich tot duurzaam behoud van cultureel erfgoed, terwijl het wordt ingezet voor of integraal deel uitmaakt van economische, politieke, sociale en culturele ontwikkelingen en van ruimtelijke ordening. De overheid is daarbij verantwoordelijk voor het creëren van zo gunstig mogelijke randvoorwaarden.

Bevorderen respect voor de integriteit van cultureel erfgoed

Artikel 9, aanhef en onder a, van het Verdrag roept Partijen op te waarborgen dat kennis van de culturele waarden onderdeel is van besluiten over verandering en de integriteit ervan te respecteren. Het begrip integriteit heeft hier betrekking op het geheel van waarden die mensen tot op heden hebben toegekend aan het cultureel erfgoed in kwestie, inclusief waarden die niet door iedereen gedeeld worden.

In de Nederlandse erfgoedpraktijk wordt dit beginsel in de erfgoedpraktijk al toegepast. Het komt onder meer tot uitdrukking in het instrument van de landschapsbiografie, dat belangrijke input levert voor omgevingsvisies. Een landschapsbiografie brengt de levensloop van een landschap in beeld en komt tot stand via interdisciplinaire samenwerking en is een kennisbron voor het opstellen van omgevingsvisies. Archeologen, cultuurhistorici, bouw- en architectuurhistorici, ecologen en historisch geografen werken voor het opstellen van een biografie geregeld samen met historische verenigingen en bewoners, die een rijke kennis hebben van de streek en de verhalen die daarbij horen.

Voor geregistreerde musea geldt dat zij volgens de Ethische Code voor Musea nauw samenwerken met de gemeenschappen waar de collecties vandaan komen en met de gemeenschappen voor wie zij werken. Denk bijvoorbeeld aan de presentatie van objecten uit koloniale collecties die voor de betrokken gemeenschappen nog steeds een religieuze waarde hebben.

Voor het werkterrein van de archieven geldt dat de Beroepscode voor archivariissen voorschrijft dat de archivaris de integriteit van het archiefmateriaal dient te beschermen en zo te garanderen dat het een betrouwbare getuigenis van het verleden blijft. De archivaris dient verder het archiefmateriaal op zijn waarde te schatten, te selecteren en te bewaren in zijn historische, wettelijke en administratieve context en de oorspronkelijke samenhang tussen de documenten te bewaren en zichtbaar te maken.²⁹

In recente aanwijzingsprogramma's voor rijksmonumenten van de RCE wordt op verschillende manieren geëxperimenteerd met participatieve (besluitvormings)processen om een beter beeld te krijgen van het geheel aan waarden dat aan de monumenten wordt toegekend. Deze ervaringen worden meegenomen bij de besluitvorming over toekomstige programma's. Steeds zal in de aanwijzingsprogramma's expliciet worden gemaakt hoe de waardering en selectie van nieuw aan te wijzen monumenten en archeologische monumenten heeft plaatsgevonden en op welke wijze daarbij de participatie vorm krijgt.

²⁸ Zie de bijlage bij *Kamerstukken II 2021/2022*, 34682, nr. 100.

²⁹ Beroepscode voor archivariissen (januari 1997), te vinden via www.kvan.nl.

Regelgeving die waarborgt dat kennis over cultureel erfgoed wordt meegewogen in besluitvormingsprocessen is met name zichtbaar bij gebouwd, aangelegd en archeologisch erfgoed. Op grond van de Omgevingswet zijn gemeenten bij het vaststellen van een omgevingsplan verplicht rekening te houden met cultureel erfgoed. Hiervoor moeten ze een inventarisatie en analyse (laten) maken van het binnen de gemeente aanwezige of te verwachten cultureel erfgoed en met de conclusies daarvan rekening te houden in het omgevingsplan. Hier ligt, naast de formele participatievereisten die gelden bij de vaststelling van het omgevingsplan, een kans om de kennis en ervaring van bewoners, historische verenigingen en andere organisaties al bij de inventarisatie te betrekken.

Ook als het gaat om veranderingen op kleinere schaal is er aandacht voor het behoud van cultureel erfgoed. De advisering van de RCE over aanvragen voor een omgevingsvergunning voor een rijksmonumentenactiviteit berust altijd op het eigen, unieke verhaal van het rijksmonument. De RCE vindt het belangrijk daarbij ook de kennis van bewoners, belanghebbenden en andere groepen in de samenleving te benutten, omdat die bijdraagt aan een meervoudig perspectief op het verhaal en de betekenis van het rijksmonument.³⁰

Omschrijven en bevorderen beginselen voor duurzaam beheer en aanmoedigen onderhoud

Artikel 9, aanhef en onder b, van het Verdrag vraagt Partijen om hun visie op duurzaam beheer van cultureel erfgoed kenbaar te maken en te blijven ontwikkelen in een voortdurend proces van onderzoek, debat, informatievoorziening en training.

In Nederland zijn opvattingen over duurzaam beheer van cultureel erfgoed voortdurend onderwerp van studie en gesprek. Deze uitgangspunten komen onder meer tot uiting in het denken over herbestemming van monumenten die hun oorspronkelijke functie hebben verloren. De praktijk blijft zich daarin ontwikkelen, bijvoorbeeld met het opstellen van kerkenvisies en boerderijvisies op regionaal of gemeentelijk niveau, waarbij het opstellen van een toekomstvisie op een groter schaalniveau plaats heeft dan het individuele gebouw. Het besef groeit dat het behoud van monumenten en daarmee van het behoud van grondstoffen ook bijdraagt aan duurzaamheidsdoelen, zeker als deze bouwwerken ook energiezuiniger in het gebruik gemaakt kunnen worden. Daarnaast geven nieuwe ontwikkelingen zoals klimaatverandering aanleiding om hernieuwd na te denken over duurzaam beheer en ontwikkeling van cultureel erfgoed.

In het domein van roerend erfgoed is eenzelfde benadering zichtbaar. Gebruik van een object, letterlijk of door het te exposeren, is een manier om de waarde van cultureel erfgoed niet alleen te behouden, maar ook verder te ontwikkelen door kennis en waarde toe te voegen. Nederlandse musea zetten zich veelvuldig in voor zogeheten collectiemobiliteit, volgens de Code Bruikleenverkeer. Door collectiestukken in bruikleen te geven aan andere instellingen zijn deze vaker en op verschillende plekken toegankelijk, soms ook buiten musea. Collectiemobiliteit kan ook bestaan uit een herwaarderingstraject van de eigen collectie of het herplaatsen van een collectieonderdeel dat in een andere instelling beter tot zijn recht komt. Hiervoor is de Leidraad Afstoting Museale Objecten ontwikkeld. Om musea te ondersteunen in het optimaal benutten van hun collecties is bij het Mondriaan Fonds de doorlopende Regeling Collectiemobiliteit beschikbaar.³¹

Dit artikel vraagt Partijen daarnaast onderhoud te bevorderen voor de fysieke instandhouding van cultureel erfgoed. In Nederland voorzien de verschillende overheden in een uitgebreid stelsel van financiële ondersteuning van de eigenaren om onderhoud te bevorderen. Deze ondersteuning is veelal in de vorm van subsidies vormgegeven binnen de verschillende sectorale domeinen. Er zijn subsidieregelingen voor behoud van (gebouwde, aangelegde en archeologische) monumenten, overheden zijn verantwoordelijk voor de financiering van overheidsarchieven en voor de rijks-, provinciale en gemeentelijke musea. Daarnaast zijn er mogelijkheden voor financiële ondersteuning via de Rijkscultuurfondsen, en het Nationaal Restauratiefonds. Voor onder meer immaterieel erfgoed, particuliere roerende collecties, mobiel erfgoed en mondelinge geschiedenis is er beperkte overheidsfinanciering.

Waarborgen dat algemene technische voorschriften cultureel erfgoed-inclusief zijn

³⁰ RCE 'Uitgangspunten voor de adviespraktijk - Toepassing beoordelingsregels bij advisering over gebouwde en aangelegde rijksmonumenten', RCE: september 2024.

³¹ Te vinden via www.mondriaanfonds.nl.

Artikel 9, aanhef en onder c, van het Verdrag verplicht Partijen bij het opstellen van algemene technische voorschriften rekening te houden met specifieke vereisten voor behoud van cultureel erfgoed.

Ontwikkelingen in de Nederlandse samenleving vragen om regulering en monden soms uit in algemene technische voorschriften die ook cultureel erfgoed raken. Denk aan veiligheids- en kwaliteitseisen voor de bouw of voor verduurzaming. Zo zijn in het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl) uitzonderingen opgenomen voor beschermde monumenten om de monumentale waarden te beschermen.³² Daardoor kan worden afgeweken van de standaard (bouw)technische voorschriften, of zijn andere maar wel gelijkwaardige maatregelen toegestaan. Ook verduurzaming van monumenten is maatwerk. Dit maatwerk wordt met kennis en subsidies gestimuleerd. Technische voorschriften raken niet alleen gebouwd erfgoed, maar bijvoorbeeld ook mobiel en immaterieel erfgoed. Actuele discussies gaan bijvoorbeeld over milieutechnische eisen in relatie tot het behoud en gebruik van historische auto's en schepen. Ook organisatoren van historische evenementen en tradities geven steeds vaker aan dat zij niet meer kunnen voldoen aan de huidige veiligheids- en milieuvoorschriften.

Bevorderen gebruik traditionele materialen, technieken en vaardigheden

Artikel 9, aanhef en onder d, van het Verdrag wil het gebruik stimuleren van traditionele materialen, technieken en vaardigheden, ook in hedendaagse toepassingen. Vraagstukken van nu vragen soms om kennis van toen.

Nederland kent in het museale domein verschillende instellingen die hun kennis over materialen en technieken inzetten voor hedendaagse maakprocessen. Het TextielMuseum in Tilburg biedt met zijn TextielLab een ontwikkelplek voor jonge talenten en gevestigde makers om met zowel ambachtelijke als moderne machines te experimenteren met verschillende technieken. De ontstaansgeschiedenis van het landschap of van oude stedelijke structuren kan inspiratie bieden voor het oplossen van actuele problemen. Een voorbeeld is de historische techniek van graslandbevoeiing die zorgt voor biodiversiteit en op de lijst van immaterieel erfgoed van Unesco is geplaatst.

Kennis van oude ambachten is in Nederland onderdeel van restauratie-opleidingen. In algemene zin is een punt van zorg dat te weinig nieuwe specialistische vakmensen worden opgeleid en er op diverse terreinen tekorten aan vaklieden zijn of dreigen te ontstaan.³³

Bevorderen kwaliteit door stelsel van beroepskwalificaties en accreditatie

Artikel 9, aanhef en onder e, van het Verdrag wijst er op dat cultureel erfgoed alleen kan worden ingezet voor andere ontwikkelingen, als er ook zorg is voor een kwalitatief goede omgang met het cultureel erfgoed in dat proces.

In Nederland zijn hiervoor de internationale erfgoedverdragen leidend, zoals het Verdrag van Valletta en het Verdrag van Granada.³⁴ Voortkomend uit deze verdragen zijn bijvoorbeeld richtlijnen voor archeologisch onderzoek (Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie) en bouwhistorisch onderzoek opgesteld, en richtlijnen voor partijen uit de restauratie-praktijk. Zo ontwikkelt en beheert de Stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg in nauwe samenspraak met het erfgoedveld beoordelings- en uitvoeringsrichtlijnen voor onderhoud en restauratie van monumenten. Ook zijn er professionele kaders en beroepsnormen of zelfs accreditaties voor archeologen, architecten, landschapsarchitecten en stedenbouwkundigen. Voor archieven is er een ethische code en de beroepscode voor archivariissen.³⁵ Voor musea bestaat er eveneens een ethische code.³⁶ Verder wordt het handelen van erfgoedinstellingen in Nederland gereguleerd door gezamenlijke afspraken als de Governance Code Cultuur, de Code Diversiteit & Inclusie en de Fair Practice Code.³⁷

³² Artikel 2.8 Bbl

³³ Zie bijvoorbeeld:

www.en-maes.nl/portfolio/de-innovatieve-kracht-van-ambachten-vakmanschap-en-ontwerp/
www.cultureelerfgoed.nl/actueel/nieuws/2021/10/15/verkennd-onderzoek-naar-verbetering-van-restauratie-opleidingen-mbo

www.s-bb.nl/nieuws/groot-tekort-aan-vakmensen-in-nederland-zorgen-over-toekomst-vakmanschap/

³⁴ Zie paragraaf 1.3 Verband met bestaande verdragen.

³⁵ Beroepscode voor archivariissen (januari 1997), te vinden via www.kvan.nl.

³⁶ Zie The ICOM Code of Ethics for Museums, www.icom.museum/en/ en via www.ethischecodevoormusea.nl.

³⁷ Te vinden via www.cultuurparticipatie.nl.

Artikel 10. Cultureel erfgoed en economische activiteit

Bewustzijn economisch potentieel vergroten

Artikel 10, aanhef en onder a, van het Verdrag verplicht Partijen het bewustzijn van het economisch potentieel van cultureel erfgoed te vergroten en cultureel erfgoed te benutten voor een duurzame economische ontwikkeling van regionale en culturele gemeenschappen. Cultureel erfgoed is een bron van welvaart voor de gemeenschappen in Europa. De inzet voor economische ontwikkeling vergroot de kansen dat de culturele diversiteit van Europa in een tijd van globalisering behouden blijft en culturele gemeenschappen overleven.

Nederland heeft over het algemeen in het economisch beleid oog voor de economische potentie van cultureel erfgoed en een duurzame inzet hiervan voor regionale en stedelijke identiteit, toerisme & recreatie, de creatieve industrie, detailhandel en horeca, en het vestigingsklimaat voor kenniswerkers.³⁸ Dit artikel is vooral relevant voor krimpregio's in Europees Nederland en voor Caribisch Nederland. Cultureel erfgoed in de meest brede zin, materieel en immaterieel, is hier een welkome bron voor duurzame economische ontwikkeling.

Het Verdrag roept Partijen op het bewustzijn te bevorderen – wat is er, wat is de waarde ervan en hoe kunnen gemeenschappen die inzetten? Voor een duurzame economische ontwikkeling van cultureel erfgoed moeten echter ook de culturele infrastructuur, ambtelijke ondersteuning en toegang tot financiële middelen op niveau zijn. De regering en de openbare lichamen van Bonaire, Sint Eustatius en Saba hebben in september 2022 afspraken gemaakt, vastgelegd in een cultuurconvenant, om gezamenlijk de culturele infrastructuur te versterken. Dit moet worden bereikt door de samenwerking en kennisdeling tussen betrokkenen te stimuleren en de Rijkscultuurfondsen toegankelijker te maken voor aanvragers in het Caribische deel van Nederland. In 2024 is voor alle eilanden een geprioriteerde agenda opgesteld met acties om uitvoering te geven aan het convenant.³⁹

In 2024 zijn daarnaast voor de vijfde tranche van de Regio Deals van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de voorstellen van Saba en Sint Eustatius geselecteerd om verder te verkennen. De activiteiten van Sint Eustatius richten zich bijvoorbeeld binnen deze tranche onder meer op het inventariseren, conserveren en ontsluiten van cultureel, historisch en natuurlijk erfgoed als impuls voor toerisme en werkgelegenheid. Het voorstel van Saba richt zich onder meer op het bevorderen van sociale cohesie en welvaart door culturele evenementen die bijdragen aan een *sense of belonging*.⁴⁰

Rekening houden met kwetsbaarheid cultureel erfgoed

Artikel 10, aanhef en onder b en c, van het Verdrag geeft aan dat in het economisch beleid wel rekening moet worden gehouden met het specifieke karakter, de intrinsieke waarden en een toekomst bestendig gebruik van cultureel erfgoed. Het economisch gebruik mag het cultureel erfgoed niet in gevaar brengen, zodat het ook in de toekomst kan blijven dienen als bron voor economische ontwikkeling.

In Nederland is er geen specifiek beleid voor een toekomstbestendig economisch gebruik van cultureel erfgoed, anders dan maatregelen die toezien op bescherming en instandhouding voortkomend uit andere internationale erfgoedverdragen. Indien deze maatregelen niet toereikend zijn, bijvoorbeeld doordat erfgoedlocaties onder de voet worden gelopen door toeristen, worden oplossingen gezocht die passen bij de specifieke problematiek en schaal van de locatie. Dit kan op kleine schaal door het introduceren van bijvoorbeeld reserveringen met tijdslots voor bezoeken aan een museum of erfgoedlocatie, of spreiding van toeristen door in de marketing meer aandacht te besteden aan alternatieve bestemmingen in de regio.

Deel III.

Gedeelde verantwoordelijkheid voor cultureel erfgoed en publieke participatie

Artikel 11. Organisatie van publieke verantwoordelijkheden voor cultureel erfgoed

³⁸ Zie onder meer *Kamerstukken II* 2021/2022, 26 419, nr. 96 en www.creatieve-industrie.nl.

³⁹ Het 'Cultuurconvenant 2022–2025', ministerie van OCW – openbare lichamen Caribisch Nederland, en de cultuuragenda's voor Saba, Sint Eustatius en Bonaire zijn te vinden via www.rijksdienstcn.com/onderwijs-cultuur-wetenschap/cultuur-en-media/cultuurconvenant-en-cultuuragenda.

⁴⁰ Zie de bijlagen bij *Kamerstukken II* 2023/2024, 29697, nr. 141.

Bevorderen geïntegreerde aanpak door overheden

Artikel 11, aanhef en onder a, van het Verdrag verplicht de Partijen om te zorgen voor een goede afstemming van overheidshandelen op alle overheidsniveaus en tussen alle beleidssectoren en beleidsterreinen.

In Nederland hebben Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen ieder een eigen verantwoordelijkheid voor de erfgoedzorg. Het Rijk stelt nationale kaders op, en draagt op onderdelen zorg voor financiering, kennis en advies. Provincies en gemeenten hebben bevoegdheden en taken op basis van nationale wetgeving, en zijn deels ook autonoom in wat zij wel of niet oppakken waar het gaat om de zorg voor cultureel erfgoed binnen hun grondgebied. Waterschappen hebben vooral te maken met cultureel erfgoed in de uitvoering van hun waterbeheertaken.

Om de afstemming tussen de verschillende overheden te bevorderen is het cultuur- en erfgoedbeleid dan ook regelmatig onderwerp van bestuurlijk overleg tussen Rijk, IPO en VNG. Input voor dit overleg wordt onder meer geleverd door beleidsevaluaties, monitoring, toezicht en handhaving. Hiervoor zijn instrumenten ontwikkeld zoals de Erfgoedmonitor (RCE) en de Erfgoedbalans.⁴¹ Ook de Inspectie voor Overheidsinformatie en Erfgoed brengt met regelmaat rapportages uit over haar bevindingen.⁴² Daarnaast oefenen de provincies interbestuurlijk toezicht uit op de uitoefening van erfgoedtaken door gemeenten.⁴³

In de Bestuurlijke afspraken cultuurbeoefening 2025-2028 hebben het ministerie van OCW, IPO en VNG afgesproken samen de verdere implementatie van het Verdrag vorm te geven. Dit zal de integraliteit binnen het erfgoedveld verder bevorderen, evenals de mogelijkheden om over en door sectoren heen nieuwe vragen aan de orde te stellen en daarvoor praktische oplossingen te vinden.⁴⁴

Versterken samenwerking door ontwikkeling wettelijke, financiële en professionele kaders

Artikel 11, aanhef en onder b, van het Verdrag verplicht Partijen goede randvoorwaarden, in de vorm van wettelijke, professionele en financiële kaders, in te richten om de samenwerking tussen overheden en samenleving te versterken.

Bij de verschillende sectoren in het erfgoedveld in Nederland is sprake van een wisselend samenspel tussen overheid, markt en publiek. In de ene sector is de overheid meer zelf aan zet (archieven), en in andere is de overheid meer regulerend of faciliterend (monumenten, musea). Zo zijn de eigenaren van monumenten zelf als eerste verantwoordelijk voor de instandhouding van hun monument. De overheid reguleert via een vergunningenstelsel en ondersteunt met subsidies, kennis en advies. Bij archeologie wordt het opgraven voornamelijk uitgevoerd door de markt, binnen door de overheid gestelde kaders en een certificeringsstelsel.

Dit samenspel is onderwerp van debat zodra de zorgvuldige omgang met cultureel erfgoed in het geding is of betrokkenen zich buitengesloten voelen door bijvoorbeeld beperkende regelgeving. In de zorg voor gebouwde monumenten heeft dit in de afgelopen jaren geleid tot zelfregulering van restauratiebedrijven met een stelsel van richtlijnen en certificering. Terwijl in de archeologie door vrijwillige (maritieme) archeologen wordt gepleit voor meer wettelijke mogelijkheden om een bijdrage te kunnen leveren aan archeologisch onderzoek.

Op het gebied van financiering wordt een brede dialoog gevoerd over de toegankelijkheid van subsidieregelingen. Onderwerp van gesprek zijn bijvoorbeeld het doe-vermogen om een projectplan op te stellen en de door veel fondsen gehanteerde verplichting dat aanvragers een rechtspersoon moeten zijn. Verkend wordt daarnaast hoe gemeenschappen meer zeggenschap kunnen krijgen in de opzet van regelingen en de besteding van de middelen, en hoe relaties meer vanuit vertrouwen kunnen worden vormgegeven, het zogeheten *participatory & trust based grantmaking*.

⁴¹ Te vinden via www.erfgoedmonitor.cultureelerfgoed.nl.

⁴² Zie ook www.inspectie-oe.nl.

⁴³ Zie het rapport van de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed, 'Een lappendeken. Zicht op toezicht door provincies. Actueel overzicht van de invulling van het interbestuurlijk toezicht domein monumenten en archeologie door provincies', bijlage bij *Kamerstukken II* 2020/2021, 32820, nr. 411.

⁴⁴ Bestuurlijke afspraken cultuurbeoefening 2025-2028, *Stb.* 2025, 1757.

Innovatieve werkwijzen ontwikkelen

Artikel 11, aanhef en onder c, van het Verdrag bepaalt dat overheden het voortouw moeten nemen om de mogelijkheden voor samenwerking verder te ontwikkelen.

Het Verdrag is tijdens de verkenningsfase door het Nederlandse erfgoedveld benoemd als kans om de samenwerking tussen overheid en samenleving te versterken. Zo zijn in Nederland bijvoorbeeld onder de vlag van de Uitvoeringsagenda Faro verschillende initiatieven ingediend om nieuwe wegen te verkennen, zoals de toepassing van een burgerberaad voor belangrijke erfgoedkwesties.

Respecteren en aanmoedigen van vrijwillige initiatieven

Artikel 11, aanhef en onder d, van het Verdrag roept op vrijwillige initiatieven aan te moedigen. In Nederland zetten veel mensen zich van oudsher vrijwillig in voor cultureel erfgoed. Zij zijn de drijvende kracht achter bloemencorso's, houden de molens draaiende, onderhouden de lokale kerk, etc. En verzamelaars van voorwerpen van geschiedenis en kunst dragen met schenkingen, (langdurige) bruiklenen en legaten actief bij aan de collectievorming van musea. Om groepen erfgoedvrijwilligers in het zonnetje te zetten, is op nationaal niveau de Erfgoedvrijwilligersprijs in het leven geroepen.

Musea, archieven en andere erfgoedinstanties hebben vaak voorzieningen, in de vorm van bijvoorbeeld een vrijwilligerscoördinator, opleidingen, verzekeringen of vergoedingen voor vrijwilligers. Inhoudelijke ondersteuning vindt plaats door organisaties zoals de provinciale erfgoedhuizen (verenigd in Stichting OPEN) en het Platform Leer je Erfgoed van de ErfgoedAcademie. Een kanttekening daarbij is hiermee overwegend de georganiseerde en bekende vrijwilligers(organisaties) worden bereikt. De provinciale erfgoedhuizen nemen de afgelopen jaren een meer actieve rol op zich om contact te leggen met meer erfgoedgemeenschappen. Dit sluit ook aan bij de oproep van de Nederlandse Unesco Commissie om de diversiteit aan cultuuruitingen in Nederland beleidsmatig te waarderen en veel meer te benutten.⁴⁵

Aanmoedigen van niet-gouvernementele organisaties

Artikel 11, aanhef en onder e, van het Verdrag gaat over het in positie brengen van niet-gouvernementele organisaties om actie te ondernemen in het algemeen belang. In Nederland voorziet het wettelijk stelsel in het algemeen in mogelijkheden voor inspraak, bezwaar en beroep voor niet-gouvernementele organisaties bij besluiten en beslissingen die betrekking hebben op het behoud (of het juist niet behouden) van cultureel erfgoed.

Artikel 12. Toegang tot cultureel erfgoed en democratische participatie

Democratische participatie en meerstemmig perspectief

Artikel 12, aanhef en onder a, van het Verdrag verplicht Partijen om deelname van eenieder aan te moedigen aan alle aspecten van de erfgoedzorg: van beleid tot dagelijkse praktijk, als er kansen liggen, maar ook als het schuurt, of er lastige keuzes gemaakt moeten worden en prioriteiten gesteld. In artikel 12, aanhef en onder b, van het Verdrag wordt vervolgens door de Partijen benadrukt dat daarbij rekening moet worden gehouden met verschillende perspectieven op hetzelfde erfgoed en met gemeenschappen die zich met dit cultureel erfgoed identificeren.

Nederland heeft een lange traditie van maatschappelijke betrokkenheid bij de erfgoedzorg. De oorsprong van de erfgoedzorg is zelfs te vinden in betrokken burgers die zich vrijwillig inzetten voor het behoud en openstellen van cultureel erfgoed. Burgerinitiatief lag en ligt ten grondslag aan tal van museale collecties, de oprichting van organisaties als Natuurmonumenten en Heemschut, of van gerenommeerde archieven als IHLIA-LGBTI Heritage, Atria en de Black Archives, de herbestemming van monumenten, etc. In de afgelopen decennia is ingezet op regulering en professionalisering van de erfgoedzorg en daarmee is de rol van overheden en erfgoedprofessionals sterk toegenomen. Het Verdrag is een aanleiding om een nieuwe balans te vinden in het samenspel tussen overheid en samenleving en in de relatie tussen professionals en burgerexperts bij de omgang met cultureel erfgoed.

Democratische participatie bij erfgoedbeleid

⁴⁵ Zie bijvoorbeeld het advies van de Nederlandse UNESCO Commissie 'On(ver)vangbaar – de innovatieve kracht van the culture', KNAW 2023, te vinden via <https://unesco.nl/artikel/advies-onvervangbaar-de-innovatieve-kracht-van-the-culture>.

In Nederland is over het algemeen sprake van participatie bij de vorming van erfgoedbeleid. Het Rijk en decentrale overheden vragen input uit de samenleving om de beleidsrichting te bepalen en bieden mogelijkheden voor inspraak op conceptbeleid. Op rijksniveau is de ondertekening van het Verdrag een voorbeeld van participatieve beleidsvorming. Drie jaar lang is eerst met bekende en tot dan toe nog niet bekende partners in het erfgoedveld verkend wat de betekenis van het Verdrag voor Nederland kan zijn en hoe het erfgoedveld hier zelf invulling aan wil geven. Op basis hiervan is samen met partners een eerste uitvoeringsagenda opgesteld.⁴⁶

Nederland kent verschillende wettelijke voorschriften die democratische participatie stimuleren. Hierbij moet bijvoorbeeld gedacht worden aan de reeds genoemde Wet versterking participatie op decentraal niveau of aan de Archiefwet. Het Archiefbesluit 1995 verplicht overheden bijvoorbeeld om bij de totstandkoming van het selectiebesluit een externe deskundige te betrekken die deskundig is op de relatie tussen overheid en burger en de betekenis van documenten voor deze relatie.⁴⁷ En de Omgevingswet vraagt decentrale overheden daarnaast om een participatienota op te stellen waarin ze vastleggen op welke manier inwoners invloed kunnen uitoefenen op de inrichting van hun leefomgeving (van visie- en planvorming tot aan vergunningverlening). Cultureel erfgoed moet integraal deel uitmaken van de ruimtelijke inrichting.

Als het gaat om democratische participatie bij erfgoedbeleid, ligt hier een duidelijke relatie met artikel 4 en artikel 5, aanhef en onder c, van het Verdrag. Zoals geschetst bestaan er wettelijke bepalingen die het uitoefenen van het recht op cultureel erfgoed zoals omschreven in artikel 4 van het Verdrag mogelijk maken, passend bij de kern van dit artikel 12. Dat neemt niet weg dat in de praktijk (nog) niet iedereen zijn weg weet te vinden in het democratische systeem, of men te hoge drempels om deel te nemen ervaart, en zich mede daardoor niet gezien en gehoord voelt door de overheid.⁴⁸

Democratische participatie bij erfgoedinstellingen

In de uitvoering van het beleid door erfgoedinstellingen is een groeiende trend waar te nemen van co-creatie en co-waardering. Archief- en museale instellingen nodigen bijvoorbeeld groepen in de samenleving uit om samen met hen tentoonstellingen vorm te geven rond cultureel erfgoed waarmee zij zich identificeren. Ook in collectiebeheer wordt steeds vaker de dialoog aangegaan met groepen in de samenleving: welke gebouwen in een gemeente moeten worden beschermd, welke objecten hebben zoveel zeggingskracht dat ze in de museale collectie moeten worden opgenomen, of welke verschillende betekenissen heeft een archief, gebouw of schilderij?

Erkenning van de rol van erfgoedvrijwilligers als partners en constructieve critici

In aanvulling op artikel 11, waarin het Verdrag de Partijen oproept vrijwillige initiatieven te stimuleren, vraagt artikel 12, aanhef en onder c, van het Verdrag aandacht voor de rol van vrijwilligers als samenwerkingspartner bij activiteiten en als constructieve critici bij beleidsvorming.

Mede dankzij de hoge organisatiegraad onder een deel van de erfgoedvrijwilligers hebben deze hun rol opgeëist, waarmee de rijksoverheid en de decentrale overheden in Nederland over het algemeen oog voor deze rollen van erfgoedvrijwilligers hebben. Zowel op lokaal, provinciaal als landelijk niveau zijn er vaak reguliere overleggen met bijvoorbeeld historische verenigingen, vrijwillige archeologen en particuliere musea. Er is invloed op beleidsvorming en op steeds meer plekken ook in de verdeling van schaarse middelen. Verbetering is mogelijk voor de betrokkenheid van vrijwilligers in het immateriële erfgoed. Hun contacten met overheden verlopen vaak langs de lijn van evenementenvergunningen, waardoor zij niet meteen in beeld zijn bij beleidsvorming op het gebied van cultureel erfgoed. De aanvaarding door het gehele Koninkrijk van het UNESCO immaterieel erfgoed verdrag⁴⁹ heeft geleid tot een toenemend bewustzijn dat ook deze erfgoedgemeenschappen betrokken moeten worden. Ervaren knelpunten in de erfgoedzorg worden vaak programmatisch opgepakt door overheden in samenwerking met organisaties van erfgoedvrijwilligers. Een voorbeeld hiervan is de instelling van een herbestemmingsfonds voor boerderijen dat beheerd wordt door de stichting Agrarisch Erfgoed Nederland.⁵⁰ Ook wordt al jarenlang ingezet op een toekomst voor religieus erfgoed in samenwerking met lokale overheden, eigenaren, marktpartijen en vrijwilligers.⁵¹

⁴⁶ Kamerstukken II 2022/2023, 32820, nr. 493.

⁴⁷ Artikel 3 Archiefbesluit 1995.

⁴⁹ Zie paragraaf 1.3 Verband met bestaande verdragen.

⁵⁰ www.boerderijenfonds.nl.

⁵¹ www.toekomstreligieuserfgoed.nl.

Toegang tot erfgoed verbeteren

Artikel 12, aanhef en onder d, van het Verdrag verplicht Partijen stappen te ondernemen om toegang tot het cultureel erfgoed te verbeteren, teneinde bewustwording te bevorderen over de waarde ervan, de noodzaak het te onderhouden en te behouden en de voordelen die eruit kunnen voortvloeien. Het Verdrag vraagt hierbij specifiek aandacht voor groepen die nog niet of in mindere mate betrokken zijn bij de erfgoedzorg. Denk met name aan jongeren of mensen in een sociaal of economisch achtergestelde positie, maar ook aan groepen die zich nog niet of in mindere mate bewust zijn van hun mogelijkheden om betrokken te zijn bij de zorg voor hun cultureel erfgoed.

In Nederland stimuleert de regering toegang tot cultureel erfgoed via de Rijkscultuurfondsen en door middel van regelingen en programma's. Daarnaast is er sprake van zelfregulering in de erfgoedsector, een voorbeeld hiervan is de reeds genoemde Ethische Code voor Musea.⁵² Hierin staat bijvoorbeeld dat musea nauw samenwerken met de gemeenschappen waar hun collecties vandaan komen, of de gemeenschappen waar zij dienstbaar aan zijn.

Artikel 13. Cultureel erfgoed en kennis

Dit artikel gaat over de noodzaak om cultureel erfgoed aan bod te laten komen in het onderwijs en in onderzoek.

Onderwijs primair en voortgezet onderwijs

Met artikel 13, aanhef en onder a, van het Verdrag verbinden de Partijen zich ertoe om de cultureel-erfgoeddimensie op te nemen in alle onderwijsniveaus, niet alleen als onderwerp van studie op zich, maar ook als rijke bron voor lessen over of studies naar andere onderwerpen.

Bijna alle basisschoolleerlingen krijgen in Nederland op de een of andere manier erfgoedonderwijs. Op basis van monitor data weten we dat bij nagenoeg alle basisscholen (96%) cultureel erfgoed aan bod komt in het onderwijs. In de meeste gevallen als onderdeel van geschiedenis of aardrijkskunde (bij 69% van de scholen), of als onderdeel van het cultuuronderwijs (54% van de scholen), of in vakoverstijgende projecten en thema's (51%). Wel is er relatief gezien maar heel weinig tijd beschikbaar voor erfgoed in het lesprogramma.

Cultureel erfgoed is geen onderdeel van de verplichte kerndoelen voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Evenmin wordt het aangeboden als een apart (eindexamen)vak of is het onderdeel van examenprogramma's. Wel noemt kerndoel 40 van het leergebied Mens en Maatschappij 'het betrekken van de eigen cultuurhistorische omgeving'. Toch krijgen nagenoeg alle middelbare scholieren onderwijs in cultureel erfgoed. Op basis van monitor data weten we dat in 2017 91% en in 2022 89% van de scholen aangaf aandacht te besteden aan cultureel erfgoed. De kans is het grootst dat leerlingen erfgoedonderwijs krijgen als onderdeel van de kunstvakken (bij tweederde van de scholen) of als onderdeel van geschiedenis of aardrijkskunde (bij ruim de helft). In andere vakken of in vakoverstijgende projecten komt het bij veel minder scholen aan bod. De drie belangrijkste manieren waarop leerlingen in het voortgezet onderwijs in aanraking komen met erfgoedonderwijs is het bezoeken van musea (95% van de scholen), het bezoeken van monumenten (70% van de scholen) of door gebruik te maken van de cultuur-historische omgeving van de school (62% van de scholen). Veel minder krijgen leerlingen onderwijs over immaterieel erfgoed of worden archieven en archeologische monumenten bezocht.⁵³

Onderwijs Erfgoedopleidingen MBO, HBO en WO

In artikel 13, aanhef en onder b, van het Verdrag verbinden de Partijen zich tot het sterker verbinden van cultureel-erfgoedonderwijs en het beroepsonderwijs.

In Nederland is er al een divers aanbod van erfgoedopleidingen op het MBO, HBO en WO. In de Uitvoeringsagenda Faro is aandacht voor verdere verankering van het Faro-gedachtegoed in deze erfgoedopleidingen. Deze opleidingen moeten de erfgoeddeskundigen van vandaag en morgen toerusten op participatieve processen in het brandpunt van maatschappelijke vraagstukken. Onderwijsinstellingen willen de participatieve werkpraktijk een volwaardige plek geven in hun opleidingen. Door onder meer de praktijk zelf als leerplaats te benutten en samen te werken met

⁵² Zie The ICOM Code of Ethics for Museums, www.icom.museum/en/ en via www.ethischecodevoormusea.nl.

⁵³ De tekst in deze paragraaf is ontleend aan het onderzoeksrapport 'Kennissynthese cultuurbeoefening. Een verzameling van elf jaar Nederlands onderzoek', van het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LCKA), Utrecht, 2025. Zie aldaar paragraaf 3.1.3 en 3.1.10 voor gebruikte bronnen.

andere (ook niet-erfgoed)opleidingen in het middelbaar- en hoger beroepsonderwijs (MBO en HBO) en het wetenschappelijk onderwijs (WO). Deels is de aanpassing van het onderwijs een verantwoordelijkheid van de opleidingen zelf, maar er is bij de opleidingen ook behoefte aan het samen oppakken van zaken en in deze ontwikkeling gesteund te worden. Het Faro-netwerk van erfgoedopleidingen pakt bijvoorbeeld gezamenlijk de ontwikkeling van lesmateriaal en een minor erfgoedparticipatie op.⁵⁴

Onderzoek

In artikel 13, aanhef en onder c, van het Verdrag verbinden Partijen zich tot het aanmoedigen van interdisciplinair onderzoek naar cultureel erfgoed, erfgoedgemeenschappen, de omgeving en hun onderlinge verband.

In Nederland staat het thema Cultureel Erfgoed in de Sectorplannen Sociale- en Geesteswetenschappen sinds 2018 centraal bij universiteiten in Nederland.⁵⁵ In de sectorplannen 2022/2023 ligt de focus op vraagstukken rond cultureel erfgoed en identiteit. Burgerwetenschap maakt het voor vrijwilligers mogelijk om mee te werken aan het verzamelen of ontsluiten van data voor de wetenschap. In de archeologie, historische geografie, archieven en collecties wordt al veel met deze aanpak gewerkt. Ook in door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) gefinancierd onderzoek zijn aanknopingspunten voor deze vraagstukken te vinden, met name in de Nationale Wetenschapsagenda (NWA)-lijn Levend verleden.⁵⁶ Het actuele thema waar onderzoekers, maatschappelijke organisaties en burgers samen aan gaan werken is 'Plaatsen van waarden: contextbewust onderhandelen over de toekomst van historisch beladen plekken?'.⁵⁷

De RCE heeft een rol in afstemming rond erfgoedonderzoek in Nederland, onder andere via de Nationale Onderzoeksraad Erfgoed. Voor de in artikel 13, onder c, genoemde aspecten interdisciplinair onderzoek naar cultureel erfgoed, erfgoedgemeenschappen, de omgeving en hun onderlinge verband wil de RCE deze rol ook vervullen. Daarbij moet ook oog zijn voor vragen vanuit de samenleving, bijvoorbeeld via erfgoedgemeenschappen. Een voorbeeld van een mechanisme binnen het archeologisch veld is het 13 Provinciën project.⁵⁸

Onderwijs: bij- en nascholing

In artikel 13, aanhef en onder d, van het Verdrag verbinden de Partijen zich tot het aanmoedigen van voortdurende professionele ontwikkeling en de uitwisseling van kennis en vaardigheden, binnen en buiten het onderwijs.

In Nederland voorzien de onderwijsinstellingen, de provinciale erfgoedhuizen en bijvoorbeeld de ErfgoedAcademie in een divers aanbod voor professionele ontwikkeling van zowel beroepsmatige als vrijwillige erfgoedzorgers. Deze aanbieders passen hun aanbod aan in lijn met de uitgangspunten van het Verdrag. Aankomende en huidige erfgoedprofessionals hebben behoefte aan het ontwikkelen van kennis en vaardigheden voor de implementatie van het Verdrag. Erfgoedinstellingen, de ErfgoedAcademie en onderwijsinstellingen als de Open Universiteit zijn actief met na- en bijscholing op dit gebied. De Reinwardt Academie geeft bijvoorbeeld trainingen om professionals meer erfgoedwijs te maken met behulp van een emotienetwerken methodiek. Buitenschools zijn er voor diverse erfgoeddisciplines leertrajecten of werkplaatsen. Jongeren kunnen kennismaken met werken in het erfgoedveld dankzij projecten die zijn opgestart in het kader van het programma Maatschappelijke Diensttijd.

Artikel 14. Cultureel erfgoed en de informatiemaatschappij

Artikel 14 van het Verdrag verplicht Partijen om het gebruik van digitale technologie te ontwikkelen om de toegang tot cultureel erfgoed, en daarmee de voordelen die eruit voort kunnen vloeien, te verbeteren. Het artikel benoemt in de verschillende artikelleden een aantal aandachtspunten inzake de omgang met digitale technologie bij cultureel erfgoed.

⁵⁴ Idem.

⁵⁵ SSH-Raad, Sectorplannen 2022/2023m 'Samen vooruit – investeren in de basis voor wetenschappelijk onderzoek en onderwijs, versterken van de maatschappelijke veerkracht' 1 februari 2023 & 'Prioriteiten voor de Geesteswetenschappen 2021-2026. Beide te vinden via www.sshraad.nl.

⁵⁶ Zie www.nwa-levendverleden.nl.

⁵⁷ Te vinden via www.nwo.nl/onderzoeksprogrammas/nationale-wetenschapsagenda/onderzoek-op-routes-door-consortia-orc/nwa-orc-2024/themas/plaatsen-van-waarden-contextbewust-onderhandelen-over-de-toekomst-van-historisch-beladen-plekken.

⁵⁸ Te vinden via www.cultureelerfgoed.nl.

In Nederland is de afgelopen jaren actief beleid gevoerd voor het houdbaar, zichtbaar en bruikbaar maken van digitaal erfgoed. Erfgoedinstellingen en andere erfgoedbetrokkenen zetten hier samen de schouders onder binnen het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE). Digitaal cultureel erfgoed is cultureel erfgoed in digitale vorm. Het kan zowel gaan om gedigitaliseerd cultureel erfgoed, als om cultureel erfgoed dat van nature al digitaal is (*digital-born* erfgoed). Om digitaal erfgoed voor iedereen toegankelijk te maken wordt er stap voor stap gewerkt aan een landelijke digitale infrastructuur. Dat is een verzameling van afspraken, standaarden en voorzieningen waarmee allerlei soorten erfgoed aan elkaar verbonden kunnen worden.

Partners binnen het Netwerk Digitaal Erfgoed stellen om de paar jaar gezamenlijk een nieuwe visie op met ambities en doelen voor de komende jaren; de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed (2025-2028). Deze strategie zet in op vier strategische doelen, waar iedereen aan bij kan dragen:

1. Naar een dataruimte voor cultureel erfgoed voor het hele Koninkrijk;
2. Naar brede bruikbaarheid van erfgoedinformatie;
3. Naar een duurzame aanpak van bron tot publiekstoepassing;
4. Werken vanuit een dynamisch erfgoedbegrip.⁵⁹

Kwaliteit en diversiteit inhoud

Artikel 14, aanhef en onder a, van het Verdrag vraagt aandacht voor het risico dat de kwaliteit en culturele diversiteit van informatie door de inzet van digitale technologie onder druk komt te staan. Bijvoorbeeld omdat sommige systemen alleen kunnen werken met een beperkt aantal talen, of omdat ze eenzijdig inspelen op de voorkeuren van een dominante groep.

De partners in het Netwerk Digitaal Erfgoed zijn zich bewust van dit risico. Het centrale uitgangspunt bij het verbinden van cultureel erfgoed is het zogenaamde 'delen vanuit de bron'. Dit houdt in dat elke partij die erfgoedinformatie beheert (denk aan beschrijvingen van (museale) cultuurgoederen, monumenten, archiefstukken of publicaties), relevante informatie online deelt zonder dat er kwaliteitsverlies optreedt. Zo blijft de informatie die online beschikbaar is, altijd up-to-date, en komen nieuwe inzichten of perspectieven op het cultureel erfgoed snel voor iedereen beschikbaar.

Het vierde strategische doel in de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed richt zich op het werken vanuit een dynamisch erfgoedbegrip, wat eveneens bijdraagt aan behoud van culturele diversiteit. De toelichting op dit artikel pleit voor een evenwichtige samenwerking tussen professionele erfgoedorganisaties en (erfgoed)gemeenschappen. Iedereen zou moeten kunnen meebeslissen over wat cultureel erfgoed is en hoe daarmee wordt omgegaan. De Uitvoeringsagenda Faro stimuleert daarom meer betrokkenheid en zeggenschap van gemeenschappen binnen het Netwerk Digitaal Erfgoed. Dit vereist ondersteuning van die gemeenschappen bij het gebruik van digitale hulpmiddelen en een betere benutting van hun kennis. Ook niet-institutionele erfgoedbronnen moeten een plek krijgen binnen het netwerk van verbonden cultureel erfgoed.⁶⁰

Het is van belang om niet de collectie en de mogelijkheden van digitale technieken, maar de samenleving als belanghebbende centraal te stellen. Gemeenschappen dienen de ruimte te krijgen om de komende jaren digitaal te gaan werken en zo een bijdrage te leveren aan de inhoudelijke kwaliteit en diversiteit van de dataruimte voor cultureel erfgoed.

Internationaal compatibele normen

Artikel 14, aanhef en onder b, van het Verdrag roept op om niet ieder voor zich het wiel uit te vinden en om samen te werken aan compatibele normen. In Nederland gebeurt dit binnen het eerder genoemde Netwerk Digitaal Erfgoed, waarbinnen overheden, erfgoedinstellingen en gemeenschappen samenwerken. De partners in het netwerk onderhouden op hun beurt nauwe banden met internationale netwerken.

Bestrijding illegale handel in cultuurgoederen

Internationaal compatibele normen zijn ook van belang voor de bestrijding van illegale handel in cultuurgoederen. De toegenomen digitale beschikbaarheid van erfgoeddata maakt de vereiste zorgvuldigheidsafweging bij de handel in cultureel erfgoed transparanter en het vormt een

⁵⁹ Uitgave van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het Netwerk Digitaal Erfgoed, 'Nationale Strategie Digitaal Erfgoed 2025-2028, november 2024.

⁶⁰ Idem, p. 19.

belangrijke bron bij herkomstonderzoek. Het is echter ook goed om te kijken naar de potentiële risico's van digitale zichtbaarheid van cultureel erfgoed voor de veiligheid en bescherming ervan.

Balans tussen toegankelijkheid en intellectuele eigendomsrechten

In artikel 14, aanhef en onder c, van het Verdrag wordt aandacht gevraagd voor het belang om cultureel erfgoed digitaal te ontsluiten voor educatieve doeleinden en voor het respecteren van intellectuele eigendomsrechten. In Nederland is ten aanzien van het vraagstuk van intellectuele eigendomsrechten het uitgangspunt om hierover heldere en transparante informatie te leveren. Het beslismodel *Regel je rechten*, een tool in beheer bij het Netwerk Digitaal Erfgoed, helpt beheerders van cultureel erfgoed om de rechtensituatie van erfgoedobjecten vast te stellen.

Behoud primaire, originele bron

In artikel 14, aanhef en onder d, van het Verdrag wordt aandacht gevraagd voor behoud en toegankelijkheid van het primaire bronmateriaal. Digitale kopieën zijn geen vervanging van het originele cultureel erfgoed. In Nederland is voor zowel *digital-born* als voor fysiek cultureel erfgoed authenticiteit over het algemeen een belangrijk criterium in de waardestelling. In de archiefsector is digitalisering in veel gevallen wel toegestaan en zelfs wenselijk om degradatie van papieren archieven te voorkomen en toegankelijkheid van de collecties te verbeteren. Waar nodig worden data overgezet op nieuwe eigentijdse digitale dragers.

Deel IV - Monitoring en samenwerking

De artikelen 15 Verbintenissen van de Partijen, artikel 16 Monitoringmechanisme en artikel 17 Samenwerking bij follow-up activiteiten

In de artikelen 15, 16 en 17 van het Verdrag wordt uiteen gezet hoe de Partijen geacht worden internationaal samen te werken aan de doelstelling van het Verdrag. Daarbij wordt de nadruk gelegd op het monitoren van de implementatie als bron van prioriteiten voor gezamenlijke actie. Het Verdrag voorziet in een groep van deskundigen die hiermee wordt belast. Het Verdrag spoort voorts aan ook de nationale parlementen en de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa te betrekken bij de monitoring van de implementatie van het Verdrag. Hiervoor moeten Partijen samen een monitoringsfunctie ontwikkelen, afspraken maken over indicatoren en een gezamenlijk informatiesysteem beheren.

Door de aanvaarding van het Verdrag wordt Nederland onderdeel van het Europees Faro-erfgoednetwerk ("*the Faro Convention Network*") gericht op samenwerking en kennisuitwisseling. Dit gebeurt onder andere door middel van (digitale) themabijeenkomsten, congressen en de onderlinge uitwisseling van methodieken. Op de website van de Raad van Europa is een gemeenschappelijk kennisdomein ingericht.⁶¹ Volgens de informatie op deze website identificeert het Faro-Conventienetwerk elk jaar een specifiek onderwerp en gebruikt dit als aanleiding om een studie en een evenement te organiseren om de aandacht te vestigen op het gebruik van de Faro-Conventie-aanpak en de rol van cultureel erfgoed bij het aanpakken van uitdagingen.

Nederland zet daarnaast ook zelf stappen in de ontwikkeling van indicatoren om de beginselen van het Verdrag te kunnen monitoren in eigen land. Via de Cultuurmonitor wordt bijvoorbeeld de praktijk en omvang van erfgoedbeoefening in Nederland op hoofdlijnen gevolgd. Daarnaast zijn er de afgelopen jaren drie deelonderzoeken uitgevoerd op specifieke aspecten van erfgoedbeoefening en beleid bij respectievelijk beoefenaars, organisaties en gemeenten:

- Aspecten van erfgoedbeoefening, via Monitor erfgoedbeoefening (RCE/KIEN). In aanvulling hierop zal ook de erfgoedbeoefening in Caribisch Nederland in beeld gebracht worden.
- Aspecten van aanbieders van erfgoedbeoefening (zoals musea, historische verenigingen, etc.), via Monitor erfgoedvrijwilligers (OPEN, eenmalige meting in 2023).
- Aspecten van erfgoedparticipatie-beleid bij gemeenten via de Monitor monumenten en archeologie gemeenten van de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed.

De datasets van deze deelonderzoeken worden zo veel als mogelijk toegankelijk gemaakt via de Erfgoedmonitor van de RCE.⁶²

De implementatie van het Verdrag in Nederland zal periodiek op een meer kwalitatieve manier worden gemonitord als onderdeel van de Erfgoedbalans.⁶³

Met deze monitordata zal ook aansluiting gezocht worden bij Europese systemen van data-uitwisseling, zoals het "*Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe*".⁶⁴

Deel V - Slotbepalingen

Artikelen 18 tot en met 23. Slotbepalingen

Artikel 18 (ondertekening en inwerkingtreding), artikel 19 (toetreding), artikel 20 (territoriale toepassing), artikel 21 (opzegging), artikel 22 (wijzigingen) en artikel 23 (kennisgevingen) bevatten de voor de door de Raad van Europa opgestelde voor verdragen gebruikelijke slotbepalingen die geen nadere toelichting behoeven.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

De minister van Buitenlandse Zaken,

⁶¹ <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/faro-action-plan>.

⁶² Zie <https://erfgoedmonitor.cultureelerfgoed.nl>.

⁶³ De Erfgoedbalans is de volgens artikel 1.3 van de Erfgoedwet voorgeschreven vierjaarlijkse rapport over de ontwikkeling van de staat van het cultureel erfgoed in Nederland.

⁶⁴ Zie voor het genoemde voorbeeld <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/compendium>.

Afdeling Verdragen
BZ2631390

AAN DE KONING

Nader rapport inzake het Kaderverdrag van de Raad van Europa inzake de waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving; Faro, 27 oktober 2005 (Trb. 2024, 15)

's-Gravenhage, 27 augustus 2026

Blijkens de mededeling van de Directeur van Uw kabinet van 14 juli 2026, no. 2026001571, machtigde Uwe Majesteit de Afdeling advisering van de Raad van State van het Koninkrijk haar advies inzake het bovenvermelde verdrag rechtstreeks aan mij te doen toekomen. Dit advies, gedateerd 12 augustus 2026, nr. W02.26.00231/II/K, bied ik U hierbij aan.

De tekst van het advies treft U hieronder aan, voorzien van mijn reactie.

Bij Kabinetsmissive van 14 juli 2026, no.2026001571, heeft Uwe Majesteit, op voordracht van de Minister van Buitenlandse Zaken, mede namens de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, bij de Afdeling advisering van de Raad van State van het Koninkrijk ter overweging aanhangig gemaakt het Kaderverdrag van de Raad van Europa inzake de waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving; Faro, 27 oktober 2005, met toelichtende nota.

De Afdeling advisering van de Raad van State van het Koninkrijk heeft geen opmerkingen over het verdrag.

De Afdeling adviseert het verdrag aan de beide Kamers der Staten-Generaal, de Staten van Aruba, die van Curaçao en die van Sint Maarten over te leggen.

*De vice-president van de Raad van State van het Koninkrijk,
S. van Haersma Buma*

Het verdrag geeft de Afdeling advisering van de Raad van State van het Koninkrijk geen aanleiding tot het maken van inhoudelijke opmerkingen.

Ik verzoek U, mede namens de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mij te machtigen gevolg te geven aan mijn voornemen het verdrag vergezeld van de toelichtende nota ter stilzwijgende goedkeuring over te leggen aan de Eerste en aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal en tevens over te leggen aan de Staten van Aruba, de Staten van Curaçao en de Staten van Sint Maarten.

De Minister van Buitenlandse Zaken,

Zienswijze VNG

Dit Verdrag biedt gemeenten een aanvullend perspectief en is kansrijk voor beleidsontwikkeling in zowel het erfgoeddomein als andere domeinen; van het ruimtelijk tot het sociaal domein. Recent stelde de VNG dit vast in de Cultuurpropositie¹. Gemeenten erkennen de toegevoegde waarde van cultureel erfgoed. Erfgoed staat dicht bij de mensen en verbindt alle lagen van de bevolking. Cultureel erfgoed strekt zich uit over verschillende domeinen zoals cultuur, sociaal-maatschappelijke context, ruimtelijke ordening, leefomgeving, ecologie en natuur. Daarmee is het ook van betekenis bij maatschappelijke opgaven buiten het erfgoeddomein. Denk daarbij aan de vorming van identiteit, bevorderen van sociale cohesie, stimuleren van duurzaamheid en het bieden van economische kansen zoals toerisme. Gemeenten willen daarvoor kennis bij erfgoedgemeenschappen en burgerkracht benutten. De VNG vraagt wel aandacht voor kennisoverdracht bij erfgoedgemeenschappen, -organisaties en onderwijs in de ambachten. Gemeenten kunnen daar zelf slechts een gedeeltelijk rol in spelen.

Gemeenten zijn de dichtstbijzijnde bestuurslaag voor inwoners en brengen hun behoeften en zorgen onder de aandacht van hogere bestuurslagen. Dit speelt een belangrijke rol in het versterken van de verbinding tussen lokaal en nationaal beleid. Het ondersteunen van deze rol is dan ook een van de belangrijke speerpunten van de VNG in haar strategie 2030². De VNG merkt hoe belangrijk het is om aandacht te besteden aan het borgen van het inwonersperspectief. Een motivatie voor gemeenten is dat participatie in sommige gevallen verplicht is vanuit wet- en regelgeving, zoals in de Omgevingswet en de wet Versterking participatie op decentraal niveau.

Om deze redenen zet de VNG zich actief in op verkenningen op erfgoedbeoefening en immaterieel erfgoed in de Bestuurlijke afspraken cultuurbeoefening 2025-2028³. Het samenwerken als één overheid op het gebied van (immaterieel) erfgoed komt uiteindelijk de inwoners, vaak ook cultuur- en erfgoedbeoefenaar, ten goede. De ondersteuning van gemeenten door het aanjagen van samenwerking- de inzet op integraal werken en ondersteuning daarbij van provincies, via de steunpunten en erfgoedhuizen, is daarbij behulpzaam en past goed in het programma Erfgoed en Overheid van de VNG, het IPO en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.⁴

Een andere relevante motivatie is die van de inwoners zelf, waarbij inwoners ook steeds meer behoefte hebben aan invloed op zaken die hen direct raken. Het gedachtegoed van het Verdrag van Faro sluit daar goed bij aan. Veel gemeenten besteden aandacht aan inwonersparticipatie, maar wat ook opvalt is dat de praktijk weerbarstig is. Eind 2023 bleek dat nog maar een handvol gemeenten een rechtsgeldig participatiebeleid heeft⁵. Onderzoek naar de staat van participatie bij gemeenten toont aan dat, alhoewel in het coalitieakkoord van veel gemeenten ambitieuze doelen voor inwonersparticipatie staan, het in de praktijk lastig is om resultaten te boeken door bijvoorbeeld een gebrek aan tijd en/of vaardigheden en communicatie binnen de gemeentelijke organisatie en naar buiten- naar bijvoorbeeld burgerinitiatieven. De plek van erfgoed in deze participatieprocessen is daarnaast nog onderbelicht. Dit verdrag kan zorgen voor een perspectiefwisseling op erfgoed: gemeenschappen en professionals samen bepalen wat erfgoed

¹ [Propositie Samen cultuur borgen | VNG](#)

² [Verenigingsstrategie VNG 2030](#)

³ [Bestuurlijke afspraken cultuurbeoefening 2025-2028 | VNG](#)

⁴ [Start Programma Erfgoed & Overheid | VNG](#)

⁵ Uit: [Naslagwerk Inwonersperspectief | VNG](#)

is. De VNG kan haar leden goed informeren door kennis en voorbeelden te delen die helder maken wat Faro in de praktijk is en hoe je dat vormgeeft.

Zienswijze IPO – Verdrag van Faro Juli 2025

In 2024 heeft Nederland het Verdrag van Faro ondertekend. De twaalf provincies onderschrijven de inhoud en betekenis van dit verdrag, waarin de mens en diens relatie tot erfgoed centraal staan. Het Verdrag van Faro biedt een waardevol kader voor eigentijdse erfgoedpraktijken waarin participatie, maatschappelijke meerwaarde en gedeeld eigenaarschap leidend zijn.

De provincies zien in dit verdrag een stimulans voor het versterken van de maatschappelijke verankering van erfgoed, alsook voor het ontwikkelen van nieuwe, meer inclusieve benaderingen. De uitvoering van het Faro-gedachtengoed sluit aan bij bestaande inspanningen van provincies op het gebied van erfgoedparticipatie, immaterieel erfgoed, archieven, musea, monumentenzorg, archeologie, historisch landschap en oral history.

De provincies continueren daarom graag de inhoudelijke en financiële samenwerking met het ministerie van OCW, VNG en relevante erfgoedpartijen in de verdere vormgeving van het nationale programma bij de implementatie van het verdrag.

Conform de IPO-brief van juli 2024 en de reactie op de Kamerbrief *Immaterieel Erfgoed*, brengen de provincies de volgende punten nadrukkelijk onder de aandacht:

1. **Samenhang met aanpalende beleidsterreinen**
Het verdrag biedt kansen om erfgoed steviger te verbinden met andere domeinen, zoals het sociaal domein en het ruimtelijk beleid. Erfgoedparticipatie draagt bij aan gemeenschapsvorming, identiteit en leefomgeving en verdient daarom ook binnen bredere beleidsstrategieën structurele inbedding.
2. **Ruimte voor provinciale invulling**
De provincies onderschrijven het gedachtengoed van Faro en willen daar per provincie op eigen wijze invulling aan geven. De diversiteit aan opgaven, gemeenschappen en erfgoedstructuren in de regio's vraagt om maatwerk en ruimte voor autonome rollen van provincies en hun partners.
3. **Ondersteunende infrastructuur**
Voor een succesvolle uitvoering is het van belang om de rol van erfgoedhuizen, provinciale steunpunten en erfgoedcoaches te betrekken. Deze infrastructuur speelt een cruciale rol in het ondersteunen van lokale en regionale erfgoedinitiatieven en verdient blijvende aandacht in beleid en financiering.
4. **Duurzame financiering en realistische opdrachtformulering**
Indien het Faro-gedachtengoed onderdeel wordt van de opdrachtformulering aan erfgoedinstellingen die door provincies en gemeenten worden gefinancierd, is een structurele en duurzame financieringsbijdrage vanuit het Rijk noodzakelijk. Alleen dan kunnen instellingen deze brede en participatieve opdracht daadwerkelijk realiseren.

Het Verdrag van Faro biedt het erfgoedveld nieuwe perspectieven en een verbreding van de beleidsblik, juist in relatie tot maatschappelijke opgaven. Provincies zien kansen voor doorontwikkeling van beleid en samenwerking, binnen én buiten het erfgoeddomein.

Het IPO spreekt dan ook de bereidheid uit om actief bij te dragen aan de verdere implementatie van het Verdrag van Faro, in partnerschap met het Rijk, gemeenten en erfgoedpartners, en met oog voor de regionale diversiteit en kracht.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

Den Haag, 24 juli 2025
Kenmerk: RVC-2025-072
Uw kenmerk: 52113737

Betreft: Zienswijze Verdrag van Faro

Op 13 mei 2025 heeft u de Raad voor Cultuur verzocht te adviseren over het Verdrag van Faro ten behoeve van de Nota van Toelichting bij dit verdrag. De Nota van Toelichting bevat een artikelsgewijze toelichting, waarin ruimte is voor een zienswijze van partijen die een rol bij de uitvoering van het verdrag (gaan) spelen, waaronder de Raad voor Cultuur.

In deze brief geeft de Raad voor Cultuur (hierna: de raad) zijn zienswijze op het *Kaderverdrag van de Raad van Europa inzake de waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving*, kortweg het Verdrag van Faro. In 2024 heeft het Koninkrijk der Nederlanden het Verdrag van Faro (hierna: het Verdrag) ondertekend. Dit Verdrag zet in op het versterken van de verbinding tussen erfgoed, mens en samenleving. Het Verdrag benadrukt dat behoud van cultureel erfgoed niet alleen een doel op zich is, maar dat cultureel erfgoed ook als een hulpbron kan dienen voor duurzame ontwikkeling en een betere kwaliteit van leven.

In het Verdrag wordt gepleit voor echte participatie, blijvende betrokkenheid, samenwerking tussen verschillende vakgebieden en een sterke lokale basis. De raad heeft zich eerder positief uitgelaten over het Verdrag in zijn adviezen *Met erfgoed meer ruimtelijke kwaliteit* (2019) en *Archeologie bij de tijd* (2022). De raad ging in deze adviezen met name in op de participatieve en meerstemmige aspecten van het Verdrag en de kansen die dit biedt voor draagvlak voor erfgoed in Nederland.

RAAD VOOR CULTUUR

Zienswijze Raad voor Cultuur

De Raad voor Cultuur is positief over de ratificatie door Nederland van het Verdrag van Faro. Hij onderschrijft de principes van het Verdrag waarin er sprake is van een breed perspectief op erfgoed en eenieder recht heeft op toegang tot cultureel erfgoed.

De raad ziet dat er in Nederland veel draagvlak is voor de uitgangspunten van het Verdrag en dat er zowel beleidsmatig als in het erfgoedveld een beweging op gang is gekomen om meer mensen bij erfgoed te betrekken. Hij stelt dat het Verdrag een waardevolle toevoeging is op de bestaande omgang met erfgoed.

De vertaalslag van het Verdrag naar kerndoelen voor de Nederlandse erfgoedpraktijk wordt door de raad ondersteund:

- meedoen en meebeslissen meer gemeengoed maken in de erfgoedpraktijk;
- cultureel erfgoed verbinden aan sociaal-maatschappelijke doelen;
- openstaan voor andere erfgoedopvattingen en meer ruimte bieden aan kennis van burgers.

De raad hecht er belang aan dat de gestelde kerndoelen worden geborgd in beleid op landelijk, regionaal en lokaal niveau. Het Verdrag biedt kansen om een breed erfgoedbegrip een plek te geven in gemeentelijk en provinciaal beleid en om mensen daadwerkelijk mee te laten denken én mee te laten beslissen over erfgoed. Daarbij verdient initiatief van onderop extra stimulans, en het belang van dialoog en ontmoeting extra aandacht.

Afstemming tussen Rijk en decentrale overheden is hierbij essentieel, zodat de principes van het Verdrag op alle niveaus kunnen doorwerken. Het vraagt bovendien om verregaande interdisciplinaire samenwerking, wil cultureel erfgoed daadwerkelijk worden ingezet als hulpbron voor duurzame ontwikkeling in andere domeinen. De raad benadrukt dat de uitwerking van het beleid in de praktijk zorgvuldig moet worden gemonitord en geëvalueerd.

De raad is vanzelfsprekend bereid tot een toelichting op deze brief.

Met vriendelijke groet,

Persoonsgegevens

Voorzitter

Secretaris/Directeur

ZIENSWIJZE VAN HET ERFGOEDVELD OP HET KADERVERDRAG VAN DE RAAD VAN EUROPA INZAKE DE WAARDE VAN CULTUREEL ERFGOED VOOR DE SAMENLEVING (VERDRAG VAN FARO)

Het brede erfgoedveld - van monumenten tot musea en van immaterieel erfgoed tot cultuurlandschappen en archeologie - juicht Nederlandse toetreding tot het kaderverdrag van Faro van harte toe en ziet dit als een krachtig kompas voor de toekomst van erfgoedpraktijken in ons land.

Wij herkennen in de uitgangspunten van het verdrag de waarden en de beweging die het erfgoedveld in Nederland de afgelopen jaren heeft ingezet: cultureel erfgoed als mensenwerk; als iets dat ontstaat in de wisselwerking tussen verleden, heden en toekomst; als een dynamisch geheel dat door gemeenschappen betekenis krijgt. De recent ondertekende bestuurlijke afspraken tussen Rijk, provincies en gemeenten over cultuurbeoefening sluiten daar naadloos op aan.

Het verdrag onderstreept dat ieder mens het recht heeft om betrokken te zijn bij de erfgoedpraktijken van diens keuze – een principe dat raakt aan de kern van wat erfgoed in onze samenleving kan en moet zijn: voor iedereen toegankelijk, meerstemmig en maatschappelijk relevant. De Faro-benadering biedt ruimte aan bewonersinitiatief, gedeeld eigenaarschap en participatief beleid. Wij zien hierin niet alleen erkenning, maar ook aanmoediging van een erfgoedpraktijk die gedragen wordt door een breed maatschappelijk fundament.

In Nederland is al veel in beweging. Bewonerscollectieven, erfgoedgemeenschappen, vrijwilligers, professionals en overheden werken samen aan het behoud en de betekenisgeving van erfgoed. Toch zien wij dat structurele inbedding van deze werkwijzen nog kwetsbaar is. Het Verdrag van Faro biedt de kans om dit te versterken, onder meer door erfgoedbeleid te verbinden aan bredere maatschappelijke opgaven zoals leefbaarheid, sociale cohesie, welzijn en duurzaamheid. Daarmee wordt erfgoed niet alleen behouden, maar ook als levend onderdeel van de samenleving ingezet.

Wij onderschrijven de oproep in het Verdrag tot voortdurende reflectie op wat erfgoed is en voor wie. Dit vraagt van ons allemaal – overheden, instellingen, gemeenschappen en individuen – om open te staan voor andere perspectieven, om drempels te verlagen en om actief ruimte te geven aan gedeelde zeggenschap.

Ervaring met de uitvoering van het Verdrag van Faro is steeds breder aanwezig in het erfgoedveld in Nederland en dit zal in samenwerking met erfgoedgemeenschappen en overheden in de toekomst groeien. Het Verdrag van Faro biedt ons de mogelijkheid om erfgoedzorg écht van en voor iedereen te maken – een kans die wij met vertrouwen en ambitie omarmen.

INITIATIEFNEMERS VAN DEZE ZIENSWIJZE:

FIM: Federatie Instandhouding Monumenten

OPEN: Organisatie Provinciale Erfgoedorganisaties Nederland

**FEDERATIE
INSTANDHOUDING
MONUMENTEN**

ONDERTEKENAARS:

Academie Business Building & Technologie, Hogeschool Saxion

AWN, Nederlandse Archeologievereniging

Boekmanstichting

Bureau Archeologie en Toekomst

CultureClick

DDA Nederlandse vereniging voor metaaldetectie

FIM, Federatie Instandhouding Monumenten:

- Alde Fryske Tsjerken
- Artis (Natura Artis Magistra)
- BOEi
- CIO-Kerkgebouwen - Interkerkelijk Contact Overheidszaken
- De Hollandsche Molen
- Erfgoedvereniging Bond Heemschut
- Evangelische Broedergemeente Zeist
- Federatie Varend Erfgoed Nederland
- Geldersch Landschap en Kasteelen
- Hendrick de Keyser
- het Drentse Landschap
- het Groninger Landschap
- het Limburgs Landschap
- het Utrechts Landschap
- Landelijke Federatie het Behouden Huis
- Landelijk Hofjesberaad
- Liniebreed Ondernemen
- Mobiele Collectie Nederland
- Monumenten van de Maatschappij van Weldadigheid
- Monumentenwacht NL
- Nationale Monumentenorganisatie (NMo)
- Natuurmonumenten
- Nederlandse Kastelenstichting
- Nederlandse Tuinenstichting
- Oude Hollandse Kerken
- Staatsbosbeheer

- Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen in Noord-Nederland
- Stichting ERM
- Stichting Kastelen, Buitenplaatsen en Landgoederen
- Stichting Klinkend Erfgoed Nederland (SKEN)
- Stichting Menno van Coehoorn
- Stichting Monumenten Bezit (SMB)
- Stichting Gelderse Kerken
- Stichting Oude Groninger Kerken
- Utrechts Monumentenfonds
- Vakgroep Restauratie
- Vereniging van Beheerders van Monumentale Kerkgebouwen in Nederland
- Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de PKN

F (Gelders Genootschap, Radboud Universiteit, Wageningen University and Research)

ErfgoedAcademie

Erfgoed.nu

Erfgoedplatform Kunsten'92

European Heritage Tribune

Gelders Genootschap

s, cultuurhistoricus en etnoloog

ICOMOS-Nederland

Imagine IC

IVEM, Instituut voor Erfgoed & Marketing

) , stichting Museum Geelvinck

KIEN, Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed

Knooppunt Oral History "Spreekende geschiedenis"/Stichting BMP

LCM, Landelijk Contact van Museumconsulenten

LKCA, Landelijk kenniscentrum cultuureducatie en amateurkunst

LSA bewoners

i , Tussenlanding Collectief

Museumvereniging, namens 487 musea

Nederland Monumentenland

OPEN, Organisatie Provinciale Erfgoedorganisaties Nederland:

- Drents Archief & Platform Drentse Musea
- Erfgoed Brabant
- Erfgoed Gelderland
- Erfgoed Zeeland
- Erfgoed & Publiek & Museumfederatie Fryslân
- Erfgoedpartners
- Erfgoedhuis Zuid-Holland
- Huis voor de Kunsten Limburg
- Landschap Erfgoed Utrecht
- Landschapsbeheer Flevoland

- MOOI Noord-Holland
- OverijsselAcademie

Reinwardt Academie

Stichting ArcheoHotspots

Stichting entoen.nu

Stichting In den Scherminckel/ ArcheoHotspot Bergen op Zoom

Stichting Maatschappelijk Gebruik Kerkgebouwen, De Kerkvernieuwers

Stichting Next Generation Heritage

Stoit, erfgoed toerisme

Vereniging ICOMOS Nederland, International Council on Monuments and Sites

Werkplaats Erfgoed

Zaanse politieke vereniging ROSA

TRACTATENBLAD

VAN HET

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN

JAARGANG 2024 Nr. 15

A. TITEL

*Kaderverdrag van de Raad van Europa inzake de waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving;
Faro, 27 oktober 2005*

Voor een overzicht van de verdragsgegevens, zie verdragsnummer 011340 in de Verdragenbank.

B. TEKST

Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society

Preamble

The member States of the Council of Europe, Signatories hereto,

Considering that one of the aims of the Council of Europe is to achieve greater unity between its members for the purpose of safeguarding and fostering the ideals and principles, founded upon respect for human rights, democracy and the rule of law, which are their common heritage;

Recognising the need to put people and human values at the centre of an enlarged and cross-disciplinary concept of cultural heritage;

Emphasising the value and potential of cultural heritage wisely used as a resource for sustainable development and quality of life in a constantly evolving society;

Recognising that every person has a right to engage with the cultural heritage of their choice, while respecting the rights and freedoms of others, as an aspect of the right freely to participate in cultural life enshrined in the United Nations Universal Declaration of Human Rights (1948) and guaranteed by the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (1966);

Convinced of the need to involve everyone in society in the ongoing process of defining and managing cultural heritage;

Convinced of the soundness of the principle of heritage policies and educational initiatives which treat all cultural heritages equitably and so promote dialogue among cultures and religions;

Referring to the various instruments of the Council of Europe, in particular the European Cultural Convention (1954), the Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe (1985), the European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage (1992, revised) and the European Landscape Convention (2000);

Convinced of the importance of creating a pan-European framework for co-operation in the dynamic process of putting these principles into effect;

Have agreed as follows:

SECTION I

– AIMS, DEFINITIONS AND PRINCIPLES

Article 1

– Aims of the Convention

The Parties to this Convention agree to:

- a) recognise that rights relating to cultural heritage are inherent in the right to participate in cultural life, as defined in the Universal Declaration of Human Rights;
- b) recognise individual and collective responsibility towards cultural heritage;
- c) emphasise that the conservation of cultural heritage and its sustainable use have human development and quality of life as their goal;
- d) take the necessary steps to apply the provisions of this Convention concerning:
 - the role of cultural heritage in the construction of a peaceful and democratic society, and in the processes of sustainable development and the promotion of cultural diversity;
 - greater synergy of competencies among all the public, institutional and private actors concerned.

Article 2

– Definitions

For the purposes of this Convention,

- a) cultural heritage is a group of resources inherited from the past which people identify, independently of ownership, as a reflection and expression of their constantly evolving values, beliefs, knowledge and traditions. It includes all aspects of the environment resulting from the interaction between people and places through time;
- b) a heritage community consists of people who value specific aspects of cultural heritage which they wish, within the framework of public action, to sustain and transmit to future generations.

Article 3

– The common heritage of Europe

The Parties agree to promote an understanding of the common heritage of Europe, which consists of:

- a) all forms of cultural heritage in Europe which together constitute a shared source of remembrance, understanding, identity, cohesion and creativity, and
- b) the ideals, principles and values, derived from the experience gained through progress and past conflicts, which foster the development of a peaceful and stable society, founded on respect for human rights, democracy and the rule of law.

Article 4

– Rights and responsibilities relating to cultural heritage

The Parties recognise that:

- a) everyone, alone or collectively, has the right to benefit from the cultural heritage and to contribute towards its enrichment;
- b) everyone, alone or collectively, has the responsibility to respect the cultural heritage of others as much as their own heritage, and consequently the common heritage of Europe;
- c) exercise of the right to cultural heritage may be subject only to those restrictions which are necessary in a democratic society for the protection of the public interest and the rights and freedoms of others.

Article 5

– Cultural heritage law and policies

The Parties undertake to:

- a) recognise the public interest associated with elements of the cultural heritage in accordance with their importance to society;
- b) enhance the value of the cultural heritage through its identification, study, interpretation, protection, conservation and presentation;
- c) ensure, in the specific context of each Party, that legislative provisions exist for exercising the right to cultural heritage as defined in Article 4;
- d) foster an economic and social climate which supports participation in cultural heritage activities;

- e) promote cultural heritage protection as a central factor in the mutually supporting objectives of sustainable development, cultural diversity and contemporary creativity;
- f) recognise the value of cultural heritage situated on territories under their jurisdiction, regardless of its origin;
- g) formulate integrated strategies to facilitate the implementation of the provisions of this Convention.

Article 6

– Effects of the Convention

No provision of this Convention shall be interpreted so as to:

- a) limit or undermine the human rights and fundamental freedoms which may be safeguarded by international instruments, in particular, the Universal Declaration of Human Rights and the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms;
- b) affect more favourable provisions concerning cultural heritage and environment contained in other national or international legal instruments;
- c) create enforceable rights.

SECTION II

– CONTRIBUTION OF CULTURAL HERITAGE TO SOCIETY AND HUMAN DEVELOPMENT

Article 7

– Cultural heritage and dialogue

The Parties undertake, through the public authorities and other competent bodies, to:

- a) encourage reflection on the ethics and methods of presentation of the cultural heritage, as well as respect for diversity of interpretations;
- b) establish processes for conciliation to deal equitably with situations where contradictory values are placed on the same cultural heritage by different communities;
- c) develop knowledge of cultural heritage as a resource to facilitate peaceful co-existence by promoting trust and mutual understanding with a view to resolution and prevention of conflicts;
- d) integrate these approaches into all aspects of lifelong education and training.

Article 8

– Environment, heritage and quality of life

The Parties undertake to utilise all heritage aspects of the cultural environment to:

- a) enrich the processes of economic, political, social and cultural development and land-use planning, resorting to cultural heritage impact assessments and adopting mitigation strategies where necessary;
- b) promote an integrated approach to policies concerning cultural, biological, geological and landscape diversity to achieve a balance between these elements;
- c) reinforce social cohesion by fostering a sense of shared responsibility towards the places in which people live;
- d) promote the objective of quality in contemporary additions to the environment without endangering its cultural values.

Article 9

– Sustainable use of the cultural heritage

To sustain the cultural heritage, the Parties undertake to:

- a) promote respect for the integrity of the cultural heritage by ensuring that decisions about change include an understanding of the cultural values involved;
- b) define and promote principles for sustainable management, and to encourage maintenance;
- c) ensure that all general technical regulations take account of the specific conservation requirements of cultural heritage;
- d) promote the use of materials, techniques and skills based on tradition, and explore their potential for contemporary applications;
- e) promote high-quality work through systems of professional qualifications and accreditation for individuals, businesses and institutions.

Article 10

– Cultural heritage and economic activity

In order to make full use of the potential of the cultural heritage as a factor in sustainable economic development, the Parties undertake to:

- a) raise awareness and utilise the economic potential of the cultural heritage;
- b) take into account the specific character and interests of the cultural heritage when devising economic policies; and
- c) ensure that these policies respect the integrity of the cultural heritage without compromising its inherent values.

SECTION III

– SHARED RESPONSIBILITY FOR CULTURAL HERITAGE AND PUBLIC PARTICIPATION

Article 11

– The organisation of public responsibilities for cultural heritage

In the management of the cultural heritage, the Parties undertake to:

- a) promote an integrated and well-informed approach by public authorities in all sectors and at all levels;
- b) develop the legal, financial and professional frameworks which make possible joint action by public authorities, experts, owners, investors, businesses, non-governmental organisations and civil society;
- c) develop innovative ways for public authorities to co-operate with other actors;
- d) respect and encourage voluntary initiatives which complement the roles of public authorities;
- e) encourage non-governmental organisations concerned with heritage conservation to act in the public interest.

Article 12

– Access to cultural heritage and democratic participation

The Parties undertake to:

- a) encourage everyone to participate in:
 - the process of identification, study, interpretation, protection, conservation and presentation of the cultural heritage ;
 - public reflection and debate on the opportunities and challenges which the cultural heritage represents;
- b) take into consideration the value attached by each heritage community to the cultural heritage with which it identifies;
- c) recognise the role of voluntary organisations both as partners in activities and as constructive critics of cultural heritage policies;
- d) take steps to improve access to the heritage, especially among young people and the disadvantaged, in order to raise awareness about its value, the need to maintain and preserve it, and the benefits which may be derived from it.

Article 13

– Cultural heritage and knowledge

The Parties undertake to:

- a) facilitate the inclusion of the cultural heritage dimension at all levels of education, not necessarily as a subject of study in its own right, but as a fertile source for studies in other subjects;
- b) strengthen the link between cultural heritage education and vocational training;
- c) encourage interdisciplinary research on cultural heritage, heritage communities, the environment and their inter-relationship;
- d) encourage continuous professional training and the exchange of knowledge and skills, both within and outside the educational system.

Article 14

– Cultural heritage and the information society

The Parties undertake to develop the use of digital technology to enhance access to cultural heritage and the benefits which derive from it, by:

- a) encouraging initiatives which promote the quality of contents and endeavour to secure diversity of languages and cultures in the information society;
- b) supporting internationally compatible standards for the study, conservation, enhancement and security of cultural heritage, whilst combating illicit trafficking in cultural property;
- c) seeking to resolve obstacles to access to information relating to cultural heritage, particularly for educational purposes, whilst protecting intellectual property rights;
- d) recognising that the creation of digital contents related to the heritage should not prejudice the conservation of the existing heritage.

SECTION IV

– MONITORING AND CO-OPERATION

Article 15

– Undertakings of the Parties

The Parties undertake to:

- a) develop, through the Council of Europe, a monitoring function covering legislations, policies and practices concerning cultural heritage, consistent with the principles established by this Convention;
- b) maintain, develop and contribute data to a shared information system, accessible to the public, which facilitates assessment of how each Party fulfils its commitments under this Convention.

Article 16

– Monitoring mechanism

a) The Committee of Ministers, pursuant to Article 17 of the Statute of the Council of Europe, shall nominate an appropriate committee or specify an existing committee to monitor the application of the Convention, which will be authorised to make rules for the conduct of its business;

b) The nominated committee shall:

- establish rules of procedure as necessary;
- manage the shared information system referred to in Article 15, maintaining an overview of the means by which each commitment under this Convention is met;
- at the request of one or more Parties, give an advisory opinion on any question relating to the interpretation of the Convention, taking into consideration all Council of Europe legal instruments;
- on the initiative of one or more Parties, undertake an evaluation of any aspect of their implementation of the Convention;
- foster the trans-sectoral application of this Convention by collaborating with other committees and participating in other initiatives of the Council of Europe;
- report to the Committee of Ministers on its activities.

The committee may involve experts and observers in its work.

Article 17

– Co-operation in follow-up activities

The Parties undertake to co-operate with each other and through the Council of Europe in pursuing the aims and principles of this Convention, and especially in promoting recognition of the common heritage of Europe, by:

- a) putting in place collaborative strategies to address priorities identified through the monitoring process;
- b) fostering multilateral and transfrontier activities, and developing networks for regional co-operation in order to implement these strategies;
- c) exchanging, developing, codifying and assuring the dissemination of good practices;
- d) informing the public about the aims and implementation of this Convention.

Any Parties may, by mutual agreement, make financial arrangements to facilitate international co-operation.

SECTION V

– FINAL CLAUSES

Article 18

– Signature and entry into force

- a) This Convention shall be open for signature by the member States of the Council of Europe.

b) It shall be subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

c) This Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which ten member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Convention in accordance with the provisions of the preceding paragraph.

d) In respect of any signatory State which subsequently expresses its consent to be bound by it, this Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 19

– Accession

a) After the entry into force of this Convention, the Committee of Ministers of the Council of Europe may invite any State not a member of the Council of Europe, and the European Community, to accede to the Convention by a decision taken by the majority provided for in Article 20.d of the Statute of the Council of Europe and by the unanimous vote of the representatives of the Contracting States entitled to sit on the Committee of Ministers.

b) In respect of any acceding State, or the European Community in the event of its accession, this Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of deposit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 20

– Territorial application

a) Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, specify the territory or territories to which this Convention shall apply.

b) Any State may, at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Convention to any other territory specified in the declaration. In respect of such territory, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such declaration by the Secretary General.

c) Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn by a notification addressed to the Secretary General. The withdrawal shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of six months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 21

– Denunciation

a) Any Party may, at any time, denounce this Convention by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.

b) Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of six months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

Article 22

– Amendments

a) Any Party, and the committee mentioned in Article 16, may propose amendments to this Convention.

b) Any proposal for amendment shall be notified to the Secretary General of the Council of Europe, who shall communicate it to the member States of the Council of Europe, to the other Parties, and to any non-member State and the European Community invited to accede to this Convention in accordance with the provisions of Article 19.

c) The committee shall examine any amendment proposed and submit the text adopted by a majority of three-quarters of the Parties' representatives to the Committee of Ministers for adoption. Following its adoption by the Committee of Ministers by the majority provided for in Article 20.d of the Statute of the Council of

Europe, and by the unanimous vote of the States Parties entitled to hold seats in the Committee of Ministers, the text shall be forwarded to the Parties for acceptance.

d) Any amendment shall enter into force in respect of the Parties which have accepted it, on the first day of the month following the expiry of a period of three months after the date on which ten member States of the Council of Europe have informed the Secretary General of their acceptance. In respect of any Party which subsequently accepts it, such amendment shall enter into force on the first day of the month following the expiry of a period of three months after the date on which the said Party has informed the Secretary General of its acceptance.

Article 23

– Notifications

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council of Europe, any State which has acceded or been invited to accede to this Convention, and the European Community having acceded or been invited to accede, of:

- a) any signature;
- b) the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;
- c) any date of entry into force of this Convention in accordance with the provisions of Articles 18, 19 and 20;
- d) any amendment proposed to this Convention in accordance with the provisions of Article 22, as well as its date of entry into force;
- e) any other act, declaration, notification or communication relating to this Convention.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Convention.

DONE at Faro, this 27th day of October 2005, in English and in French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe and to any State or the European Community invited to accede to it.

Convention-cadre du Conseil de l'Europe sur la valeur du patrimoine culturel pour la société

Préambule

Les Etats membres du Conseil de l'Europe, signataires de la présente Convention,

Considérant que l'un des buts du Conseil de l'Europe est de réaliser une union plus étroite entre ses membres, afin de sauvegarder et de promouvoir les idéaux et les principes fondés sur le respect des droits de l'homme, de la démocratie et de l'Etat de droit, qui sont leur patrimoine commun ;

Reconnaissant la nécessité de placer la personne et les valeurs humaines au centre d'un concept élargi et transversal du patrimoine culturel ;

Mettant en exergue la valeur et le potentiel du patrimoine culturel bien géré en tant que ressource de développement durable et de qualité de la vie dans une société en constante évolution ;

Reconnaissant que toute personne a le droit, tout en respectant les droits et libertés d'autrui, de s'impliquer dans le patrimoine culturel de son choix comme un aspect du droit de prendre librement part à la vie culturelle consacré par la Déclaration universelle des droits de l'homme des Nations Unies (1948) et garanti par le Pacte international relatif aux droits économiques, sociaux et culturels (1966) ;

Convaincus du besoin d'impliquer chacun dans le processus continu de définition et de gestion du patrimoine culturel ;

Convaincus du bien-fondé des politiques du patrimoine et des initiatives pédagogiques qui traitent équitablement tous les patrimoines culturels et promeuvent ainsi le dialogue entre les cultures et entre les religions ;

Se référant aux divers instruments du Conseil de l'Europe, en particulier la Convention culturelle européenne (1954), la Convention pour la sauvegarde du patrimoine architectural de l'Europe (1985), la Convention européenne pour la protection du patrimoine archéologique (1992, révisée) et la Convention européenne du paysage (2000) ;

Certains de l'intérêt existant à créer un cadre paneuropéen de coopération qui vienne favoriser le processus dynamique de mise en application effective de ces principes ;

Sont convenus de ce qui suit :

TITRE I

– OBJECTIFS, DÉFINITIONS ET PRINCIPES

Article 1

– Objectifs de la Convention

Les Parties à la présente Convention conviennent :

- a) de reconnaître que le droit au patrimoine culturel est inhérent au droit de participer à la vie culturelle, tel que défini dans la Déclaration universelle des droits de l'homme;
- b) de reconnaître une responsabilité individuelle et collective envers ce patrimoine culturel;
- c) de faire ressortir que la conservation du patrimoine culturel et son utilisation durable ont comme but le développement humain et la qualité de la vie;
- d) de prendre les mesures nécessaires pour l'application des dispositions de la présente Convention en ce qui concerne :
 - l'apport du patrimoine culturel dans l'édification d'une société pacifique et démocratique ainsi que dans le processus de développement durable et de promotion de la diversité culturelle;
 - la meilleure synergie des compétences entre tous les acteurs publics, institutionnels et privés concernés.

Article 2

– Définitions

Aux fins de la présente Convention,

- a) le patrimoine culturel constitue un ensemble de ressources héritées du passé que des personnes considèrent, par-delà le régime de propriété des biens, comme un reflet et une expression de leurs valeurs, croyances, savoirs et traditions en continuelle évolution. Cela inclut tous les aspects de l'environnement résultant de l'interaction dans le temps entre les personnes et les lieux ;
- b) une communauté patrimoniale se compose de personnes qui attachent de la valeur à des aspects spécifiques du patrimoine culturel qu'elles souhaitent, dans le cadre de l'action publique, maintenir et transmettre aux générations futures.

Article 3

– Patrimoine commun de l'Europe

Les Parties conviennent de promouvoir une reconnaissance du patrimoine commun de l'Europe qui recouvre :

- a) tous les patrimoines culturels en Europe constituant dans leur ensemble une source partagée de mémoire, de compréhension, d'identité, de cohésion et de créativité; et,
- b) les idéaux, les principes et les valeurs, issus de l'expérience des progrès et des conflits passés, qui favorisent le développement d'une société de paix et de stabilité fondée sur le respect des droits de l'homme, de la démocratie et de l'Etat de droit.

Article 4

– Droits et responsabilités concernant le patrimoine culturel

Les Parties reconnaissent :

- a) que toute personne, seule ou en commun, a le droit de bénéficier du patrimoine culturel et de contribuer à son enrichissement ;
- b) qu'il est de la responsabilité de toute personne, seule ou en commun, de respecter aussi bien le patrimoine culturel des autres que son propre patrimoine et en conséquence le patrimoine commun de l'Europe;
- c) que l'exercice du droit au patrimoine culturel ne peut faire l'objet que des seules restrictions qui sont nécessaires dans une société démocratique à la protection de l'intérêt public, des droits et des libertés d'autrui.

Article 5

– Droit et politiques du patrimoine culturel

Les Parties s'engagent :

- a) à reconnaître l'intérêt public qui s'attache aux éléments du patrimoine culturel en fonction de leur importance pour la société;
- b) à valoriser le patrimoine culturel à travers son identification, son étude, son interprétation, sa protection, sa conservation et sa présentation;
- c) à assurer, dans le contexte particulier de chaque Partie, l'existence de mesures législatives relatives aux modalités d'exercice du droit au patrimoine culturel défini à l'article 4;
- d) à favoriser un environnement économique et social propice à la participation aux activités relatives au patrimoine culturel ;
- e) à promouvoir la protection du patrimoine culturel comme un élément majeur des objectifs conjugués du développement durable, de la diversité culturelle et de la création contemporaine;
- f) à reconnaître la valeur du patrimoine culturel situé sur les territoires relevant de leur juridiction, quelle que soit son origine;
- g) à élaborer des stratégies intégrées pour faciliter la réalisation des dispositions de la présente Convention.

Article 6

– Effets de la Convention

Aucune des dispositions de la présente Convention ne sera interprétée :

- a) comme limitant ou portant atteinte aux droits de l'homme et aux libertés fondamentales qui pourraient être sauvegardés par des instruments internationaux, notamment par la Déclaration universelle des droits de l'homme et par la Convention de sauvegarde des Droits de l'Homme et des Libertés fondamentales ;
- b) comme affectant les dispositions plus favorables concernant le patrimoine culturel et l'environnement qui figurent dans d'autres instruments juridiques nationaux ou internationaux ;
- c) comme créant des droits exécutoires.

TITRE II

– APPORT DU PATRIMOINE CULTUREL À LA SOCIÉTÉ ET AU DÉVELOPPEMENT HUMAIN

Article 7

– Patrimoine culturel et dialogue

Les Parties s'engagent, à travers l'action des pouvoirs publics et des autres organes compétents :

- a) à encourager la réflexion sur l'éthique et sur les méthodes de présentation du patrimoine culturel ainsi que le respect de la diversité des interprétations;
- b) à établir des processus de conciliation pour gérer de façon équitable les situations où des valeurs contradictoires sont attribuées au même patrimoine par diverses communautés;
- c) à accroître la connaissance du patrimoine culturel comme une ressource facilitant la coexistence pacifique en promouvant la confiance et la compréhension mutuelle dans une perspective de résolution et de prévention des conflits;
- d) à intégrer ces démarches dans tous les aspects de l'éducation et de la formation tout au long de la vie.

Article 8

– Environnement, patrimoine et qualité de la vie

Les Parties s'engagent à utiliser tous les aspects patrimoniaux de l'environnement culturel :

- a) pour enrichir les processus du développement économique, politique, social et culturel, et l'aménagement du territoire, en recourant, si nécessaire, à des études d'impact culturel et à des stratégies de réduction des dommages;
- b) pour promouvoir une approche intégrée des politiques relatives à la diversité culturelle, biologique, géologique et paysagère visant un équilibre entre ces composantes;
- c) pour renforcer la cohésion sociale en favorisant le sentiment de responsabilité partagée envers l'espace de vie commun;
- d) pour promouvoir un objectif de qualité pour les créations contemporaines s'insérant dans l'environnement sans mettre en péril ses valeurs culturelles.

Article 9

– Usage durable du patrimoine culturel

Pour faire perdurer le patrimoine culturel, les Parties s'engagent :

- a) à promouvoir le respect de l'intégrité du patrimoine culturel en s'assurant que les décisions d'adaptation incluent une compréhension des valeurs culturelles qui lui sont inhérentes;

- b) à définir et à promouvoir des principes de gestion durable, et à encourager l'entretien;
- c) à s'assurer que les besoins spécifiques de la conservation du patrimoine culturel sont pris en compte dans toutes les réglementations techniques générales;
- d) à promouvoir l'utilisation des matériaux, des techniques et du savoir-faire issus de la tradition, et à exploiter leur potentiel dans la production contemporaine;
- e) à promouvoir la haute qualité des interventions à travers des systèmes de qualification et d'accréditation professionnelles des personnes, des entreprises et des institutions.

Article 10

– Patrimoine culturel et activité économique

En vue de valoriser le potentiel du patrimoine culturel en tant que facteur de développement économique durable, les Parties s'engagent :

- a) à accroître l'information sur le potentiel économique du patrimoine culturel et à l'utiliser ;
- b) à prendre en compte le caractère spécifique et les intérêts du patrimoine culturel dans l'élaboration des politiques économiques ; et
- c) à veiller à ce que ces politiques respectent l'intégrité du patrimoine culturel sans compromettre ses valeurs intrinsèques.

TITRE III

– RESPONSABILITÉ PARTAGÉE ENVERS LE PATRIMOINE CULTUREL ET PARTICIPATION DU PUBLIC

Article 11

– Organisation des responsabilités publiques en matière de patrimoine culturel

Dans la gestion du patrimoine culturel, les Parties s'engagent :

- a) à promouvoir une approche intégrée et bien informée de l'action des pouvoirs publics dans tous les secteurs et à tous les niveaux;
- b) à développer les cadres juridiques, financiers et professionnels qui permettent une action combinée de la part des autorités publiques, des experts, des propriétaires, des investisseurs, des entreprises, des organisations non gouvernementales et de la société civile;
- c) à développer des pratiques innovantes de coopération des autorités publiques avec d'autres intervenants;
- d) à respecter et à encourager des initiatives bénévoles complémentaires à la mission des pouvoirs publics;
- e) à encourager les organisations non gouvernementales concernées par la conservation du patrimoine d'intervenir dans l'intérêt public.

Article 12

– Accès au patrimoine culturel et participation démocratique

Les Parties s'engagent :

- a) à encourager chacun à participer :
 - au processus d'identification, d'étude, d'interprétation, de protection, de conservation et de présentation du patrimoine culturel ;
 - à la réflexion et au débat publics sur les chances et les enjeux que le patrimoine culturel représente ;
- b) à prendre en considération la valeur attachée au patrimoine culturel auquel s'identifient les diverses communautés patrimoniales ;
- c) à reconnaître le rôle des organisations bénévoles à la fois comme partenaire d'intervention et comme facteurs de critique constructive des politiques du patrimoine culturel ;
- d) à prendre des mesures pour améliorer l'accès au patrimoine, en particulier auprès des jeunes et des personnes défavorisées, en vue de la sensibilisation à sa valeur, à la nécessité de l'entretenir et de le préserver, et aux bénéfices que l'on peut en tirer.

Article 13

– Patrimoine culturel et savoir

Les Parties s'engagent :

- a) à faciliter l'insertion de la dimension patrimoniale culturelle à tous les niveaux de l'enseignement, pas nécessairement en tant qu'objet d'étude spécifique, mais comme un moyen propice d'accès à d'autres domaines de connaissance;
- b) à renforcer le lien entre l'enseignement dans le domaine du patrimoine culturel et la formation continue;

- c) à encourager la recherche interdisciplinaire sur le patrimoine culturel, les communautés patrimoniales, l'environnement et leurs relations;
- d) à encourager la formation professionnelle continue et l'échange des connaissances et de savoir-faire à l'intérieur et à l'extérieur du système d'enseignement.

Article 14

– Patrimoine culturel et société de l'information

Les Parties s'engagent à développer l'utilisation des techniques numériques pour améliorer l'accès au patrimoine culturel et aux bénéfices qui en découlent :

- a) en encourageant les initiatives qui favorisent la qualité des contenus et tendent à garantir la diversité des langues et des cultures dans la société de l'information;
- b) en favorisant des normes compatibles à l'échelon international relatives à l'étude, à la conservation, à la mise en valeur et à la sécurité du patrimoine culturel, tout en luttant contre le trafic illicite en matière de biens culturels;
- c) en visant à lever les obstacles en matière d'accès à l'information relative au patrimoine culturel, en particulier à des fins pédagogiques, tout en protégeant les droits de propriété intellectuelle;
- d) en ayant conscience que la création de contenus numériques relatifs au patrimoine ne devrait pas nuire à la conservation du patrimoine existant.

TITRE IV

– SUIVI ET COOPÉRATION

Article 15

– Engagement des Parties

Les Parties s'engagent :

- a) à développer, à travers le Conseil de l'Europe, une fonction de suivi portant sur les législations, les politiques et les pratiques en matière de patrimoine culturel, conformément aux principes énoncés par la présente Convention;
- b) à maintenir, à développer et à alimenter en données un système partagé d'information, accessible au public, qui facilite l'évaluation de la mise en œuvre par chaque Partie des engagements résultant de la présente Convention.

Article 16

– Mécanisme de suivi

a) Le Comité des Ministres, conformément à l'article 17 du Statut du Conseil de l'Europe, instituera un comité approprié ou désignera un comité déjà existant chargé du suivi de l'application de la Convention et habilité à définir les modalités d'exercice de sa mission;

b) Le comité ainsi désigné :

- établit des règles de procédure en tant que de besoin;
- supervise le système partagé d'information visé à l'article 15 en établissant un rapport d'ensemble sur la mise en œuvre des engagements liés à la Convention;
- formule un avis consultatif sur toute question d'une ou de plusieurs Parties relative à l'interprétation de la Convention, en prenant en considération tous les instruments juridiques du Conseil de l'Europe;
- à l'initiative d'une ou de plusieurs Parties, entreprend une évaluation de l'un ou l'autre aspect de leur application de la Convention;
- encourage la mise en œuvre transsectorielle de la présente Convention en collaborant avec d'autres comités et en participant à d'autres initiatives du Conseil de l'Europe;
- fait rapport au Comité des Ministres sur ses activités.

Le comité peut associer à ses travaux des experts et des observateurs.

Article 17

– Coopération à travers les activités de suivi

Les Parties s'engagent à coopérer entre elles et à travers le Conseil de l'Europe dans la poursuite des objectifs et des principes de cette Convention, particulièrement dans la promotion de la reconnaissance du patrimoine commun de l'Europe :

- a) en mettant en place des stratégies de collaboration répondant aux priorités retenues dans le processus de suivi;

- b) en promouvant les activités multilatérales et transfrontalières, et en développant des réseaux de coopération régionale afin de mettre en œuvre ces stratégies;
 - c) en échangeant, en développant, en codifiant et en assurant la diffusion de bonnes pratiques;
 - d) en informant le public sur les objectifs et la mise en œuvre de la Convention.
- Des Parties peuvent, par accord mutuel, établir des arrangements financiers facilitant la coopération internationale.

TITRE V

– CLAUSES FINALES

Article 18

– *Signature et entrée en vigueur*

- a) La présente Convention est ouverte à la signature des Etats membres du Conseil de l'Europe.
- b) Elle sera soumise à ratification, acceptation ou approbation. Les instruments de ratification, d'acceptation ou d'approbation seront déposés près le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe.
- c) La présente Convention entrera en vigueur le premier jour du mois qui suit l'expiration d'une période de trois mois après la date à laquelle dix Etats membres du Conseil de l'Europe auront exprimé leur consentement à être liés par la Convention conformément aux dispositions du paragraphe précédent.
- d) Elle entrera en vigueur à l'égard de tout Etat signataire qui exprimerait ultérieurement son consentement à être lié par elle le premier jour du mois qui suit l'expiration d'une période de trois mois après la date du dépôt de l'instrument de ratification, d'acceptation ou d'approbation.

Article 19

– *Adhésion*

- a) Après l'entrée en vigueur de la présente Convention, le Comité des Ministres du Conseil de l'Europe pourra inviter tout Etat non membre du Conseil de l'Europe, ainsi que la Communauté européenne, à adhérer à la présente Convention par une décision prise à la majorité prévue à l'article 20.d du Statut du Conseil de l'Europe, et à l'unanimité des représentants des Etats contractants ayant le droit de siéger au Comité des Ministres.
- b) Pour tout Etat adhérent, ou pour la Communauté européenne en cas d'adhésion, la Convention entrera en vigueur le premier jour du mois qui suit l'expiration d'une période de trois mois après la date de dépôt de l'instrument d'adhésion près le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe.

Article 20

– *Application territoriale*

- a) Tout Etat peut, au moment de la signature ou au moment du dépôt de son instrument de ratification, d'acceptation, d'approbation ou d'adhésion, désigner le ou les territoires auxquels s'appliquera la présente Convention.
- b) Tout Etat peut, à tout autre moment par la suite, par une déclaration adressée au Secrétaire Général du Conseil de l'Europe, étendre l'application de la présente Convention à tout autre territoire désigné dans la déclaration. La Convention entrera en vigueur à l'égard de ce territoire le premier jour du mois qui suit l'expiration d'une période de trois mois après la date de réception de la déclaration par le Secrétaire Général.
- c) Toute déclaration faite en vertu des deux paragraphes précédents pourra être retirée, en ce qui concerne tout territoire désigné dans cette déclaration, par notification adressée au Secrétaire Général. Le retrait prendra effet le premier jour du mois qui suit l'expiration d'une période de six mois après la date de réception de la notification par le Secrétaire Général.

Article 21

– *Dénonciation*

- a) Toute Partie peut, à tout moment, dénoncer la présente Convention en adressant une notification au Secrétaire Général du Conseil de l'Europe.

b) La dénonciation prendra effet le premier jour du mois qui suit l'expiration d'une période de six mois après la date de réception de la notification par le Secrétaire Général.

Article 22

– Amendements

a) Toute Partie et le comité cité à l'article 16 peuvent présenter des amendements à la présente Convention.

b) Toute proposition d'amendement est notifiée au Secrétaire Général du Conseil de l'Europe qui la communique aux Etats membres du Conseil de l'Europe, aux autres Parties et à chaque Etat non membre et la Communauté européenne invités à adhérer à la présente Convention conformément aux dispositions de l'article 19.

c) Le comité examine tout amendement présenté et soumet au Comité des Ministres, pour adoption, le texte retenu par une majorité fixée aux trois quarts des représentants des Parties. Après son adoption par le Comité des Ministres à la majorité prévue à l'article 20.d du Statut du Conseil de l'Europe, et à l'unanimité par les Etats Parties ayant le droit de siéger au Comité des Ministres, le texte sera envoyé aux Parties pour acceptation.

d) Tout amendement entrera en vigueur, pour les Parties qui l'acceptent, le premier jour du mois qui suit l'expiration d'une période de trois mois après la date à laquelle dix Etats membres du Conseil de l'Europe auront notifié au Secrétaire Général leur acceptation. L'amendement entrera en vigueur, pour toute Partie qui exprimerait ultérieurement son acceptation, le premier jour du mois qui suit l'expiration d'une période de trois mois après la date de réception de la notification par le Secrétaire Général de l'acceptation.

Article 23

– Notifications

Le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe notifiera aux Etats membres du Conseil de l'Europe, à tout Etat ayant adhéré ou ayant été invité à adhérer à la présente Convention, et à la Communauté européenne ayant adhéré ou été invitée à adhérer :

- a) toute signature;
- b) le dépôt de tout instrument de ratification, d'acceptation, d'approbation ou d'adhésion ;
- c) toute date d'entrée en vigueur de la présente Convention conformément à ses articles 18, 19 et 20 ;
- d) tout amendement proposé à la présente Convention conformément à son article 22 ainsi que la date d'entrée en vigueur dudit amendement ;
- e) tout autre acte, déclaration, notification ou communication ayant trait à la présente Convention.

EN FOI DE QUOI, les soussignés, dûment autorisés à cet effet, ont signé la présente Convention.

FAIT à Faro, le 27 octobre 2005, en français et en anglais, les deux textes faisant également foi, en un seul exemplaire qui sera déposé dans les archives du Conseil de l'Europe. Le Secrétaire Général du Conseil de l'Europe en communiquera copie certifiée conforme à chacun des Etats membres du Conseil de l'Europe et à tout Etat ou la Communauté européenne invité à adhérer à celle-ci.

C. VERTALING

Kaderverdrag van de Raad van Europa inzake de waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving

Preambule

De lidstaten van de Raad van Europa, ondertekenaars van dit Verdrag,

Overwegend dat een van de doelen van de Raad van Europa is het tot stand brengen van een grotere eenheid tussen zijn leden, teneinde de idealen en beginselen, gebaseerd op eerbiediging van de mensenrechten, de democratie en de rechtsstaat, die hun gemeenschappelijk erfgoed zijn te beschermen en te bevorderen;

Erkennend de noodzaak mensen en menselijke waarden centraal te stellen in een breder en interdisciplinair concept van cultureel erfgoed;

Benadrukkend de waarde en het potentieel van cultureel erfgoed dat verantwoord wordt gebruikt als bron van duurzame ontwikkeling en kwaliteit van leven in een voortdurend veranderende samenleving;

Erkendend dat elke persoon het recht heeft, de rechten en vrijheden van anderen eerbiedigend, betrokken te zijn bij het cultureel erfgoed van diens keuze, als een aspect van het recht om vrijelijk deel te nemen aan het culturele leven, vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties (1948) en gewaarborgd door het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (1966);

Overtuigd van de noodzaak iedereen in de samenleving te betrekken bij het voortdurende proces van definiëren en zorg dragen voor cultureel erfgoed;

Overtuigd van de juistheid van het beginsel van erfgoedbeleid en educatieve initiatieven waarin al het cultureel erfgoed gelijkwaardig wordt behandeld om zo de dialoog tussen culturen en religies te bevorderen;

Verwijzend naar de diverse instrumenten van de Raad van Europa, met name het Europees

Cultureel Verdrag (1954), de Overeenkomst inzake het behoud van het architectonische erfgoed van Europa (1985), het Europees Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed (1992, herzien) en het Europees landschapsverdrag (2000);

Overtuigd van het belang van het creëren van een pan-Europees kader voor samenwerking in het dynamische proces van het effectief toepassen van deze beginselen;

Zijn het volgende overeengekomen:

DEEL I

– DOELEN, BEGRIPSOMSCHRIJVINGEN EN BEGINSELEN

Artikel 1

– *Doelen van het Verdrag*

De Partijen bij dit Verdrag komen overeen:

- a. te erkennen dat het recht op cultureel erfgoed inherent is aan het recht deel te nemen aan het culturele leven, zoals vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens;
- b. de individuele en collectieve verantwoordelijkheid ten aanzien van cultureel erfgoed te erkennen;
- c. te benadrukken dat het behoud van cultureel erfgoed en het duurzame gebruik ervan de ontwikkeling van de mens en de kwaliteit van leven tot doel hebben;
- d. de noodzakelijke maatregelen te nemen om de bepalingen van dit Verdrag toe te passen met betrekking tot:
 - de rol van cultureel erfgoed bij de opbouw van een vreedzame en democratische samenleving en bij de processen van duurzame ontwikkeling en de bevordering van culturele diversiteit;
 - grotere synergie van de competenties van alle betrokken publieke, institutionele en private actoren.

Artikel 2

– *Begripsomschrijvingen*

Voor de toepassing van dit Verdrag:

- a. is cultureel erfgoed een groep van bronnen geërfd uit het verleden die mensen identificeren, onafhankelijk van het bezit ervan, als een weerspiegeling en uitdrukking van hun voortdurend ontwikkelende waarden, overtuigingen, kennis en tradities. Dit met inbegrip van alle aspecten van de omgeving die voortkomen uit de interactie tussen mensen en plaatsen in de loop der tijd;
- b. bestaat een erfgoedgemeenschap uit mensen die waarde hechten aan specifieke aspecten van cultureel erfgoed die zij, binnen het kader van publieke actie, wensen te behouden en aan toekomstige generaties over te dragen.

Artikel 3

– *Het gemeenschappelijke erfgoed van Europa*

De Partijen komen overeen erkenning van het gemeenschappelijk erfgoed van Europa te bevorderen, dat bestaat uit:

- a. alle vormen van cultureel erfgoed in Europa die samen een gedeelde bron van herinnering, begrip, identiteit, cohesie en creativiteit vormen, en
- b. de idealen, beginselen en waarden, ontleend aan de ervaringen opgedaan door vooruitgang en conflicten uit het verleden, die de ontwikkeling bevorderen van een vreedzame en stabiele samenleving gebaseerd op eerbiediging van de rechten van de mens, de democratie en de rechtstaat.

Artikel 4

– Rechten en verantwoordelijkheden met betrekking tot cultureel erfgoed

De Partijen erkennen dat:

- a. iedereen, individueel of collectief, het recht heeft de voordelen van het cultureel erfgoed te ondervinden en bij te dragen aan de verrijking ervan;
- b. iedereen, individueel of collectief, de verantwoordelijkheid heeft om het cultureel erfgoed van anderen in even grote mate te respecteren als zijn eigen erfgoed, en bijgevolg ook het gemeenschappelijk erfgoed van Europa;
- c. de uitoefening van het recht op cultureel erfgoed alleen onderworpen mag zijn aan die beperkingen die in een democratische samenleving noodzakelijk zijn voor de bescherming van het algemeen belang en de rechten en vrijheden van anderen.

Artikel 5

– Wetgeving en beleid inzake cultureel erfgoed

De Partijen verbinden zich ertoe:

- a. het algemeen belang te erkennen dat verbonden is aan elementen van cultureel erfgoed in overeenstemming met hun betekenis voor de samenleving;
- b. de waarde van het cultureel erfgoed te vergroten door middel van identificatie, bestudering, interpretatie, bescherming, behoud en presentatie ervan;
- c. te waarborgen, binnen de specifieke context van elke Partij, dat er wettelijke bepalingen bestaan voor het uitoefenen van het recht op cultureel erfgoed zoals omschreven in artikel 4;
- d. een economisch en sociaal klimaat te bevorderen dat participatie in cultureelerfgoedactiviteiten ondersteunt;
- e. de bescherming van het cultureel erfgoed te bevorderen als een centrale factor in de wederzijds versterkende doelen van duurzame ontwikkeling, culturele diversiteit en hedendaagse creativiteit;
- f. de waarde te erkennen van cultureel erfgoed dat zich bevindt op de gebieden die onder hun jurisdictie vallen, ongeacht de herkomst ervan;
- g. geïntegreerde strategieën te formuleren om de implementatie van de bepalingen van dit Verdrag te vergemakkelijken.

Artikel 6

– Gevolgen van het Verdrag

Geen enkele bepaling van dit Verdrag wordt zodanig uitgelegd dat:

- a. de mensenrechten en fundamentele vrijheden worden beperkt of ondermijnd die beschermd kunnen zijn door internationale instrumenten, in het bijzonder de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden;
- b. gunstigere bepalingen met betrekking tot cultureel erfgoed en de omgeving in andere nationale of internationale juridische instrumenten er nadelig door worden beïnvloed;
- c. er afdwingbare rechten door worden gecreëerd.

DEEL II

– BIJDRAGE VAN CULTUREEL ERFGOED AAN DE SAMENLEVING EN DE MENSELIJKE ONTWIKKELING

Artikel 7

– Cultureel erfgoed en dialoog

De Partijen verbinden zich ertoe, via de publieke autoriteiten en andere bevoegde instanties:

- a. het aanmoedigen van reflectie over de ethiek en methodes van het presenteren van het cultureel erfgoed alsmede van respect voor diversiteit in interpretaties;
- b. bemiddelingsprocessen in te stellen om rechtvaardig om te gaan met situaties waarin verschillende gemeenschappen tegenstrijdige waarden verbinden aan hetzelfde cultureel erfgoed;
- c. kennis te ontwikkelen van cultureel erfgoed als een hulpbron om vreedzame co-existentie te vergemakkelijken door vertrouwen en wederzijds begrip te bevorderen met het oog op het oplossen en voorkomen van conflicten;
- d. deze benaderingen te integreren in alle aspecten van een leven lang leren en opleiden.

Artikel 8

-Omgeving, erfgoed en kwaliteit van leven

De Partijen verbinden zich ertoe alle erfgoedaspecten van de culturele omgeving te gebruiken voor:

- a. het verrijken van processen voor economische, politieke, sociale en culturele ontwikkeling en ruimtelijke ordening, indien nodig met behulp van effectrapportages met betrekking tot cultureel erfgoed en mitigatiestrategieën;
- b. het bevorderen van een geïntegreerde aanpak bij beleid met betrekking tot culturele, biologische, geologische en landschappelijke diversiteit om een evenwicht tussen deze elementen te bereiken;
- c. het versterken van de sociale cohesie door het bevorderen van een gevoel van gedeelde verantwoordelijkheid ten aanzien van de plaatsen waar mensen leven;
- d. het bevorderen van het streven naar kwaliteit van hedendaagse toevoegingen aan de omgeving zonder de culturele waarden daarvan in gevaar te brengen.

Artikel 9

- Duurzaam gebruik van het cultureel erfgoed

Om het cultureel erfgoed duurzaam in stand te houden verbinden de Partijen zich ertoe:

- a. het respect voor de integriteit van het cultureel erfgoed te bevorderen door te waarborgen dat begrip van de betrokken culturele waarden onderdeel vormt van de besluiten over verandering;
- b. beginselen van duurzaam beheer te omschrijven en te bevorderen en onderhoud aan te moedigen;
- c. te waarborgen dat bij alle algemene technische voorschriften rekening wordt gehouden met de specifieke vereisten van het behoud van cultureel erfgoed;
- d. het gebruik te bevorderen van materialen, technieken en vaardigheden die gebaseerd zijn op traditie, en de mogelijkheden te onderzoeken om deze te gebruiken voor hedendaagse toepassingen;
- e. werk van hoge kwaliteit te bevorderen door middel van stelsels van beroepskwalificaties en accreditatie van individuen, ondernemingen en instellingen.

Artikel 10

- Cultureel erfgoed en economische activiteit

Teneinde optimaal gebruik te maken van het potentieel van het cultureel erfgoed als een factor in duurzame economische ontwikkeling, verbinden de Partijen zich ertoe:

- a. het bewustzijn van het economisch potentieel van het cultureel erfgoed te vergroten en dit te benutten;
- b. rekening te houden met het specifieke karakter en de belangen van het cultureel erfgoed bij het opstellen van economisch beleid; en
- c. te waarborgen dat in dit beleid de integriteit van het cultureel erfgoed wordt gerespecteerd zonder de inherente waarden ervan in gevaar te brengen.

DEEL III

- GEDEELDE VERANTWOORDELIJKHEID VOOR CULTUREEL ERFGOED EN PUBLIEKE PARTICIPATIE

Artikel 11

- Organisatie van publieke verantwoordelijkheden voor cultureel erfgoed

Bij de zorg voor het cultureel erfgoed verbinden de Partijen zich ertoe:

- a. een geïntegreerd en op goede informatie gebaseerd overheidshandelen te bevorderen, in alle sectoren en op alle niveaus;
- b. de wettelijke, financiële en professionele kaders te ontwikkelen die gezamenlijke actie door overheden, deskundigen, eigenaren, investeerders, ondernemingen, niet-gouvernementele organisaties en het maatschappelijk middenveld mogelijk maken;
- c. innovatieve werkwijzen te ontwikkelen voor samenwerking tussen de overheden en andere actoren;
- d. vrijwillige initiatieven die de rol van de overheden aanvullen te respecteren en aan te moedigen;
- e. niet-gouvernementele organisaties die betrokken zijn bij het behoud van erfgoed aan te moedigen actie te ondernemen in het algemeen belang.

Artikel 12

- Toegang tot cultureel erfgoed en democratische participatie

De Partijen verbinden zich ertoe:

- a. eenieder aan te moedigen deel te nemen aan:

- het proces van identificatie, bestudering, interpretatie, bescherming, behoud en presentatie van het cultureel erfgoed;
 - publieke reflectie op en publiek debat over de mogelijkheden en uitdagingen die het cultureel erfgoed biedt;
- b. rekening te houden met de waarde die door elke erfgoedgemeenschap wordt gehecht aan het cultureel erfgoed waarmee zij zich identificeert;
- c. de rol van vrijwilligersorganisaties te erkennen, zowel als partners bij activiteiten en als constructieve critici van beleid voor cultureel erfgoed;
- d. maatregelen te nemen om toegang tot het erfgoed te verbeteren, met name voor jongeren en mensen in een achtergestelde positie, teneinde bewustwording te bevorderen over de waarde ervan, de noodzaak het te onderhouden en te behouden en de voordelen die eruit kunnen voortvloeien.

Artikel 13

– Cultureel erfgoed en kennis

De Partijen verbinden zich ertoe:

- a. het opnemen van de cultureel-erfgoeddimensie op alle onderwijsniveaus te faciliteren, niet noodzakelijkerwijs als onderwerp van studie op zich, maar als een rijke bron voor studies naar andere onderwerpen;
- b. de link tussen onderwijs op het gebied van cultureel erfgoed en beroepsonderwijs te versterken;
- c. interdisciplinair onderzoek naar cultureel erfgoed, erfgoedgemeenschappen, de omgeving en hun onderlinge verband aan te moedigen;
- d. voortdurende professionele ontwikkeling en uitwisseling van kennis en vaardigheden, zowel binnen als buiten het onderwijsstelsel, aan te moedigen.

Artikel 14

– Cultureel erfgoed en de informatiemaatschappij

De Partijen verbinden zich ertoe het gebruik van digitale technologie te ontwikkelen om de toegang tot cultureel erfgoed en de voordelen die eruit voortvloeien te verbeteren, door:

- a. initiatieven aan te moedigen waarmee de kwaliteit van de inhoud wordt verhoogd en wordt getracht de diversiteit van talen en culturen in de informatiemaatschappij te waarborgen;
- b. ondersteuning van internationaal compatibele normen voor studie, behoud, waardering en veiligheid van cultureel erfgoed, waarbij illegale handel in cultuuroederen wordt bestreden;
- c. ernaar te streven belemmeringen weg te nemen voor de toegang tot informatie over cultureel erfgoed, met name voor educatieve doeleinden, waarbij de intellectuele eigendomsrechten worden beschermd;
- d. te erkennen dat het creëren van digitale inhoud met betrekking tot het erfgoed het behoud van het bestaande erfgoed niet mag schaden.

DEEL IV

– MONITORING EN SAMENWERKING

Artikel 15

– Verbintenissen van de Partijen

De Partijen verbinden zich ertoe:

- a. via de Raad van Europa een monitoringfunctie te ontwikkelen voor het monitoren van wetgeving, beleid en praktijken met betrekking tot cultureel erfgoed, in overeenstemming met de in dit Verdrag vastgelegde beginselen;
- b. gegevens te onderhouden en te ontwikkelen en deze toe te voegen aan een gedeeld informatiesysteem, voor het publiek toegankelijk, waardoor het gemakkelijker wordt vast te stellen in hoeverre elke Partij haar verplichtingen ingevolge dit Verdrag nakomt.

Artikel 16

– Monitoringmechanisme

- a. Het Comité van Ministers benoemt, uit hoofde van artikel 17 van het Statuut van de Raad van Europa, een speciaal comité of wijst een bestaand comité aan, dat belast is met de monitoring van de toepassing van het Verdrag en dat bevoegd is de regels voor de uitvoering van zijn taken op te stellen;
- b. Het benoemde comité:
 - stelt indien nodig een reglement van orde op;

- beheert het gedeelde informatiesysteem als bedoeld in artikel 15 en houdt een overzicht bij van de mid- delen waarmee aan elke verplichting ingevolge dit Verdrag wordt voldaan;
 - geeft op verzoek van een of meer Partijen een advies over elke kwestie inzake de interpretatie van het Ver- drag, rekening houdend met alle juridische instrumenten van de Raad van Europa;
 - evalueert op initiatief van een of meer Partijen elk aspect van hun uitvoering van het Verdrag;
 - bevordert de sectoroverschrijdende toepassing van dit Verdrag door samen te werken met andere comi- tés en deel te nemen aan andere initiatieven van de Raad van Europa;
 - brengt het Comité van Ministers verslag uit van zijn activiteiten.
- Het comité kan deskundigen en waarnemers bij zijn werkzaamheden betrekken.

Artikel 17

– Samenwerking bij follow-upactiviteiten

De Partijen verbinden zich ertoe met elkaar en via de Raad van Europa samen te werken bij het nastreven van de doelen en beginselen van dit Verdrag, en met name bij het bevorderen van de erkenning van het gemeen- schappelijke Europese erfgoed, door:

- a. samenwerkingsstrategieën te implementeren om de prioriteiten aan te pakken die tijdens het monito- ringsproces zijn geïdentificeerd;
- b. multilaterale en grensoverschrijdende activiteiten te bevorderen en netwerken voor regionale samenwer- king te ontwikkelen teneinde deze strategieën te implementeren;
- c. goede praktijken uit te wisselen, te ontwikkelen, in wetgeving vast te leggen en de verspreiding ervan te waarborgen;
- d. het publiek te informeren over de doelen en implementatie van het Verdrag.

Alle Partijen kunnen, in onderlinge overeenstemming, financiële afspraken maken om de internationale samenwerking te vergemakkelijken.

HOOFDSTUK V

– SLOTBEPALINGEN

Artikel 18

– Ondertekening en inwerkingtreding

- a. Dit Verdrag staat open voor ondertekening door de lidstaten van de Raad van Europa.
- b. Het dient te worden bekrachtigd, aanvaard of goedgekeurd. De akten van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring worden nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa.
- c. Dit Verdrag treedt in werking op de eerste dag van de maand die volgt op het verstrijken van een tijdvak van drie maanden na de datum waarop tien lidstaten van de Raad van Europa hun instemming door het Ver- drag te worden gebonden tot uitdrukking hebben gebracht overeenkomstig het bepaalde in het voorgaande lid.
- d. Met betrekking tot elke ondertekenende Staat die later zijn instemming door het Verdrag te worden gebon- den tot uitdrukking brengt, treedt het Verdrag in werking op de eerste dag van de maand die volgt op het ver- strijken van een tijdvak van drie maanden na de datum van de nederlegging van de akte van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring.

Artikel 19

– Toetreding

- a. Na de inwerkingtreding van dit Verdrag, kan het Comité van Ministers van de Raad van Europa elke Staat die geen lid is van de Raad van Europa, alsmede de Europese Gemeenschap, uitnodigen toe te treden tot dit Verdrag, door een door de meerderheid als voorzien in artikel 20, onderdeel d, van het Statuut van de Raad van Europa genomen besluit en met algemene stemmen van de vertegenwoordigers van de verdragslui- tende Staten die Partij zijn die recht hebben op een zetel in het Comité van Ministers.
- b. Ten aanzien van elke toetredende Staat, of de Europese Gemeenschap ingeval zij toetreedt, treedt dit Ver- drag in werking op de eerste dag van de maand na het verstrijken van een tijdvak van drie maanden na de datum van nederlegging van de akte van toetreding bij de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa.

Artikel 20

– Territoriale toepassing

- a. Elke Staat kan, bij de ondertekening of bij de nederlegging van zijn akte van bekrachtiging, aanvaarding, goedkeuring of toetreding, het gebied of de gebieden waarop dit Verdrag van toepassing is nader aanduiden.
- b. Elke Partij kan, op elk later tijdstip, door middel van een aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa gerichte verklaring, de toepassing van dit Verdrag uitbreiden tot elk ander in de verklaring aangewezen gebied. Ten aanzien van een dergelijk gebied treedt dit Verdrag in werking op de eerste dag van de maand die volgt op het verstrijken van een tijdvak van drie maanden na de datum van ontvangst van die verklaring door de Secretaris-Generaal.
- c. Elke krachtens de twee voorgaande leden afgelegde verklaring kan, met betrekking tot elk in die verklaring aangewezen gebied, worden ingetrokken door middel van een aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa gerichte kennisgeving. De intrekking wordt van kracht op de eerste dag van de maand die volgt op het verstrijken van een tijdvak van zes maanden na de datum van ontvangst van de kennisgeving door de Secretaris-Generaal.

Artikel 21

– Opzegging

- a. Elke Partij kan dit Verdrag te allen tijde opzeggen door middel van een kennisgeving gericht aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa.
- b. Deze opzegging wordt van kracht op de eerste dag van de maand die volgt op het verstrijken van een tijdvak van zes maanden na de datum van ontvangst van de kennisgeving door de Secretaris-Generaal.

Artikel 22

– Wijzigingen

- a. Alle Partijen en het comité genoemd in artikel 16 kunnen wijzigingen van dit Verdrag voorstellen.
- b. Van elk voorstel tot wijziging wordt de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa in kennis gesteld, die het doet toekomen aan de lidstaten van de Raad van Europa, aan de andere Partijen en aan elke Europese niet-lidstaat die is uitgenodigd toe te treden tot dit Verdrag in overeenstemming met de bepalingen van artikel 19.
- c. Het comité onderzoekt elke voorgestelde wijziging en legt de tekst die is aangenomen met een meerderheid van drievierde van de vertegenwoordigers van de Partijen ter aanneming voor aan het Comité van Ministers. Na aanneming door het Comité van Ministers met de in artikel 20, onderdeel d, van het Statuut van de Raad van Europa voorziene meerderheid en met algemene stemmen van de Staten die Partij zijn die recht hebben op een zetel in het Comité van Ministers, wordt de tekst ter aanvaarding aan de Partijen gezonden.
- d. Ten aanzien van de Partijen die een wijziging hebben aanvaard treedt deze in werking op de eerste dag van de maand die volgt op het verstrijken van een tijdvak van drie maanden na de datum waarop tien lidstaten van de Raad van Europa de Secretaris-Generaal ervan in kennis hebben gesteld dat zij de wijziging hebben aanvaard. Met betrekking tot elke Partij die nadien de wijziging aanvaardt, wordt de wijziging van kracht op de eerste dag van de maand die volgt op het verstrijken van een tijdvak van drie maanden na de datum waarop die Partij de Secretaris-Generaal in kennis heeft gesteld van haar aanvaarding.

Artikel 23.

Kennisgevingen

De Secretaris-Generaal van de Raad van Europa stelt de lidstaten van de Raad van Europa, elke Staat die tot dit Verdrag is toegetreden of is uitgenodigd toe te treden, en de Europese Gemeenschap die tot dit Verdrag is toegetreden of is uitgenodigd toe te treden, in kennis van:

- a. elke ondertekening;
- b. de nederlegging van elke akte van bekrachtiging, aanvaarding, goedkeuring of toetreding;
- c. elke datum van inwerkingtreding van dit Verdrag in overeenstemming met de bepalingen van de artikelen 18, 19 en 20;
- d. elk voorstel van wijziging van dit Verdrag in overeenstemming met de bepalingen van artikel 22, en de datum waarop de wijziging in werking treedt;

e. elke andere akte, verklaring, kennisgeving of mededeling met betrekking tot dit Verdrag.

TEN BLIJKE WAARVAN de ondergetekenden, daartoe naar behoren gemachtigd, dit Verdrag hebben ondertekend.

GEDAAN te Faro, op 27 oktober 2005, in de Engelse en de Franse taal, waarbij beide teksten gelijkelijk authentiek zijn, in een enkel exemplaar, dat zal worden nedergelegd in het archief van de Raad van Europa. De Secretaris-Generaal van de Raad van Europa doet een gewaarmerkt afschrift toekomen aan elke lidstaat van de Raad van Europa en aan elke Staat of aan de Europese Gemeenschap die is uitgenodigd tot dit Verdrag toe te treden.

D. PARLEMENT

Het Verdrag heeft ingevolge artikel 91 van de Grondwet de goedkeuring van de Staten-Generaal, alvorens het Koninkrijk aan het Verdrag kan worden gebonden.

G. INWERKINGTREDING

De bepalingen van het Verdrag zijn ingevolge artikel 18, onder c, van het Verdrag in werking getreden op 1 juni 2011.

Voor elke ondertekenende Staat die later zijn instemming door het Verdrag te worden gebonden tot uitdrukking brengt, treedt het Verdrag ingevolge artikel 18, onder d, in werking op de eerste dag van de maand die volgt op het verstrijken van een tijdvak van drie maanden na de datum van nederlegging van de akte van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring.

Uitgegeven de *tweede* februari 2024.

De Minister van Buitenlandse Zaken,

H.G.J. BRUINS SLOT

nota

TER BESLUITVORMING

Aan: MOCW

Kaderverdrag van de Raad van Europa inzake de waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving; Faro, 27 oktober 2005 (Trb. 2024, 15)

Aanleiding

Het Koninkrijk der Nederlanden heeft in 2024 het Verdrag van Faro (bijlage 1 en 2) onder voorbehoud van aanvaarding ondertekend.¹ Het Verdrag van Faro zal derhalve pas voor Europees en Caribisch Nederland gaan gelden als het door het parlement is goedgekeurd en vervolgens door de regering is geratificeerd.

Voor de parlementaire behandeling van een verdrag is het gebruik om een toelichtende nota op te stellen. Uw ambtsvoorganger is december 2025 akkoord gegaan met de inhoud van bijgesloten toelichtende nota op het Verdrag van Faro. Tevens is uw ambtsvoorganger akkoord gegaan met de behandeling van het Verdrag van Faro in de Rijksministerraad met het oog op vragen van advies aan de Raad van State van het Koninkrijk. Het Verdrag van Faro is daarom in de week van 5 februari 2026 schriftelijk in het ambtelijk voorportaal (CORIA) behandeld en goedgekeurd voor verzending naar de Rijksministerraad.

De eerstvolgende stap in de goedkeuringsprocedure van het Verdrag van Faro is derhalve behandeling in de Rijksministerraad. Vervolgens zal een reactie op het advies van de Raad van State van het Koninkrijk opgesteld moeten worden (het nader rapport). Daarna zal het Verdrag van Faro in beide Kamers moeten worden behandeld via de stilzwijgende of de uitdrukkelijke goedkeuringsprocedure uit de Rijkswet goedkeuring en bekendmaking verdragen. Uw ambtsvoorganger heeft besloten het in deze nota voorliggende besluit aan u over te laten. Met uw ambtsvoorganger is gesproken over de keuze voor de stilzwijgende of uitdrukkelijke goedkeuringsprocedure. Verderop in deze nota treft u een toelichting over deze procedures.

Geadviseerd besluit:

Uw akkoord voor behandeling in de Rijksministerraad van het Verdrag van Faro met bijgesloten toelichtende nota (bijlage 3 en 4) met als doel instemming van de Rijksministerraad met het aanhangig doen maken van het Verdrag bij de Raad van State van het Koninkrijk met het oog op stilzwijgende goedkeuring.

¹ Kaderverdrag van de Raad van Europa inzake de waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving; Faro, 27 oktober 2005 (Trb. 2024, 15)

Wetgeving en Juridische Zaken

Van

Datum

13 februari 2026

Referentie

Bijlagen

1. Verdragstekst Verdrag van Faro
2. Toelichting op het Verdrag van Faro.
3. Toelichtende nota op het Verdrag van Faro.
4. Bijlage zienswijzen bij de toelichtende nota.
5. Achtergrondinformatie Verdrag van Faro.

Intern OCW afgestemd

EenK

Interdepartementaal afgestemd

Buza, WJZ

Kernpunten

- Het Verdrag van Faro (hierna: verdrag) gaat over het belang van cultureel erfgoed voor de samenleving en het recht van een ieder om hiervan deel uit te maken.
- Het verdrag is een kaderverdrag en bevat geen een ieder verbindende bepalingen.
- Het verdrag bevat geen bepalingen die afwijken van de Grondwet of tot zodanig afwijken noodzaken.
- WJZ adviseert, na overleg met het ministerie van Buitenlandse Zaken, om wat betreft de wetgevingsprocedure te kiezen voor de stilzwijgende goedkeuringsprocedure.
- Nederland zal het verdrag voor Europees en Caribisch Nederland aanvaarden. De regering van Aruba heeft aangegeven over te willen gaan op medegelding. De regeringen van Curaçao en Sint Maarten hebben de wenselijkheid van medegelding voor hun landen nog in beraad.
- Het streven is om het verdrag in 2027 in werking te laten treden. Het verdrag geldt reeds in 25 landen. Zie [Overheid.nl | Verdragenbank](https://overheid.nl/verdragenbank).
- In bijlage 5 vindt u verdere achtergrondinformatie over het Verdrag van Faro; met daarin de betekenis van het verdrag voor de Nederlandse erfgoedzorg, en de doelen, verantwoordelijkheden en rollen van OCW bij de implementatie van het verdrag.

Toelichting

1. Inhoud van het verdrag & de toelichtende nota

Het Verdrag van Faro gaat over het belang van cultureel erfgoed voor de samenleving en het recht van iedereen om hier deel van uit te maken.

Doelen van het verdrag

In artikel 1 van het verdrag komen de partijen overeen:

- a. te erkennen dat het recht op cultureel erfgoed inherent is aan het recht deel te nemen aan het culturele leven, zoals vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens;
- b. de individuele en collectieve verantwoordelijkheid ten aanzien van cultureel erfgoed te erkennen;
- c. te benadrukken dat het behoud van cultureel erfgoed en het duurzame gebruik ervan de ontwikkeling van de mens en de kwaliteit van leven tot doel hebben;
- d. de noodzakelijke maatregelen te nemen om de bepalingen van dit Verdrag toe te passen met betrekking tot:
 - de rol van cultureel erfgoed bij de opbouw van een vreedzame en democratische samenleving en bij de processen van duurzame ontwikkeling en de bevordering van culturele diversiteit;
 - grotere synergie van de competenties van alle betrokken publieke, institutionele en private actoren.

Stavaza Nederland

Na de totstandkoming van het verdrag in 2005 heeft Nederland gewacht met aanvaarding van het verdrag. De totstandkoming van andere, voor het behoud van cultureel erfgoed fundamentele wetgeving kreeg prioriteit; de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, de Erfgoedwet en de Omgevingswet. In de begripsbepalingen van de Erfgoedwet is reeds voorgesorteerd op het verdrag door de daarin opgenomen begripsomschrijving van cultureel erfgoed te omarmen.

Datum
13 februari 2026

De regering heeft hierna bewust gekozen voor een geleidelijke en breed gedragen route naar aanvaarding van het verdrag. Hierbij is in de jaren voorafgaand aan de aanvaarding ingezet op een brede verkenning samen met het erfgoedveld naar de betekenis van het verdrag voor de Nederlandse erfgoedpraktijk (2019-2022) en een eerste implementatie van het gedachtegoed samen met het erfgoedveld en overheden (vanaf 2023). Deze aanpak heeft geleid tot een breed draagvlak bij overheden, erfgoedinstellingen en betrokkenen in de samenleving. De uitvoering rust op de drie kerndoelen van het Verdrag van Faro zoals verwoord in de Kamerbrief Faro.²

Betrokken partijen

Het brede draagvlak voor het Verdrag van Faro werd ook duidelijk door de positieve zienswijzen die VNG, het IPO, de Raad voor Cultuur en veldpartijen hebben ingestuurd in reactie op een concept van de toelichtende nota (zie p. XX). Uit deze zienswijzen wordt duidelijk dat de overheden, de Raad en het brede erfgoedveld aanvaarding van het verdrag toejuichen en het verdrag zien als een kompas voor de toekomst van de erfgoedpraktijken in Nederland. De partijen herkennen de uitgangspunten van het verdrag en zien het als een ondersteuning van een bestaande beweging die het erfgoedveld heeft ingezet.

Opbouw toelichtende nota

Bovenstaande is ook opgenomen in de toelichtende nota, die als volgt is opgebouwd:

1. Algemeen
2. Een eenieder verbindende verdragsbepalingen
3. Koninkrijkspositie
4. Ontwikkeling uitvoering verdrag in Nederland
5. Artikelsgewijze toelichting

2. Bijzonder wetgevingsproces

Het Koninkrijk kan niet aan verdragen worden gebonden zonder voorafgaande goedkeuring van de Staten-Generaal (artikel 91 van de Grondwet). De Rijkswet goedkeuring en bekendmaking verdragen beschrijft procedures voor de goedkeuring van verdragen (art. 2-5). Dit zijn:

Stilzwijgende goedkeuring

- De goedkeuring van een verdrag kan 'stilzwijgend' plaatsvinden, dat wil

² Kamerstukken II, vergaderjaar 2022-2023, 32 820 nr. 493, 1. Meedoen en meebeslissen meer gemeengoed in het erfgoedveld. 2. Verbinden erfgoed aan sociaal-maatschappelijke doelen. 3. Meer ruimte bieden aan verschillende opvattingen over erfgoed en aan de kennis van burgers.

zeggen dat een verdrag aan beide Kamers der Staten-Generaal ter goedkeuring wordt overgelegd, en de goedkeuring verleend is als niet binnen dertig dagen door ten minste dertig leden van de Tweede Kamer of vijftien leden van de Eerste Kamer om een uitdrukkelijke goedkeuringsprocedure is gevraagd.

- Dit laatste staat bekend als het 'doorbreken van het stilzwijgen'. In dit geval wordt een wetsvoorstel tot goedkeuring van het verdrag gemaakt, Dat wetsvoorstel wordt dan als een gewoon wetsvoorstel behandeld in beide Kamers. Dit noemt men voor verdragen de uitdrukkelijke goedkeuringsprocedure.

Datum

13 februari 2026

Uitdrukkelijke goedkeuring

- De goedkeuring van een verdrag kan ook 'uitdrukkelijk' plaatsvinden, waarbij de Kamers over de goedkeuringswet debatteren. De procedureregels en termijnen voor formele wetten zijn dan van toepassing. Dit traject neemt anderhalf tot twee jaar in beslag.

Ambtelijk advies

Het ambtelijk advies vanuit WJZ - na overleg met het ministerie van Buitenlandse Zaken³ - is om wat betreft de wetgevingsprocedure te kiezen voor de stilzwijgende goedkeuringsprocedure. Dit is de gebruikelijke route voor een dergelijk verdrag.

Argumenten voor stilzwijgende goedkeuring

- Geen van de vier criteria om te kiezen voor uitdrukkelijke goedkeuring zijn van toepassing op het Verdrag van Faro, te weten:
 - De inhoud van het verdrag politiek gevoelig is
 - Het verdrag bepalingen bevat die afwijken van de Grondwet;
 - Er uitvoeringswetgeving nodig is;
 - Wordt verwacht dat de Kamers over het verdrag wil spreken.
- Een stilzwijgende goedkeuring is een even transparante procedure als een uitdrukkelijke goedkeuring. Ook bij een stilzwijgende procedure kunnen Kamerleden schriftelijke vragen worden gesteld.
- Uitdrukkelijke goedkeuring zorgt voor een stevige vertraging in de verdragsgoedkeuring. Stilzwijgend in 9 maanden vs. Uitdrukkelijk in 1.5 tot 2 jaar.
- Een dergelijke vertraging raakt de beleidsvorming. De huidige tijdelijke middelen (€6 miljoen) lopen eind 2026 af. Bij uitdrukkelijke goedkeuring ontstaat een (financiële tussenperiode) van circa twee jaar tussen einde van deze tijdelijke middelen en de ratificatie. Dit brengt het risico met zich mee dat opgebouwde expertise, netwerken en infrastructuur bij uitvoerende organisaties verloren gaan, met extra kosten om dit later opnieuw op te bouwen tot gevolg.
- Uitdrukkelijke goedkeuring levert OCW/E&K, OCW/WJZ, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, BuZa en de Kamers een aanvullende inspanning op die in dit geval niet nodig lijkt. Gezien de structurele bezuinigingen op de

³ Het is gebruikelijk dat BUZA de coördinatie van het ministerraadstraject van verdragen op zich neemt en te zijner tijd het verdrag met bijbehorende stukken aan beide Kamers overlegt.

Rijksoverheid is het wenselijk dit waar mogelijk te voorkomen.

Datum
13 februari 2026

3. Kaderverdrag

Het Verdrag van Faro is een kaderverdrag. Dit betekent dat geen enkele bepaling in het verdrag afdwingbare rechten voor burgers creëert. Het verdrag verplicht wel de deelnemende partijen om binnen de eigen nationale rechtsorde de benodigde wet- en regelgeving uit te vaardigen en beleidsmaatregelen te nemen om uitvoering te geven aan het verdrag. Er is geen noodzaak met de aanvaarding van het verdrag direct wetgeving te wijzigen of beleid aan te passen. Wel verbindt Nederland zich eraan om de doelen van het verdrag bij toekomstige wetgeving of beleid mee te nemen bij het ontwikkelen daarvan, zonder dat er een afdwingbare verplichting om deze mee te nemen.

4. Koninkrijkspositie

Om het mogelijk te maken dat het Verdrag in de toekomst aanvaard zal kunnen worden voor de vier landen in het Koninkrijk der Nederlanden, wordt nu goedkeuring gevraagd voor het gehele Koninkrijk. Met betrekking tot Nederland zal het verdrag voor Europees en Caribisch Nederland worden aanvaard. De regering van Aruba heeft aangegeven over te willen gaan op medegelding. De regeringen van Curaçao en Sint Maarten hebben de wenselijkheid van medegelding voor hun landen nog in beraad. Goedkeuring voor het gehele Koninkrijk maakt het mogelijk dat de medegelding spoedig tot stand kan worden gebracht op het moment dat de regeringen van Curaçao en Sint Maarten aangeven dit wenselijk te achten.

5. Planning wetgevings- en beleidsproces

De planning voor de goedkeuring van het verdrag is als volgt:

- 6 maart 2026 - Aanleveren akkoord MOCW voor behandeling RMR.
- 27 maart 2026 - Rijkswinsterraad.
- April 2026 - Verzending naar de Raad van State van het Koninkrijk.
- Zomer 2026 - Advies Raad van State van het Koninkrijk en schrijven nader rapport.
- Oktober 2026 - Verzending naar beide Kamers
- Kamerbehandeling van 30 dagen of zo een negen maanden - stilzwijgende of uitdrukkelijke goedkeuring in het parlement.
- Akte van aanvaarding - de inwerkingtreding van het verdrag vindt plaats op de eerste dag van de maand die volgt op het verstrijken van een tijdvak van drie maanden na de datum na nederlegging van de akte van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring. (art. 18, onder d, van het Verdrag van Faro).
- 2027 - Bekendmaking in het Tractatenblad (goedkeuring en inwerkingtreding).

De beleidsmatige planning t.a.v. de uitvoering van het verdrag is als volgt:

- Juni 2026 – Het verdrag is ook van toepassing op de medeoverheden. Zodoende staat de gezamenlijke uitvoering Verdrag van Faro door de drie overheidslagen op de agenda tijdens het Bestuurlijk Overleg met IPO en

VNG i.h.k.v. de Bestuurlijke Afspraken Cultuurbeoefening 2026-2028.

Centraal hierin staat het gesprek over rollen en verantwoordelijkheden van de drie overheden wat betreft Faro. Voorafgaand ontvangt u een Nota ter informatie.

Datum

13 februari 2026

- Juli 2026 – U ontvangt een Nota ter besluitvorming met daarin:
 - a. De contouren van het OCW-beleid Erfgoedbeoefening (= Verdrag van Faro & immaterieel erfgoed)
 - b. Een procesvoorstel voor een co-creatief beleidsontwikkelingstraject tussen zomer 2026 en lente 2027 t.b.v. de Netwerkagenda Erfgoedbeoefening 2028-2032.⁴
- Lente 2027 – U ontvangt een Nota ter besluitvorming met daarin het OCW-beleid Erfgoedbeoefening en de Netwerkagenda Erfgoedbeoefening 2028 - 2032. Na een akkoord wordt deze door de dragende partijen ondertekend en wordt een vorm van gezamenlijke coördinatie in de uitvoering van de Netwerkagenda ontwikkeld.

⁴ De Netwerkagenda Erfgoedbeoefening 2028-2032 wordt een richtinggevend uitvoeringsplan dat de gecoördineerde implementatie beschrijft van het Verdrag van Faro en het Unesco-verdrag immaterieel erfgoed door OCW, provincies, gemeenten, kennis- en erfgoedinstellingen en andere betrokken organisaties.

De Netwerkagenda wordt -in de geest van het Faro-verdrag- in co-creatie met alle betrokken partijen opgesteld. Immers, de zorg voor het erfgoed in Nederland is een gedeelde verantwoordelijkheid is van overheden, instellingen, individuen en erfgoedgemeenschappen.

From: No-reply <noreply@ocw.local>
Sent Date: Mon Mar 9 21:57:10 2026
To: **Persoonsgegevens**
CC:
Subject: Taak 'Beoordelen' akkoord voor zaak 1780887 - Kaderverdrag Raad van Europa inzake waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving

Letschert, Rianne is akkoord gegaan op de taak 'Beoordelen' uit de takenlijn 'Nota ter besluit of info - Accorderen MOCW 13-02-2026 15:16:46' van zaak 1780887 (Kaderverdrag Raad van Europa inzake waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving).

Letschert, Rianne heeft de volgende opmerking meegegeven: *Akkoord*

De taak 'Beoordelen' is afgedaan.

Open de takenlijn [Nota ter besluit of info - Accorderen MOCW 13-02-2026 15:16:46](#)
Open de zaak [Kaderverdrag Raad van Europa inzake waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving](#)

1780887 | Wet- en regelgeving ontwerpen | WJZ | **Persoonsgegevens**
Deadline:

Voor vragen kunt u terecht bij:
Proza Servicedesk
070-412 4040
4040@minocw.nl